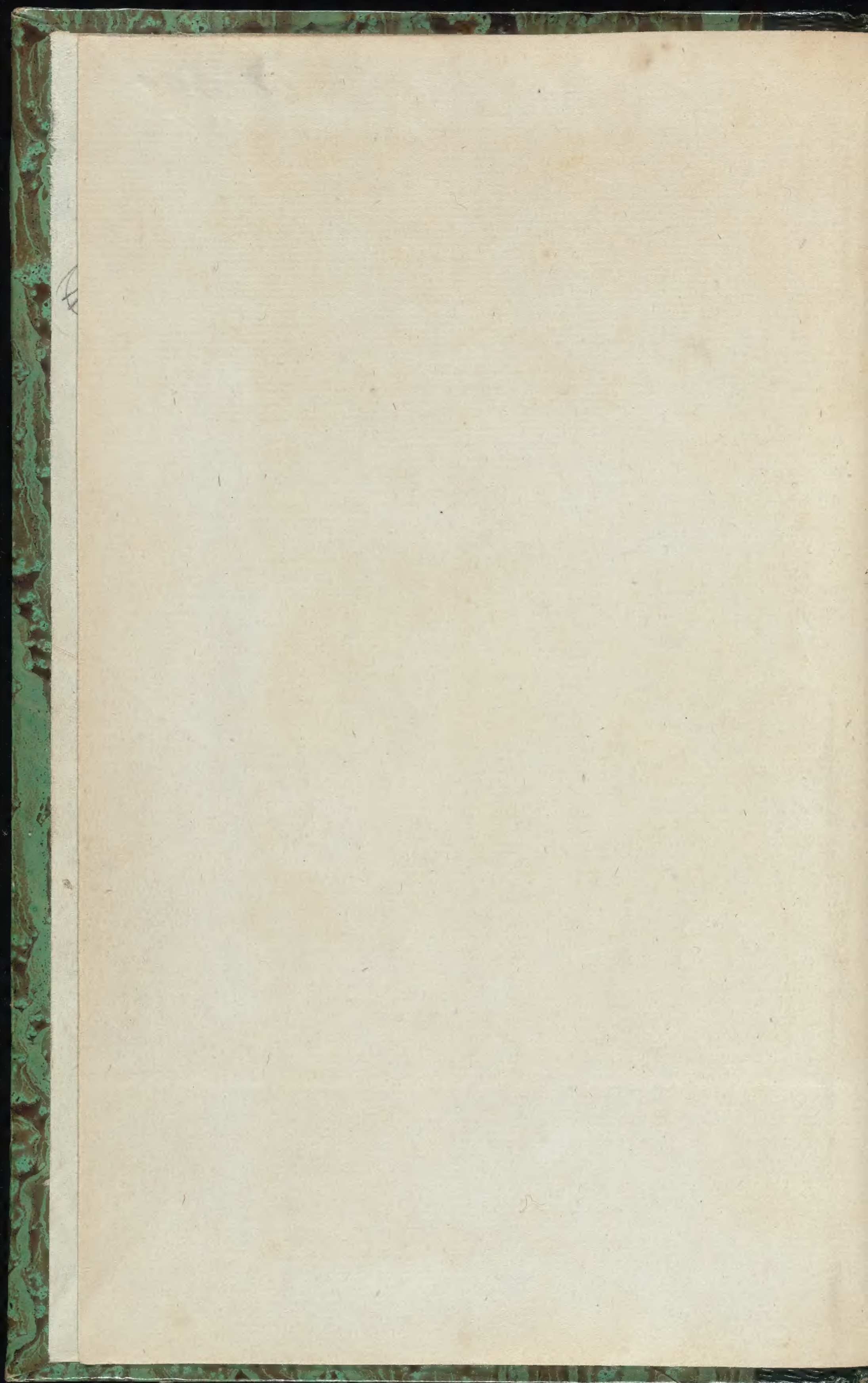

Title-vignette, 104 woodcuts, portrait
. Large paper copy.

34

Aff-ghebeelde
Narren Speel-schuyt/

verciert met meer als Hondert schoone Figueren nae den aert van veelderley Sotten die op aerden zijn:

Bewesen met stichtelijcke Exempelen/soo uyt de H. Schrift als oock uyt de Kerckelijcke Oudt-Vaders ende andere Schrijvers meer/tot dienste van een yegelijcken.

Beschreven int Latijn ende Hooch-Duytsch/ door den Hooch-gheleerden D. SEBASTIAEN BRANDT.

Getrouwelick overgheset in onse Nederduytsche sprake door A. B.

t'AMSTELREDAM,
By Jan Evertsz. Cloppenburgh / Boeckverkooper op't Water/by de Koorn-beurse/inde Verguld Bybel 1635.

eu-ro

VOOR-REDEN,
Ofte
Inhout deses Boecks.

NAedemael/ dat also de Wijse man Schrijft/ Stultorum infinitus est numerus: Der Narren oft Sotten ghetal is sonder eynde: Ende om datmen de verkeerde niet lichtelijck bekeeren kan/ ende nochtans elck Christen Mensche schuldich is sijn even naesten te berispen/en nae sijn vermoghen te onderwijsen/wanneert hem noodich dunckt: Soo heeft den Hooch-gheleerden Heer Sebastiaen Brandt, Doctor in de Gheestelijcke ende Wereltlijcke Rechten/ eenen goeden middel gevondē/om de Narren ofte Sotten soetelijck te straffen/ ende te onderwijsen. Toerustende een Narren oft Sotten-schip/ daer hy inne set alle Narren/ Sotten/ ende dwasen/de selvighe onderwijsende met schoone ende stichtige leeringen ghenomen uyt de H. Schrift eñ Goddelicke Leeraers/ als oock uyt de Werelt wijse Schrijvers eñ Philosophen. Zijnde een werck niet min eerlick/ als leerlijck. Seer noodich in dese bedroefde tijdē/eñ bequaemlick om te onderscheyden het goet vant quaet/eñ deuchdelick te leven. Ick en twijffel niet of t'sal den Christelijcken Leser seer aengenaem zijn: Dies te meer/om dat dese Castigador niet strengelijck noch hardelick en straft/ gelijck wel eer sommige langh-gebaerde Philisophen

 sophen

sophen gedaē hebben: Maer hy is geneuchlick in alle sijn doen/ also Esopus sijn fabelen eñ by-spelen vertelt. Wat mocht hy beter bedencken/ aengesien als boven geseydt is/ dat der sotten ghetal sonder eynde is: Om dier oorsaecken stiert hy alle de Sotten t'samen na Narragonien te schepe. Ende dat om redenen.

Eerst/ om dat in de H. Schrift de werelt vergelekē wert by de Zee/ want in de werelt noch in de zee geen gestadicheyt noch versekertheyt en is. Eñ dat daerom also S. Hieronimus schrijft alle die ter salicheyt geraken willen (alsoo wy alle moeten willen/ eñ niet anders wel konnen willē) moetē ingaē/ int schip van onnooselheyt daer wy met dē H. Doop ingeset werden/ ofte na dat wy daer uyt gevallen zijn / overmits onse groote sondē/ op de plancke van leetwesen eñ berouw. Maer (Godt betert) weynich eñ dunne zijnse gesayt/ die in onnooselheyt blijven/ ofte die gevallē zijnde haer in ware Boetveerdicheyt oeffenen. Eñ daerom sijnde Sotten in alle lichtveerdicheyt overstallick dronckē.

Ten anderen heeft den Aucteur de naem vant schip aengestaē/ om de sorgelickheyts wille: Want also Iuvenalis de Poët schrijft/ int Schip en sijn wy maer vier vingeren breet vande doot/ dat is van verdrinckē: Nu/ die int Narren schip varen/ sijn noch naerder. Want sy/ also verre alst in hen lieden is / alle doot zijn / die in doodelijcke sonden versmoort liggen / ende en konnen sonder sonderlicke gratie Gods nimmermeer verrijsē vander doot der sielen: al hoe wel dat de Barmhertige

Hemel-

Hemelsche Vader sijn gratie niemant en weygert soo langhe hy noch leeft. Ende hierom seyt S. Hieronimus: Leest ende herleest al dat gesproken ofte geschreven is/ ghy en sult niet vreeselicker noch ontsienlicker vinden/ dan te levē also ghy niet en wilde stervē. Oock schrijft Seneca De Tragicijn: Niemant en heeft Godt so te vreden/dat hy versekert is noch morghen te leven.

Tenderden is dit Boeck het Narrē schip genaemt om der menichte willen/die eer te schepe dan te wagen reysen ende over varen. Maer dit Narren schip wort niet voort gebracht/om dat wy daer inne soudē gaen. Neen/ maer dat ment siende vlieden souden: ende ons leven soo aenschicken / dat ons niet van noode sy nae Narragonien te varen. Ende tot geen ander eynde hebbe ick dit voorsz. Boeck tot eer eñ leer voor yders oogen gestelt/ ende getrouwelick uyt de Latijnsche ende Hooch-duytsche tale in onse Nederlantsche spraeck gestelt beyde in prose eñ rijme: Eñ ick hebber af eñ toe ghedaen / nae de ghelegentheyt vereyste ende my oorbaerlijck dochte: Volgende nochtans hier in den raet ende t'goet oordeel van eenige Geleerden: die de hant oock aen dit werck gehouden hebben. Daer ick my op stichte/ende (des noodt zijnde) beroep: Biddende hen allen die't lesen oft hooren sullen / dat sy alles int beste keeren: nae dien alles om best willen ghedaen is / soo voor veel Jaren tot Antwerpen/ ende na tot Amsterdam int Jaer 1635.

Vanden Auɑ̃eur deſes Boecks.

C*Arere debet omni vitio, qui paratus eſt in alium dicere*, Hy moet vry zijn van alle gebreken, die bereydt is op een ander te ſpreken: ſeyt het oude ſpreeckwoort. Ende na die leere van onſen eenigen Heylant ende Salichmaker Ieſus Chriſtus Matth. 7. verſ. 5: So wie uyt eens anders ooge een ſplinter weerē wil, die ſal eerſt dē balck die hy in ſijn ooge draecht uyt trecken, dat is, ſijn grove ende groote ſonden wech doē, eer hy yemant ſtraft ofte beriſpe. VVant gemeenlick men is een ander wijs ende meeſt hem ſelven geck. Maer dat van dit gebreck de E. Heer SEBASTIAEN BRANDT vry zy, bewijſē de Goddelijcke geSchiften, die hy nae gelaten heeft, ende van ſijn deuchdelick ende Godvreeſent leven dat hy gheleyt heeft, konnen betuygen de geleerde die in ſijn tijt geleeft hebben. Veel haerder eerlicke ende heerlijcke ghetuygeniſſen kan ick hier by brenghen, dan achten ſulcx onnodich: de wijle hem niemand beſchuldicht. Ick en kan even wel niet nae laten hier te ſchrijven t'geen van hem de E. hooch geleerde ABT Vā Spanheym IOHANNES TRITHEMVS ſchrijft, in ſijn Bouck vande Doorluchtige mannen, waer uyt blijckē ſal in wat tijde dat deſe Auɑ̃eur geleeft heeft, ende in wat grooten aenſien hy was: Deſgelicx wat grote loff de voorſchreven ABT van Spanheym dit teghenwoordich Bouck toe ſchrijft.

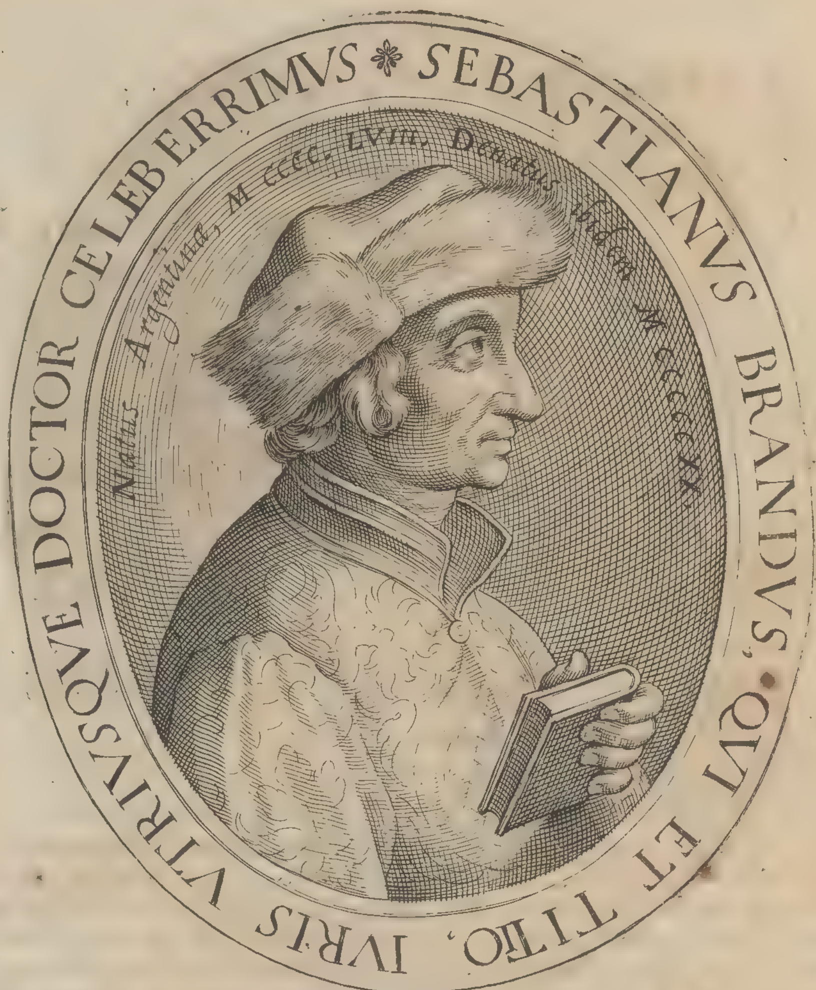
IOHAN-

IOHANNES TRITHEMIVS
ABBAS SPANHEIMENSIS
In Catalogo Illustrium virorum.

SEBASTIANVS TITIO, *aliàs* BRANDT, *Civis Argentinensis, natione Teutonicus, utriusque Iuris Doctor, & tam in Divinis scripturis quam in aliis literis humanitatis eruditissimus, Poëticam non mediocriter callens, ingenio subtilis, eloquio disertus, consilio & actione præcipuus, qui sua eruditione atque lucubrationibus inclytã Basileam Germaniæ nostræ vrbẽ mirum in modum exornat. Scripsit tam metro quam prosa multa praclara opuscula, quibus nomen suum longe lateque divulgavit, E quibus exstant subiecta :*

- Super Titulus utriusque Iuris lib. 1. ad Maximilianum Romanorũ Regem, opus prosaicum insigne.
- De origine & conversatione bonorum Regum, et laude civitatis Hierosolymæ, cum exhortatione ejusdem recuperandæ lib. 1.
  ad Eundem Epilogus Regum Hierosol. carmine elegiaco lib. 1.
- Variorum Epigrammatum lib. 1.
- Carmen Sapphicum in librum Trithemij de miseria Prælatorum.
- In laudem gloriosæ virginis Mariæ, multorumque Sanctorum varij generis multa Carmina.
- Contra Advocatos calumniantes.
- De captivitate Regis Maximiliani.
- Commendatitia Carmina in varias impressiones.

Compilavit præterea mirâ arte & industriâ, vulgari tamen & vernaculâ linguâ, libellum quendam quem NAVEM NARRAGONIAE *appellavit, in quo causam & radicẽ omnium stultitiarum adeo eleganter expressit, mores hominum carpit, & quædam salutaria remedia tradit, vt non iure stultorum librum sed divinam potius satyram opus illud appellasset. Nescio enim si quid tempestatis nostræ usibus salubrius aut iucundius legi posset. Aiunt eum magnopere anniti, vt Latinè, carmine pariter & oratione soluta, illud quàm primùm prodeat. Vivit adhuc apud Basileam annos atatis habens* XXXVII, *eiusque operâ & industriâ impressores plurimum in exornandis libris suis vtuntur, Varia enim conscribit, sub Maximiliano Imperatore, quẽ singulariter diligẽs plura de eo & ad eum suavissima (etiam secreta, vt aiunt) carmina condidit, Anno Domini, quo hæc scripsimus.* M. C. C. C. C. X C V. *Indictione.* XIII.

TRistem Heraclitum, quique huic contrarius olim
Democritum, Lector, una tabella refert.
Hic vultus lachrymis idem quoque risibus aptus
In Brando quondam conspiciendus erat.
Plurima mica salis, nonnulla & fellis in illo
Gutta, Quid, ô demens, vis tibi mella dari?
Infanti dentur fici, dulcesque placentæ:
Agnoscat mores vir mulierque suos. P. S.

SONNET
Op de Af-beeldinghe van Doctor SEBASTIAEN BRAND,

Die welcke genomen is uyt het tweede deel van de Doorluchtighe Mannen I. I. Boissardi, *by de Bryen uytgheghevven tot Franck-fort.*

GHemerct de VVerelt is vol dwasen en vol dooren,
Al draghense gheen Kap of Bellen aen haer ooren,
Soo heeft het goet gedocht eē die uyt liefde BRAND
Tot s'volcks ghemeenen best te nemen by de hand
De VVerelts ydelheyd end' alle mans ghebreecken:
Niet bitter, of gheneycht den huydt vant hooft te spreken,
Maer soet'lick en gheschict de Sotheyt wijsen aen,
En leeren hoemen sal nae VVijsheydts tempel gaen.
Siet hier hebt ghy den man, die sulcks heeft voorghenomen:
Een lieffelick opsicht: voorwaer een sulcken gheest,
Die slaende niet en quetst, maer slaende wond geneest.
Aenvaert, en leest hem dick: 'tsal sijn tot uwer vromen.
Soo hy u nu belacht, nu wederom beschreydt,
Denckt dit is DEMOCRYI end' HERACLITVS beydt.

P. S.

Paullus Langius in Chronico Citizensi ad Annum M. D. XV.

SEBASTIANVM BRAND, *virum doctissimum, Cæsariæ Majestatis tunc Symmystam, Argentini Senatus Archicancellarium vocat.*

Der

Der Narren-ſchip.

Der Narren Schip is mijne name/
Om dat ick alle Sotten verſame/
En brengh by een uyt alle hoecken/
Die voor Wijſheyt de Sotheyt ſoecken.
Dus ben ick/Leser/wel gheladen:
Vliet mijn/ſoo ghy zijt te raden.

De Stier-man vant Schip.

Hoort hoort/ghy ſotten/ghy dwaſen/ghy leecken/
Het Narren-Schip wil haeſt van lande ſteecken/
Al op/al op/elck haeſt hem/dier wilt inne varen.
Men drincter/men ſchinckter/men ſpeelter op ſnaren.
Men eyſchter gheen Ghelt/ten ſy int eynde/
Met langhe te borghen ick menighen ſcheynde.

Den

d'Autheur tot onsen Heere/ om hulpe.

O Goddelijcke Majesteyt alderhoochste wesen/
Oorspronck van goede noyt noch volpresen/
Beginsel ghevende tot allen deuchden/
Sonder beginsel volmaeckt in vreuchden/
In gloory/in macht/in wijsheyt in goetheyt:
Fontuyne van gratie/met overvloetheyt/
Waer uyt dat vloeyen alle goede wercken:
Godt Heere beminder van uwer Kercken/
Slaet neder die ooghen van uwer ghenaden
Op ons int dal van tranen waden:
Sent ons een licht van uwer klaerheydt/
Geeft my den Geest van uwer Waerheyt/
Dat ick begrijpen ende uyt mach spreken/
Ende so mispreijsen des Werelts ghebreken/
Dat daer u eer ende danck af rijse/
Ende ghe leert moghen zijn slecht' onwijse/
Die nu int slijm van sorghen leven/
En haer int Schip van Sotheyt begeven/
Varende ter Hellen/daer sy t'eeuwigen daghen
Sullen haer dwaesheydt deerlijck beclaghen.

Helpt dan o Vader van allen lichte/
Dat ick dit werck t'uwer eeren stichte:
Op dat diet hooren oft selver lesen/
Moghen hier mede zijn onderwesen/
Dat sy buyten het Schip van alle sonden/
End' aller onwijsheyt/zijn laest' bevonden.
Met den Wijsen oock uwes hove/
U altijts dancken tot uwen love/
Singhende lof/glorie/ende eere
Ty Godt Almachtich/der Wijsen Heere.

Soo

Soo wie de VVerelt wel besiet
Vindt niet dan Sotheyt en verdriet.

ALsoo ons Seneca de Philisooph / ende Iuvenalis de Poët ende andere Schrijvers verhalen / hadden twee Philosophen ende Wijsen van Griecken Heraclitus ende Democritus seer verschillēde gewoontē: Want Heraclitus waer hy ter Werelt zijn ooghen sloech / weende hy altijts der menschen verblinthept ende onwijsheydt / ende Democritus belachte altijdts der Werelts Sotheyt / want hyer niet inne en sach dan ydelheydt weerdich bespot ende begeckt te zijn : Maer alsoo Salomon ons leert : Tis tijdt van lachen ende tijdt van schreyen/ ende soo hy elders seyt : Het lachen sal met droefheyt ondermenget zijn. Daerom moeten wy met Democritus niet al te seer lachen : Maer by wijlen oock met Heraclitus schreyen. Ende so ons jugen met tranen vermengen. Voorwaer de werelt is niet al te belachen : Maer oock wel ernstelick te beschreyen. Als ons de volghende exempelen ten vollen sullen leeren. Soo dat/indien de twee vernoemde Philosophen noch leefden : Democritus soude nu meer oorsaeck hebben om lachen / ende Heraclitus nu meer oorsaeck om schreyen / dan sy wel in haren tijden hadden.

De Leeraer.

DE VVerelt, o mensch, niet te seer belacht,
Noch altijt niet DEMOCRITVS en slacht
Maer by wijlen oock siende op werelts endt,
V met HERACLITVS tot schreyen went.
Tis tijdt van lachen en tijdt van schreyen :
Nae s'VVijse Mans spreuck u wilt bereyen.
Op dat ghy u so nae s'VVerelts lijden,
Meucht inden Hemel met Godt verblijden.

O men-

O menſch leert VVijſheyt ende deucht,
V Vant ghy niet beters hier vinden meucht,

ALsoo ons Salomon leert in zijn Proverb. int 8. Capittel. Die Wijsheydt staet hooghe in alle Weghen / Poorten Steden / Dorpen roepende aldus: O ghy Mannen tot u roep ick/ ende mijn stemme is tot den kinderē des menschen: Verstaet / ghy cleyne ende Jongheren Schalckheydt/ ende merckt ghy onwijse / hoort toe / want van groote saecken sal ick hier spreecken : mijne tonghe sal de waerheydt condighen / ende mijne Lippen sullen den ongoddiensthighen ende onghenadighen versaecken ende straffen. Ontvanght van my leeringhe ende onderwijs/maer gheen ghelt / kiest ende hebt liever ghoede leeringhe dan Gout : Want die wijsheydt gaet boven alle Rijckdom deser Werelt: Ende die God vreest ende lief heeft die haet dat quaet is: Ick versaecke alle hoveerdije ende verwaentheydt / als oock den mont die met twee tongen spreeckt/dat is/die anders spreeckt dan hy meynt. Sy begint wel vanden vreesen Gods / want alsoo int eerste Capittel staet : Die vreese des Heeren is een beginsel van wijsheyt / ende den gheenen die hem roemen ende groots maken/ want een wijs man die kent hem selven/ want niemant is opghe-blasen of hy is besmet met Sotheydt / soo wie hem selven kent die verhoet hem ende schout alle dese plaghen.

De Leeraer.

DIe meeste Poët doet ons oorconden,
Dat een wijs man van Godt ghevonden
Bekent hem selven,ende is te vreden
Met dat hy mach in hem selven besteden.
Heeft hy sijnen Godt ende oock hem selven,
En wilt op hem niet meer lasts welven,
Nimmermeer en dunct hem dē dach volbrocht,
Voor dat hy hem selven heeft ondersocht.

Die

Die in menichte van boeckē de wijſheyt ſtellē,
Machmē met recht wel onder de ſottē tellen.

Men

MEn vindt huydensdaechs veel Neuswijse Sotten/ die uyt verwaentheydt ofte ydelheydt doen den volcke te verstaen dat sy meer weten dan zy doen / ende daeromme meer Boecken koopen / dan sy lesen willen ofte verstaen connen / ende zijn te vreden dat sy daer staen ende schoon zijn / wel ghebonden ende vergult / oock by tijen suyveren vanden stoffe ofte vuyllicheydt ende de Bladeren alte met om keeren / al en verstaen sy daer niet veel in. Ende overmidts dat luttel ende weynich menschen studeren / en veel fraye Boecken hebben ende seer weynich nut zijn/ daerom seyt Diodorus Siculus, in zijn eerste Boeck/ dat soo wie al de Leeraers overloopen wilde / hem selfs soude beswaert vinden vande menichte der Boecken ende materijen / waer door hy seer qualijcken soude connen uyt trecken de rechte waerheydt. Waerom Salomon berispt de ydelheydt der Werelt / ende seydt dat van Boecken te maecken gheen eynde / noch mate en is. Niet dat hy daeromme verbiedt Boecken wel te maecken/ maer te maecken sonder eenighen oorbaer ende onwijselijck ghelijckerwijs sy doen / die noch constelijcker noch waerachtelijcker en schrijven / ende verstellen t'gheen dat van te vooren geschreven is/ende dat niet sonder oorsake zijn sy te berispen/die hem voorder onderwinden dan sy verstaen / beyde int maecken ofte yets nieus te schrijven / want veel twijfelings rijsen uyt den boeckẽ/insonderheyt in de Duytsche eñ andere gemeyne spraecken/die men nauwelicx inden Latijne met veel studerings ende onderwijsens verstaen en can / ende daerom vermaent ons S. Paulus dat wy souden smaken vander hoogher leeringhe ende dat met wijsheden/Item daer en is niet oorbaerlijcker dan goede leeringen ter deuchden ghegeven/also en is daer niet arger noch sorchlijcker dan valsche leeringhen/ofte goede leeringe eñ die qualick te verstaẽ. Niemant en sal hem voorder onderwinden dan hy geleert is/eñ sal niet doen daer van den Propheet Esaias hem berispt / segghende in zijn 29 Capittel. Men sal den Boeck geven den geenen die letteren connen/als of hy seggen wilde ten is niet ghenoech datmen Boecken heeft / maer men moetse verstaen/ want die anders doen zijn int alderdiepste vant Narren

ren-schip, daerom dat sy haer selven meer in beelden dan sy verstaen / vroet ende wijs zijn / ende daeromme en zijn sy noch cout/ noch heet / maer laeuwe / het welcke S. Ian int 3. Capittel in de Openbaringe seyt dat hyse uytspouwen sal/ want gheen lieden in meerder sorghen en zijn / dan die hem laten duncken/dat sy beter oft wijser zijn dan sy zijn. Doorwaer sulcke lieden bedrieghen niet alleene hem selven/ maer oock veel andere met quaden raedt ende valsche leeringhen. Maer om dat ick licht te lanck maecken soude / wil ick dat ick int Latijne ghevonden hebbe aldus over stellen.

De neuswijse Sot spreeckt aldus.

DAt ick int eerst van't Narre-schip ben gesetē,
En is geen wonder, want ick wil weten,
Meer dan mijn meester, waeromme ick coope,
Schoone boecken met grooten hoope.
En canse niet lesen, noch min verstaen,
Maer canse reynich houden en t'stof afslaen.
Ende alsmen spreeckt van eeniger wijsheyt
Seggh' ick dat hebbe ick in mijn huys bereyt:
Al dat een wijs man sal billicx weten,
Het zy CORPVS IVRIS oft DECRETEN.
Ptholomæus van Egypten Coninck groot,
Van allen Landen Doctoors ontboot,
Om te hebben haer Rechten en wijsheyt,
In sijnen Rijcke: waer van men seyt,
Dat hy die rechten niet en verstont:
Ten is gheen noot, dat my zy kont,
Al datmen schrijft, is my ghenoech,

Ho-

Heet ick mijn Heere, nae mijn ghevoech,
Voor mijn ſtuderen die gheſellen mijn,
En ſpreke voor Clercken gheen Latijn,
Maer onder die Leecke bedrijf ick wonder,
Niemant wijſer noch faconder
En is gherekent noch beter daer toe,
VVaeromme ick alle deſe Sotheydt doe.
Ick meyn ick van Brabant ben gheboren
Nochtans en heb ickt niet gheſworen,
Niemant en ſal met Brabant ſpotten,
Men vindt over al veel oude Sotten
In Vlaenderen iſſer een groot ghetal,
In Hollandt zijnder oock veel mal,
In Zeelandt gheck oft dooren ghenaemt
In Duytſche landt zijn veel Narren verſaemt
Op den Rhijn zijn dwaſen menigherhande
Men vindt veel onwijſe in alle Lande.

De Leeraer.

DIe oude Leeraers zijn te recht ghepreſen
VVt wien is alle wijſheyt ghereſen,
Oeffende haer boeecken, maer hem al voren,
Nu draghen veel Doctoors des Ezels oren.

Ick en wil nae recht noch onrecht vraghen,
Mach ick t'vet Vercken in den ketel jagen.

VOornemelijck zijn die Sotten seer misprijselijck/die niet en begeeren noch willen leeren / of ondersoecken yets goets te weten: Soo dat sy sonder wijsheydt of eenige kennisse der rechten in de Wet ende Regieringhe steecken/ende gheven dickwijls onrechtveerdige Vonnisse / ofte quaden Raedt / en volghen den meesten hoop: altijdts hanghen aen eens anders Oordeel / volghen hier in de stomme beesten als Schapen en Calveren: vande welcke d'een voor in sloot springt d'ander terstont nae springhen / doch wat vraghen alsulcken Advocaten ofte Rechters nae wetenschap? Tis haer ghenoech dat sy so veel weten/om behendich t'vette Vercken inden ketel te crijgen/al doen sy 'twelck God so strengelic verbodẽ heeft. Maer die een getrouwẽ Rechter is/die sal voor oogen hebbẽ den Oppersten Rechter/die elck meten sal/ met sulckẽ maten daer hy mede gemeten heeft/ende eyssch en eeuwelick datmen hier tijtelijck op de werelt beseten heeft.

De Leeraer.

VEle lieden om te crijghen eere,
Steken hem int Recht, dolende seere,
VVant wettelijck recht ende goeden raedt,
Is hem ontkont de Roomsche staet,
VVas voortijdts gheregeert van ouderen wijse,
Nu sitten int Recht van cleynen prijse,
Vele Beesten met langhen ooren,
Die niet en verstaen van dat sy hooren,
Noch en dorren Vonnis overgheven,
By Rechten die mer af vint beschreven,
Maer volghen d'ander in alle dinghen,
Moghen sy't Vercken inden ketel bringhen,
Zijn sy te vreden, maer nae dit leven,
Sal Godt over al sijn Vonnis gheven.

Het vierde exempel

So ouder so Sotter is mijn natuere,
En leve niet sonder naeghebuere.

MEn vint veel Sotten in haer oude daghen/
Altijdts hanteerende dat sy joncxst plagen/
Of hem beroemende van haer sonden/
Daer sy van jonex in zijn bevonden:
Quade ghewoonte is quaet om laten/
Elck leere van jonex dat hem mach baten/
Om te besitten dat eeuwich leven.
Want alsoo Esaias heeft ghescheven
'tKint van hondert jaeren sal sterven/
En de oude Sondaren sullen bederven.
Dus sal hem elck laten onderwijsen
Terwijl hy jonck is: want als die rijsen
Jonck zijnde machment buyghen/
Ghelijck dat vele Leeraers betuyghen.

Den ouden Sot seyt aldus.

ICk weet dat ick cortelick sterven moet,
Int graff heb ick den eenen voet,
Nochtans en laet ick mijn Sotheyt niet
Noch oude ghewoonte wat my ghefchiet,
Vrouwen hanteren, als wijlen eer,
Steken ende breken en mach ick niet meer,
Nochtans wil icker altijts van spreken,
Ick wil altijdts metter tonghen wreken,
VVant alle mijn leden zijn ghebroken,
Ick sal soo veel met woorden koken,
Datter mijn kinderen af sullen eten,
Ick late elcken mijn Sotheyt weten.

Gheeſt my den ſpieghel, en de Rooſen crans,
Onghepaleert en come ick niet aen den dans.

GOd ende Natuere en hebben niet te vergheefs tusschen Mannen ende Vrouwen onderschepdt ghemaeckt in geleghenthepdt van Lichaem / van cleederen / ende van leven. Want den Man heeft God ghegheven den Baert om Mannelickhepdt/ende rijpichepdt te betoghen/waerom alsoo inden tweeden boeck der Coningen in dat 10. Cap. staet/die dienaers van David om dat haren Baerdt half af ghesneden was/ schaemden hem t'huys te keeren ende bleven in Hierico tot dat hy gewassen was. Ende die Philosophen van Griecken/gelijck Socrates ende noch meest die Christenen van Griecken houden haer baert ongeschoren. In cleederen sept Sinte Paulus/dat die Man sal zijn hooft in de kercke ontdecken/ want hy t'beelt Gods is/ende Vrouwen hen tamelicken decken. Ende als vanden leven/sal die man t'bestier hebben/ende die vrouwe haer laten bestieren. Maer het gheschiet nu anders/ want die Mannen hebben nu Vrouwen moet ende vrouwen clederen/ ende doen dickwils vrouwen wercken/ ende die vrouwen willen die mannen maken in vele manieren.

De Leeraer.

TEn is gheen wonder dat nu die Vrouwen,
Die mannen in haren bedwanghe houwen,
VVant sy hem nae die Vrouwen cleeden
Ende vanden mannelicken state scheden,
Sy spieghelen hem ende maken den crans
Eer dat sy comen aen den dans,
Haer cleederen zijn alsoo ghesneden
Datmer door sien mach alle haer leden,
Den hals ontdeckt,die Borst ontdaen
Al wilden sy haest te bedde gaen,
Die Schoenen zijn als Koe muylen breet
Nae dat die becken zijn verleet:
Ick meyne die Mans willen Vrouwen wesen,
Die vrouwen mans,ende elck mispresen.

Hoveerdighe Vrouwen behaechlijck gecleyt,
Hebben veel Sotten ter Hellen verleyt.

Salomon

SAlomon aenmerckende de sonden ende het quaedt by der schoonheydt vander Hoovveerdigher Vrouwen gheschiedt, spreeckt aldus / Eccle. 9. Af keert u aensichyn van eender Vrouwen behaechlijck verciert ende ghepalleert / ende en wilt niet aenmercken die schoonheydt van eens anders Vrouwe Om der schoonheydt der Vrouwen zijn veel lieden verloozen ghegaen. Veel lieden hebben hen verwondert vander schoonheydt der Vrouwen, eñ zijn daerom verworpen eñ mispresen / want da aenspreecken eener schooner Vrouwe ontsteeckt des mans herte Dierghelijcke exempelen vintmen genoech in de H. Schriftuere ende der exempelen sietmen oock dagheliex ghenoech : Want der Vrouwen doen grooten arbeyt om haer te blancketten eñ schoon te maecken / als oock met cleederen te vercieren om de werelt te behaghen. Want upt alsulcke uptwendichept spruyt alles quaet : Ende heeft doen vallen den schoonsten Engel vanden eeuwighe leven inden af-gront vander hellen.

De Leeraer.

O Vrouwen wilt ghy den Heer behaghen,
So en sult ghy geen ander cleederen drager
Dan uwen staet toebehooren,
Deckt u voorhooft, ende stopt u ooren,
Ende en draecht u lichaem niet te coope :
VVant sulcke de vyant met grooten hoope
Ter hellen treckt ende maecktse strecken,
Om andere sielen daer met te trecken :
En soeckt gheen verwe dan by natueren,
Ontleende schoonheyt en mach niet dueren :
Behaeght uwen Godt en uwen man,
Al schimpt de werelt, u en lichter niet aen.

Menich

Menich Sot veel drucks ontfaet
Die sonder noot by nachte gaet.

Voe

HOe sorghelijck het zy by nacht te gaen / sonderlinghe in steden daer veel vremdelinghen ende onbekende zijn/ ende daerom veel quaet doenders hen houden moghen ghelijck te Roomen ende ander groote steden/ leert ons Iuvelanis segghende: Ghy mocht wel ghereeckent zijn nerghens toe dooghende ende onvoorsienich van dat verballen mach/waert dat ghy te Roomen oft in ghelicken steden by avondt eten ginckt eer ghy u Testament ghemaeckt hadt / want alsoo veel manieren van dooden ende sterven gheschien moghen / als daer vensteren open staen daermen noch waeckt als ghy daer voor by lijdt/ ende daerom behoort ghy te wenschen ende deerlicke beloft te doē in u herte dat sy te vreden willen sijn/die wijde beckenen ende potten alleen te storten ende upt te gieten ende die niet te werpen metter onrepnicheydt dier in is op u hooft/alsoo sy dickwijls plegen. Ende voort meer dronckaers / wulpselaers / pijlickaerts/ die by nachte loopen eñ soeckē quaet te doen/mogen u misdoē. Want ist dat sy niemant en misdoē/sy en connē niet geslapen/also Salomon oock getupcht/eñ al ist datmen den eenen slaet / ende den anderen van sijnen cleederen berooft/nochtans vintmen veel jonge Sotten sonder alle die oude/die by nachte voor haers boels oft liefs vēster singhen ende spelen/ oft haer clachte doen/oft giften gheven/ende maken vanden nacht haren dach/ende vanden dagh haren nacht/ want sy al den dagh dickwijls slapen. Vander welcker Sotheyt hy soo verre die Jongeren niet af trecken en willen/diese te regeren hebben sullense af trecken/ende anders onderrechten.

De Leeraer.

GHy Iongheren die by nachte loopt,
Ende met veel pijnen veel ongelucx coopt,
Hout af in tijdts, soo wert ghy vroet,
By nachte gaen en was noyt goet.

Venus

Venus Goddinne van soeter minne,
Jaecht menighen mensche uyt den sinne,

DIe de Sotheydt van ongeoorloof der minnen oversage/ en vonde ick gheen dinghe meer Sotten versaemt/want Venus treckt clerderen ende leecken/ hooghe ende neder schalcke ghelijck simmen oft schaminckelen/ onschalcke ghelijck Ezelen / menschen ende alle dieren meest met haren stricke/ende daerom maeckt sy aldermeeste Gecken. D'alder volmaecktste van Godt ghemaeckt. Adam was upt minnen vanden wijve verleydt / Loth die rechtvaerdige/ Sampson die stercke/David die heylige Coninck. Salomon de wijse / Aristoteles d'alder geleerste/Hercules d'alder stoutste/eñ duysentich ander zijn by vrouwen bedrogen. Ende vrouwen zijn oock met minnen door vlogen: ghelijck Phutifars vrouwe die Ioseph begeerde. Cleopatra Coninginne van Egypten die MarcoAntonio geriefde. Predra die haers Mans sone beminde eñ sterven dede Hypolitus genaemt. Pasiphæ Coninginne van Creten die haer dede van eenẽ Stiere bekennen. Semiramis van eenen Paerde bekent. Messalina Keyserinne van Roomen die inder ghemeynder vrouwen huys by nachte sittende xxv. reysen d'welck van oncuysheden volbracht meer dan eenighe andere. Maer d'alder mispryselicxste sotten en sottinnen syn die teghen natuere minnen oft t'werck van minnen schaffen die men sal metten viere straffen.

De Leeraer.

GHeen mensche soo blint, geen so onsint
Als die buyten reden van natueren mint.
Die Monicken oft Nonnen oock hantieren
Oft haerlieder vleesch oft maeghden schoffierẽ,
Zijn buyten sinne, die overspel drijven
Misdoen seer zwaerlijck t'zy mannen oft wijven,
VVant sy haer kinderen dickwils voeden
Met ander lieden goet, elcx sals hem hoeden
Die hoeren jaghen zijn sonder ghetal
Elck wijse hem van Venus wachten sal.

Die

Die gulsigaerts ende dronckaerts zijn wel Sot,
VVant vanden buyck maken sy haer God.

Wen

MEn leest in die Decreten dat dronckenschap is des verstandts ende redens ballinckschap / ende der onkuysheydt ontsteecksel ende voetsel. Ende hadde gheen dronckenschap gheweest men vonde noch geen slaven. Men derft niet by exempelen bewijsen hoe veel Sotten by Gulsicheden ende dronckenschap siele/lijf/ende goet verlooren hebben. By gulsicheyt warẽ Adam eñ Eva verwonnen/Zodoma,Gomorra, eñ drie ander stedẽ ter oncuysheyt tegẽ nature gebrocht eñ met viere eñ sulfer ter hellẽ versoncken. Esau sijn erflijc recht vercocht. By dronckẽschap Loth by sijne dochterẽ sliep. Alexander de groote sijn vrient Clitum doorstac. Eñ elc siet voor sijn oogẽ by dronckẽschap vrouwẽ schoffierẽ eñ vercrachtẽ/ mannẽ dootslaẽ/huysẽ verbrandẽ/Secreet ontdeckẽ/eñ veel ander quaets/dus salmense schouwẽ.

De Leeraer.

Die eten ende drincken sonder mate
Zijn vuyle Sotten in allen state,
Ende quaet daer toe. Maer menigherhande
Dronckaerts vindtmen in alle-lande.
D'een wilt slapen al waert een swijn.
D'ander wilt altijt by andere zijn.
Die derde weent al waert een kindt,
Die vierd' als een Leeu alle dinck verslindt,
Die vijfste ontdeckt al wat hy weet,
De seste is om te dansen bereet,
Die sevenste sijn wijf oft kinderen slaet,
Die achst' al naeckt als een beeste gaet,
Die neghenste verspeelt t'zy ghelt oft goet,
Die thienste predickt al waer hy vroet,
Die elffste vercoopt meer dan hy heeft,
Die twaelfste alle dinck om woorden geeft,
Die sommighe vloecken en versaken God:
Een droncken mensche is een quaden Sot.

Onder die gulsigaerts moetmen de leckaerts
niet vergheten,
Die oock haren God by haer buyck afmeten.

HEt goet daer meest al die Werelt na staet is in drien gheleghen / d'een in weelden / waer in dat Epicurus sijn salichepdt sette/die welcke noch veel Discipulen ende achtervolghers heeft / want vele lieden beestelick levende/ en droomen noch en dencken anders niet dan om leckerlick te leven/ende die meer op die spijse dan op hare God dencken / maecken alsoo als S. Paulus verhaelt/ Philip. 3. van haren buyck haren Godt. Want wat men aldermeest ende hooghelickst mint ende oeffent / dat houtmen in manieren van spreken voor sijnen Godt. Dat ander goet is gelegē in oorborlichedē/eñ is genaēt dat goet der Werelt/oft der fortuynen / gelijck rijcdom/ grooten schat/veel heerschappen/eñ der gelijckē/daer alle gierige eñ hovaerdige na staen eñ op uyt zijn. Dat derde is gelegen in eeren ofte eerwaerdichede/gelijck in deuchdē eñ wijsheyt/die zijn sy warachtich ons ten hoochsten eñ opperstē goede/dwelc God is leyden. Maer(leyder) also een Poete ons bewijst/Vleeschelicke weelde eñ gierichept hebben vele navolgers/maer eere ende wijsheyt weynich. Ende daerom berispt die Leeraer in dit exempel/ sonderlinge die Cocx/ Bottelier s/ofte Keldenaers/dat zijn alle die spijse oft dranc te bereydē ofte te bewaren hebbē/die dickwijls groote schade doē harē meesters/ om dat syse rooven ende hem lieden ontstelen haer goet ende dienst. Want een Hont wel ghevoet is heeft liever te slapen dan te bassen. Van desen seyt aldus :

De Leeraer.

DIe sijnen buyck te vele toe gheeft,
Ende altijdts ledich ende leckerlick leeft,
Ende al sijn blyschap stelt op de spijse,
Mach hem wel voeghen metten onwijse :
VVant eten ende drincken boven maten
Ende buyten tijde machmen wel haten,
Om dat bederft ziele ende lijf,
Ende maeckt den edelen man catijf.

De leckaerts als beesten in sonden leven,
Segghende, God salt ons al vergeven.

Alsoo

ALsoo inde Decreten staet gheschreven: God is veel bereyder ende meer gheneghen tot ontfermhertigheyt ende ghenaden/dan tot wrake synder rechtveerdicheyt/ nochtans selden ontfermt hy der geender die altijdts doorgaens wech sondighen. Ende daeromme en sal niemandt verbeyden Penitentie te doen tot dat hy niet meer ghesondighen en can metten wercken. Want upt ghestelde ende spade Penitentie menighen bedriecht. Ende daeromme wildy ontgaen dat onseker is eñ seker wesen van uwer salicheyt/doet penitentie als ghy noch ghesont zijt. Dit syn die woorden vanden Decreten. Wt den welckẽ blijckt dat niemant sonde doen en sal op die genadẽ Gods/ want het een sonde is tegen den Heyligen Geest/ ende al is Godt bermhertich hy is oock rechtveerdich/eñ heeft liever gehadt syñẽ eenigen sone te laten Cruycen dan die sonde van Adam ongewrokẽ te blijven. Wy en sullen dan niet leven als Gansen eñ Swijnen die op Gods thoorne/ ende rechtveerdicheyt niet en achten/want alsa S. Ieronimus seyt: Men mach van weelden ter blijschap niet gheraken ende men can hier altijts niet den buyck gevullen/ ende inden Hemel die siele. Laet ons dan penitentie doen als wy tijdt hebben/want alsoo S. Augustijn seydt: Al heeft ons Godt ghenade ende vergiffenisse belooft / eyssche nse wy te tijde / hy en heeft ons ghenen tijdt belooft.

De Leeraer.

DIe niet en achten dan eten en drincken,
Ende op Gods oordeel niet en dincken,
Segghende, laet ons in vreuchden leven,
VVat wy misdoen Godt salt vergheven,
Zijn veel onwijser als eenich beest,
Misdoende teghen den heylighen Gheest.
Met Gods ghenaden merckt dan zijn wraken,
Soo suldy u boose leven versaken.

De rijcke vrecke Sot in groote armoed' leeft,
De milde Sot ſijn goedt onnuttelick wech geeft.

Alſoo

ALsoo Horatius schrijft / gheen meerder Sotten ter Werelt en Leven dan die verblinde gierighe Menschen/die schrapen en rapen nacht ende dagh/om goedt te vergaren dies sy niet oorboren en dorven : Want ghelijck dat Seneca seydt : alsoo wel ghebreeckt den gierighen dat hy heeft als dat hy niet en heeft / want hijts niet en ghebruyckt al heeft hijs noodt. Ende daeromme schijnt hy Sotter te zijn dan die milde/ want al verdoet hy't al heefter ghemack van al waert hem dickwils beter aen siele ende lichaem dat hy alle dinck te maten dede : want gulsichept is een moeder van cranckten eñ gebreckelichept. Maer vanden milden wil ick namaels spreken. Vanden gierigen vintmen beschreven inde Decreten dat der gierighen herte eens metten bande der begeerlickheyt ghebonden sijnde/altijts goudt/ altijts silver aensiet/eñ blijdelicker t'gout dan de sonne. Eñ nochtans en can die gierighe gheen versaetheyt noch vervoltheyt van sijner begheerten vercrijghen/ want hoemen meer heeft : hoemen meer hebben wille. Eñ om dese verblintheyt seyt Salomon Ecclesiasticus int vierde Capittel. Ick hebbe gevonden noch een ydelheydt/het is een mensche die alleene is/ ende en heeft noch kindt/ noch Broeder / ende nochtans en houdt hy niet af van arbeyden/ ende sijn oogen en werden niet versaet van rijckdommen. Ende hy en denckt niet seggende/om wien arbeyde ick ende om wien beroof ick mijn siele ende mijn leven van haren weelden ende goede dagen. Ende daerom seyt hy int derde Capittel dat het een gave Godts zy/connen leven van dat hem God verleent heeft:Connen eten en drincken ende vrolick zijn van sijnen arbeydt : Ende dat niet beters en is dan blyde zijn ende wel doen in zijnen levẽ. Vele ander authoriteyts zijn teghen die gierighe / als vanden rijcken vreckẽ inde Helle begraven/die nochtans niet so Sot noch so onrechtvaerdich en was als nu vele zijn/die in drie manierẽ sondigẽ uyt giericheden. Eerst in onrechtvaerdich vercrijghen met woecker / met valsche Coopmanschap / met valscher maten ofte ghewichte / ende andersins / datmen vanden voorschreven Rijcken vrecke niet en leest. Ten anderen int qualick besitten ende houden: want sy't niet eñ deylen den armẽ wiens het is/wanneer sy't noot hebben. Ghelijck die voorschreven vrecke Lazarus ontseyde die cruymen van sijner tafel vallende/hoe wel dat hy't nochtans mildelijcken verdoet etende ende drinckende alle daghen costelick/ eñ

sijnde ghecleet seer uytwendelick in purpuren cleederen. Ten derden int qualick laten: want dat sy vercreghen hebben met angstelijcken arbeyden: bewaren sy met sorghen ende onrusten / ende latent met droefheden als sijt niet langer besitten en mogen: waer om sy te gelijcke sijn by eene die om sijn giericheyt in die helle verdoemt is/ghenaemt Tantalus: die nae der Poëten ghetuyghenisse ghelijck die rijcke wrecke van dorste ende van honger verderft/ en nochtans heeft hy totter lippen een schoon fonteyne vloeyende/ ende voor den neuse wel riekende appelen hangende/ maer als hy drincken wilt ontsinckt hem twater/ ende als hy eten wilt ontvliē hem die appelen. Soude ick verhalen die om giericheyt verlooren sijn beyde in siele eñ lichaem het soude te lanck vallen te verhalen. Ghelijck Crassus Hooftman ofte Capiteyn vanden Romeynen siende sijnder vyanden schat / besachtse onwijsselijcken ende wert versleghen. Ende om dat rijckheyt menighen belet te studeren/ als sinte Hieronimus seyt/wie rijck is/is onrechtvaerdich/ oft der onrechtvaerdiger erfghenaem. Daerom een Philosophe genaemt Crates worp veel ghelts inde zee. Dwelck beter gheweest hadde/ hadde hijt den armen ghegeven ende vrienden ghemaeckt.

De Leeraer spreeckt vanden gierigen aldus.

SO wie vergadert ghelt ende goet,
En niet en schaft eenen goeden moet,
Noch blijdelijck leeft van sijnen ghewinne
Die is voorwaer van Sotten sinne,
VVat helpet gelt int aerde ghedolven?
VVat helpen die cleederen in de kiste gewolven
Als ghy ter Hellen sult dalen al naeckt,
Van Gode: van deuchden: van goede versaeckt:
Daer ghy als Tantalus sult immer claghen,
Van honger en dorst: want die daer knaghen,
Den worm van dijner conscientie sal:
Sydy dan wijs vliedt sulcken val.

Van

Van miltheden.

ARistoteles eñ ander Philosophen leeren die rechte deucht die is tusschen twee quade sonden gheleghen / ghelyck tusschen verwaentheydt ende bloothe ydt / oft weemoedicheydt is vromicheydt ende sterckte die deuchdelijck is gheleghen/ende tusschen giericheydt ende miltheydt is redelijcke miltheydt: waer met men gheeft / alsoo vele als betaemt/ende redelijck zy. Ende overmidts dat alsoo Horatius schrijft: Als die Sotten d'een sonde ontvlien/dan vallen sy in die Contrarie sonde. Want alsoo hy elders seyt: Tschouwen van sonden leydet in sonden doetment sonder wijsheyt. Waeromme die niet gierich en wil zijn sal toesien dat hy oock niet milt en zy/maer milde met redelicheydt: Want het dickwils gheschiet dat die zijn goet vuylichlick spaerdt / elders noch vuylijcker verdoet: want het onredelijck is datmen onnuttelick verdoet dat de Ouders ende naestē met harē sweet suyrlick gewonnen eñ verspaert hebben. Of daer wijff ende kinderen by leven souden: Oock sullen hen de Ouders wachten/ alsoo de Wijseman ons leert/ dat sy hen niet sullen ontcleden eer sy willen ter rusten gaen/dat is dat sy haren kinderen ofte vrienden niet soo veel en gheven/dat sy hier namaels bidden moeten.

De Leeraer spreeckt van de milde aldus.

DIet al verdoet oft anderen gheeft
Dat hy ghewint, oft wat hy heeft:
Al heeft hy ghebreck, hy ist wel weert,
De VVijse nae sijn neeringhe teert.

Soo wie meer denckt om ghelt oft goet,
Dan om sijn God, die en is niet vroet.

Salo-

SAlomon de Wijse / siende dat rijckdom en sorchvuldichepdt om rijck te wesen veel lieden verblindt/ ende van Godt verbreemt / verbiedt ons te meer repsen t'herte daer aen te leggen/segghende in Eccles. in dat 5. Cap. En wilt niet aendencken noch sorchvuldich zijn om onrechtvaerdighen rijckdom/ ende en seght niet ick heb ghenoech voor mijn leven. Want het u niet helpē en sal in den dach der wraken. Item in sijn Prover. int 10. Capittel. Die schat der onrechtveerdichept en sal niet baten/ maer die rechtvaerdichept sal verlossen vander doodt. En daerom sepdt ons Heere : Wee u ghp rijcke/want ghp hier al uwe weelde/solaes ende troost hebt. Overmidts welcken sepdt David in den Souter : Hebdp overvloedt van goede en wilter gheen herte aenlegghen. Wp en sullen dan niet volghen der sotten menschen sin/die alsoo Horatius schrijft. Segghen dat sp alles vroet zijn ende van goeden leven / wiens gheldt men siet belepdt in schoon hupsen/ende pacht-hoven. Noch segghen sp dat Ovidius mis haecht : Dat den schat gheeft eere ende vrientschap / want de arme ligghen altijdts onder de voet. Noch ons doen te verstane dat Iuvenalis lastert : Dat men niet meer trouwe noch gheloove en heeft dan men gheldts in sijn kiste siet. Want die arme van Gheeste voor Godt meest gheacht zijn / niet die bp haren schulden arm van goede zijn/want zp't meer begeeren dan ander.

De Leeraer.

HY is onwijs ende seer onvroet
Die voor sijn deel kiest d'aertsche goedt :
Die rijcke vrecke heeft nu ghebreck
En Lazarus glorie, weest niet soo geck.

Sy

Sy zijn voor Godt ghereeckent voor ſotten
Die d'armoede verſteken, en d'arme beſpotten.

AL hoe wel het Volck van der Werelt alleen wijs ende wel levende heet/ die daer haer Geldt beleydt hebben in schoon Pacht goederen ende Hoven/also Horatius schrijft: Ende alsoo Iuvenalis seydt: Elck is gheloost na dat hy Geldt in sijn kiste oft schrijne heeft. Ende Ovidius seydt: Den schat geeft eere/ den schat gheeft vriendtschap/ ende die armen werden verdruckt ende verstooten. Nochtans Lucanus heet armoede giften ende gaven van Godt ghegheven/maer noch onbekent / want weynich lieden aenmercken oft willen weten wat goedts ende voordeels armoede/daer sy wel ontfaen is/ met haer brenght/ d'welck soo groot is dat d'alderwijste Meester Jesus Christus riedt sijnen alderliefsten Jongheren en Discipulen/ alle haer goedt wech te gheven/om ghewillighe armoede daer voren te hebben. Want alsoo hy seydt die't wel weet / het is by kans onmoghelijck ende immers seer swaer om doen dat die rijcke ende haren sin op haer rijckdom stellende/souden dat eeuwich leven besitten. Eñ om dat met veel goedts veel sorghen komen/ soo wie meer geldts begeert dan hy behoeft/die wilt gheslegen zijn met twee stocken/ d'een is met sorghelijcken bewaren/d'ander met sorghelijcken uyt geven. Ende daer by zijn sy salich die verstaen wat rusten ende genoechten armoede van gheeste gheeft.

De Leeraer.

Die is te vreden met dat hy heeft,
Is d'alderrijckste man die leeft:
Maer die armoede van goede ontsien
Ende meer dan sonde oft schande vlien
Zijn sot,om dat sy niet en bevroeden
VVat rusten,wat goede komt met armoeden:
Maer diese ontsien die nae rijckdom staen
Sietmen dickwils met twee stocken slaen.

Ick

Ick moet belijden, en kant gheheelen,
Meest al de VVerelt versot op't spelen.

Alsoo

ALsoo Moyses verhaelt Exod. 32. het volck van Israel sadt om te eten ende te drincken / ende sy stonden op om te speelen. Maer alsoo daer int selfde capittel verhaelt wordt/ sy worden korts daer nae versleghen / door den bevele Gods. Wy en sullen dan na den eten ende drincken niet spelen / sonderlinghe verboden ende ongheoorloft spel / als zijn die alleen in fortuynen oft bedroch gheleghen zijn / ghelijck dobbelen ende dierghelijcken/ maer sullen Godt loven / ende op heylige dagen ten sermoene oft predicken / ende ten Gods dienste gaen / ende op ander daghen t'onsen wercke ende loflijcke hanteringhen. Ende ist dat wy uyt recreatien/dat is om onse sinnen te verscherpen/ende met onsen vrienden te verblijden / eenich eerbaer spel spelen willen/als wy Godts dienst ende ons werck gedaen hebben/wy en sullen al spelende gheen sonde doen / te weten/ gheen ghierichheyt noch onrechtveerdicheydt / en met niemanden spelen om kennisse te maken/ter quader oorsaken/dat is om daer na ander spel dat noch min gheoorloft is te spelen. Maer sullen doen dat ons die Leeraer leert.

De Leeraer.

VVIldy wel spelen,versmadet ghewin,
VVant quade begeerte verkeert den sin,
VVeest sonder bedroch ghy swarende rijpe,
Leert van den wijsen kleyn van begrijpe,
Stelt by den moet,alsoo wel alst goet,
Ende weest niet toornich in wederspoet,
Speelt stoutelick hebdy de kisten vol,
Maer speeldy anders soo zydy dol,
VVant menich keert met ydelen handen :
Die gierichlick speelt krijght schade oft schanden
Niemant en heeft altijdt voorspoet :
Verliest hy t'gheldt,behout den moet,
Stelt fel benijden ende thoorne bezijden,
Soo moochdy verblijden oock sonder benijden.

Men

Men mach den goeden in den sack steken,
Maer Godt en sal hem niet laten ghebreecken.

Veel

VEel Sotten zijn verblindt als sy sien dat die rechtveerdighe meest te lijden hebben op Aertrijck / ende dat die quade en de Sotte in voorspoede ende weelde haer leven leyden / want sy en dencken niet dat Godt den rechtveerdighen voor dat tijdtteliijck lijden die eeuwighe vreucht bereydt is / ende den onrechtveerdighen voor een corte verganckelicke bedriechlijcke en met veel ellenden onder mingelde blijschap laet die eeuwighe doodt verwachten / ende nochtans dickwils die rechtveerdighe op aertrijck ten voorspoede comt / waer van seyt: David: inden 36 Psalm aldus: Ick heb jongher gheweest ende ben out ghewozden ende en hebbe niet ghesien dat die rechtveerdighe verlaten was / noch dat zijn saet (dat is/ sijn afcomste ende kint zijn broodt) moeste soecken oft bidden. Ende daerom seyt hy inden selven Psalm. Die Sondaer bespiet den rechtveerdighen ende soeckten om te dooden / maer die Heere en sal hem niet laten in zijn handen ende daer by raedt hy/seggende: Verbeyt den Heere ende houdt zijn wegen/dat zijn sijn gheboden/ende hy sal u verheffen dat ghy t'uwer erfachticheydt sult die aerde ontfaen / ende sult sien als die Sondaers vergaen sullen zijn. Ick heb den ongoddienstighen ende ongenaden ghesien verhoocht ende verheven ghelijck die Ceder-boomen staende op den hoogen berch Libano. Ende en bender maer deur ghegaen/ende siet/als ick omme sie/en was hy niet meer / ende sochten ende die plaetse van hem en is niet ghevonden. Men vindt veel der ghelijcke/wy sullen dan dat eynde aenmercken.

De Leeraer.

SOo wie dat gaerne om Gods wille lijdt,
VVert hier oft elders sonder twijfel verblijdt.

Als voorspoet lacht den boosen Gecken,
VVillen sy God metten baerde trecken.

Men

MEn vint eenighe verwaende ende verblinde Sotten dat sy met onsen lieven Heere spotten ende trecken hem metten Baerde / dat is verwercken tot toorne ende gramschap/ ghelijck of hy Sot ware ende geen macht en hadde wraecke te doen / ende weder te nemen dat hy ghegheven heeft / waer op hen die onbekende ende ondanckbare Sotten verhovaerdighen. Teghen die welcke staet ghescreven / Iob 15. Waer toe sweldy ende verheft ghy u teghen Gode/seggende hoovaerdighe woorden : Ten is in des menschen macht niet te beletten ende van hem te weeren den gheest : Ende hy en heeft gheen macht inden tyden van sijnder doot : En hem en wert niet gelatē ruste/wanneer de oorloge rijst: Noch zijn quaetheyt eñ ongenadicheyt en sal den ongenadigen ende ongoddiensrigen niet behouden noch salich maken. Of hy seggen wilde/het is al verloren teghen Gode gestreden/want hy onwinlick is/ende daerom zijn sy sot die tegen hem murmureeren/ende proncken als sy ongeluck hebben/ oft hem verachten als sy in voorspoede sijn/eñ laten hem duncken dat hē Godt niet deren en mach om dat hem wel gaet/ oft om dat sy niet geplaecht en zijn als ander vandē welcken seyt Persius, die ick hier upt sijn tweede Satire stelle als.

De Leeraer.

MEyndy dat u God alle dinck vergheeft
Om dat hy u niet verblixemt en heeft,
Noch u huys metten donder versleghen ?
Al heeft hy u quaetheyt langhe verdreghen,
En wilt hem niet by den Baerde trecken,
Als dickwijls doen die boose gecken :
VVant wat ghy hem doet wert u vergolden
Langhe gheborcht en is niet quijt ghescholden.

Het achthienste exempel

Die blaſphemeren, vloecken oft verſaken
Haren God, ſullen in die Helle blaken.

AL ist dat de Wet Gods verbiedt den name ons Heeren in ydelheydt te ghebruycken/ende verbiedt sweeren sonder noodt / ende versweeren in allen saken : Ende al ist dat die Geestelicke en de Keyserlicke Rechten verbieden te Blasphemeren/te vloecken / ende te versaecken / oft loochenen/ onsen Heere eñ onsen God/nochtans vintmen soo quade eñ boose Sotten dat sys hem niet en wachten ende op t'Ghebodt Gods niet vele en achten. Maer om te weten wat blasphemeren is wees so wanneer datmen God toelept dat synder Godlijcker hoocheyt ende Majesteyt te cleyn is/ende niet en betaemt/oft ander dingen toegheleght wert yet dat alleen Godt toebehoort / ghelijck eenich dinck van nieuten scheppen / die sonden by zijnder macht eñ selfs autoriteyt verlaten/aenbedet werden/eewich zijn/almachtich/oneyndich zijn/ende diergelijcken/ende daerom alle maniere van afgoderije oft tooverije is een maniere van blasphemien. Maer die meyninghe vanden Leeraer is hier te spreken teghen die gene die God verminderen ende missaken. Gelijck die hem verwijten die leden die hy om onsen wille aen ghenomen heeft / als die eenighe Gods Sone mensche is worden om onser salicheydt wille / want dat hy gheleden heeft als mensche / en is hem niet te verwijten/ noch uyt verstoortheyt oft gramschap/ oft thoorne / oft wanhoopen/ oft valscheyt ende archeydt te nomen / ende daer by te sweeren al spelende eenich verboden spel oft anders / want sulcke sonden d'aldermeeste zijn/om dat sy aldermeest teghen die eere Gods zijn / ende daerom salmense met aldernaersticheyt schouwen ende vlieden/wachtende hem in tijdts eermen t'eerder quader gewoonten comt/wantmen leest van vele die God strangelijck ende rechtveerdelick daerom gheplaecht heeft.

De Leeraer.

O Naerdighe Sot van Gode verwaten,
Hoe meuchdy uwen God ende Schepper soo (haten ?
Hoe condy yet uwē behouder verwijten ?
Hoe wildy der herten trooster verbijten ?
Keert op dijn sonden,uwer tongen sprieten,
Ende wilt u boosheyt daer met doorschieten.

Het negenthienste exempel.

Die op den stoel der waerheyt liecht,
Oft die verswijcht hem selven bedricht,

Al

AL ist dat altijdts beter ghesweghen waer dan qualick gesproké/eñ dickwijls beter ware swijgen dan quaet spreken. want alsoo Terentius schrijft: Nu ter tijt gedienstichept ende ondervolghen maeckt vrienden/ende die waerhept spreken nijt ende onvrientschap: Nochtans en machmē niet altijdts die waerhept verswijghen/al moetmen quaet spreken/dat is die sonden straffen/ sonderlinge alst ons toe behoort van onsen state ende dienste oft offitien wegen/gelijck bedieners van Godts heplige woort/die t'volck hebben te leeren/ende t'onderwijsen ende haer sonden te straffen/willen zp niet gerekent sijn stomme hondē die niet bassen connen alsoo Esaias sept int 56.capittel. Teghen die welcke sept ons Heere door den mont van Ezechiel den Propheet. Ezech. 3. Sone des menschen/ick hebbe u gegeven den hupse van Israel/dat is allen ghelovigen menschen/een wachter ende voorsiender ende ghp sult hooren van mijnen monde/dat is/upt der H. Schrifturen t'woort Gods/eñ sult den volcke condigen: ist hp also dat so wanneer ick segge den ongoddienstigen eñ quaden mensche dat hp also levende d'eewige doot sterven sal/en gij't hem niet te kennen en geeft/ende niet en raedt dat hp af keere ende late/het is waer dat hp sterven sal/maer ick sal sijn bloet van uwē handen epsschen. Maer seght ghp't hem/ende hp hem niet en bekeert van sijnder quaethept ende ongoddienstichept/hp sal sterven/maer ghp sult u siele verlossen vander doodt. Wp en sullen dan door vreesen vander doot die waerhept niet helen alsmense segghen moet.

De Leeraer.

ALst oorbaer is die VVaerheyt te belijden,
Stelt anghst, vreese ende gevaer besijden.

Die t'Christen ghelooff niet en willen ont-
fanghen,
Hem selven t'lijff nemen ende verhangen.

OVermidts dat alsoo S. Paulus schrijft : Onmoghelijck is Godt te behaghen / sonder gheloove. Daerom zijn Turcken Heydenen ende ongheloovighen ende quade Christenen die anders dan wel ghelooven/ oft haer gheloove niette wercke niet en volbrenghen Sot voor Godt gherekent : Ende daerom is voor ghesepdt geweest dat der Sotten geghetal geen eynde en heeft / wantmen gheen meerder noch dulder Sotten en vint / dan die hem selven verhanghen ofte t'lijf nemen. Eñ nochtans alle die dat Christẽ geloove niet ganschelic en houden ende gelooven verhangen hem selven/ want sy al levende van Gode verworpen eñ verwesen zijn : Want also S. Marcus schrijft/ die niet en gelooft ende niet gedoopt en is/ en mach niet behouden wesẽ. Eñ daerom midts dat niemant behoudẽ en mach zijn/noch ten eewigẽ levẽ geraken dan bijder verdiensten der passien eñ des lijdens ons Salichmaeckers ende behouders Jesu Christi / ende midts dat niemant en mach deelachtich zijn sijns lijdẽs die in sijn dierbaer bloet niet gedoopt en is/so is d'aldermeeste deucht/ gave eñ weldaet die ons God opt ghegeven heeft/ also S. Augustijn ons leert/dat hy ons heeft laten geboren zijn onder de Christenen / eñ onder wesen zijn vandẽ goeden Christenẽ in dat Christen gelove. Maer om dat sy (aengaende den geloove) also ick hope/alle goede Christenen zijn/daer dit werck van sal ghelesen werden/ waert te vergeefs dat ick vander Heydenen oft ongeloovigen Sotheyt vele schreve. Maer aengaende den Christenen mach ick wel segghen met S. Augustijn : Dat het niet genoech en is om behouden te zijne dat wy Christenen zijn/maer moeten goede Christenen zijn/eñ goede wercken doen. Om dat alsoo S. Iacob schrijft : Dat geloove sonder wercken voor Godt doot gherekent is.

De Leeraer.

GElooft sonder twijfelen , doet goede wercken
So werdy Gods kint ende oock der Kercken.

Hier sietmen den Sot van elcken versmaet,
Die sijnen vriendt t'onrechte slaet.

OVermidts dat gheen dierbaerder/ waerdigher dinck ter werelt en is/ dan ghetrouwe ende waerachtige vriendtschap/ daerom sal elck wijse hem wachten sijnen vriendt te verwerpen/en noch meer met onrecht te slaen. Want alsoo Salomon seyt Prov. 17. In allen tijde bemint hy die vriendt is/ende werdt in benautheydt ende in noot een broeder bevonden. Ende alsoo hy daer na int 18. Cap. seyt: Een vrientachtich ende lieflick man ten geselschap/meer vrient is dan een broeder. Ende daerom raet hy int 3. Cap. seggende: En doet uwen vrient geen overdaet / noch quaet met gewelt/als hy in u betrouwet. Voorts meer seydt hy in dat 27. Cap. Uwen vriendt ende uwes Vaders vriendt en suldy niet laten. Vander welcker warachtigher vrientschap men vele exempelen vint onder de Grieeken ende Romeynen die men daeromme eeuwelick gedencken sal. Ghelijck Castor ende Pollux ghebroeders / die d'een voor d'ander wilden sterven. Theseus die sijnen vrient Perithous tot inder Hellen sochte nae die Fabulen/Achillis die alleen om Patroclus sijns vriendts doodt/ die wapen die hy versworen hadde/weder tegen die van Troyen aennam. Pilades die sijnen vrient Orestes, al wert hy ontsinnich niet en liet. Demades ende Pithias die tot in die doodt d'een d'ander beminden. Ende onder die Romeynen Scipio ende Lelius eeuwighe vrienden waren / ende gheen dinck d'een voor d'ander en verborghen. Ghelijck dat Salomon in sijn Prov. int 25. Cap. ghebiedt seggende: Ghy sult uwe saken uwen vrient ontdecken/ ende hanterense met hem/ maer uwe secreet/dat is/uwen heymelicken verborgenen raet en suldy den vreemden en de onbekenden niet ontdecken/op dat hy't u naemaels niet en verwijte.

De Leeraer.

ELck wachte sijn tonge ende oock sijn handen,
VVie eenen misdoet, maeckt veel vyanden,
Hy en is niet weerdich dat hy noch leeft,
Die quaet voor goet sijnen vrienden gheeft.

Ick

Ick wijſe den wech, ende gae beſijden,
Ick helpe de krancken cranck t'allen tijden.

Ghe-

GHelijck inde Decreten verclaert staedt / soo wie wel eert ende qualick leeft / leert ende onderwijst onsen Heere hoe hy hem verdoemen ende veroordeelen sal. Ende alsoo die glose verhaelt. Met claren ooghen sien wy eens anders misval: Maer voor ons selven zijn wy vol van ghebreecken. Wy sullen dan alsoo dat Euangelium leert eerstmael ons selven ghenesen. Ende dan eens anders Medecijn wesen. Ende niet slachten noch ghelijcken den steenen die inden slijck / ende modder altijdts liggen ende nochtans vele lieden daer uyt helpen. Maer na dien het meerder quaedt is twee sonden doen dan een even groot zijnde / daerom al waert dat wy ons niet ter rechten wege keeren en wilden/ wy en sullen nochtans sonderlinghe als ons believt is/ niet laten dolen/ maer op den wech te helpē/ eñ wachten boven al die sonden metten woorde te beschudden/ want dat een sonde tegē die waerheyt des heyligen Geests is ende tegen t'ghelove/ die seer swaer is. Het en is nochtans niet genoech wel leeren eñ predikē/ ist leven quaet. Want watmen metten woorden leert ontleertmen met quaden exempelen. Een Leeraer dan sal den grooten meester volgen waer van geschreven staet. Act. 1. Jesus begonst te doen ende te leeren.

De Leeraer.

Die wijst den wech den anderen gecken,
Ende gaet besijden al willens in slijck,
Die is den steenen op strategh elijck:
Die anderen uyt den slijcke trecken.
Ende blijvender in Te meer plecken,
Leeren ons der heyligher Leeraers Decreten,
Soo wie quaet doet, ende deucht weten,
Die blijven versteent ende ander bekeeren,
Dat sy daer met onsen Heere God leeren,
Hoe hyse met rechte sal veroordeelen,
Die wijse Medecijns hem selven heelen.

Me-

Het 23 exempel

Menich Sot bidt om ſijn ongheval,
Als Mydas hier ons leeren ſal.

In

IN dat 18. Capit. van Eccles. seyt Salomon aldus: Eer dat ghy bidt bereyt dijn siele/want also hy elders seyt / de Heere aenhoort die bedingen vanden rechtvaerdighen. Ende alsoo S. Jan verhaelt God en aenhoort die sondaren niet. Maer willen wy verhoort zijn soo moeten wy sonderlinghe twee dinghen onderhouden. D'een is dat wy in state van gratien zijn oft bidden eerst om daer inne te sijne/d'ander is dat wy niet en bidden dat Godt niet en betaemt te gheven/ dat is al t'ghene dat teghen Gods eere oft onser sielen salichheyt is. Ende daerom salmen wel deē datmē om driederley ofte driederhande dingen bidt. Eerst om salicheyt/oft deucht / oft goet datmen niet qualijck gebruycken en kan/ghelijck om dat eeuwich leven/ende om dat machmen bidden sonder conditien ende bespreck. Ten anderen/om yet datmen wel ende qualick ghebruycken mach / gelijck om schoonheyt/ghesontheyt van lichaem/lanck leven/een schoon wijff/vele kinderē/heerschappije/prelaetschap ende rijkheyt/ ende om sulcks bidtmen op conditien/ist dat het ons nut ende salich zy. Ten derden/bidden eenighe om haer lieder qualick vaert oft om eens anders/ghelijck die bidden dat sy vrouwen te haren wille verrijghen moghen/oft om yemants doot. Eñ sulcke zijn sotten die God niet en aenhoort tot haerder welvaert. Onder die sotten dan was Mydas Coninck van Libyen / die alsoo men in de Poëten leest / badt/dat al dat hy aentasten oft aenroepē soude/ gout worde/d'welcke hem verleent was/maer hy sterff van honger ende dorste/want spijse eñ dranck oock in goude veranderen / die oock om dat hy van sanghe t'onrechte vonnisse Esels ooren heeft/als meer ander doen.

De Leeraer.

EN wenscht noch en bidt niet onsen Heere,
Ten zy u salicheyt en Gods eere,
VVant Mydas van dorste en hongher sterft,
Om dat hy sijn Sotte bede verwerft.

Die in fortuynen zijn hoochſt gheſeten,
Zijn naeſt den valle wilden zijt weten.

Alſoo

ALsoo Claudianus schrijft: Vele lieden werden hooge verheven om dat sy te swaerlijcker vallen souden / want alsoo men seyt: Soo hoogher graet/ soo swaerder val/ende daer om seyt Seneca:

NIemant en sal hem te seer betrouwen,
Al mach hy geluck ende heyl aenschouwen,
Niemant en sal wanhopen noch treuren,
Als hem wederspoet oft rampt ghebeuren,
VVant die Goddinne diet al regiert
Dat die Fortuyne, die d'wiel bestiert
Minghende t'soete met den sueren,
En kan niet langhe by een ghedueren,
Ende al mocht sy blijven by yemant staende
Nochtans om dat hy is afgaende
Onlanghe duert hier sijn voorspoet
Niemant soo wijs ende niemant soo goet,
Noch den Goden soo lief bevonden,
Dat hy hem mochte tot eenighe stonden·
Versekert houden tot morghen te leven,
VVachten hen dan die hooghe verheven,
Dat sy niet en vallen den swaren val,
Daer niemant by hem op staen en sal.
Fortuyne is blindt ende onghetrouwe,
Belovende vreucht ende ghevende rouwe.
Nochtans en heeftse in haer gheen wesen,
Maer wijse luyden verstaen by desen
Dat tijtlick goet, eere ende voorspoet,
Gaet ende comt als der Zee vloet.

Dese Sot stelt uyt dat hy nu soude doen,
Horende der Craeyen en niet Gods sermoen.

Salo-

SAlomon verlicht vanden heylighen Gheest seydt aldus tot elcken Mensche: Ecclef. 5. En vertraecht niet bekeert te werden tot den Heere / ende en stelt niet upt van daghe te daghe / want sijnen throon ende sijn gramschap comt haestelijck/ende inden tijde vãn wraecken sal hy u bederven ende verdoen. Ende daerom seydt David: Ist dat ghy heden sijnen voys/ dat is / sijne stemme hoort / ghelijck alsmen u predickt ende als u goede Enghel u inne gheeft dat ghy u beteren sout / en wilt uwe herte niet verherden noch versteenen / maer bekeerdt u terstont/ want ghy niet en weet oft u God noch meer roepen sal. Eñ daeromme en salmen geen goet upt stellen alsment terstont behoort te doen. Ende daeromme sept een Poëte. Doet wech uwe merren oft upt stellen / want het altijts gheschadicht heeft upt te stellen hem lieden die bereydt waren om terstondt te doen. Wy en sullen dan niet aenhooren den roep noch dat gheschrey vander Craepen die roept inden Latijne Cras Cras: dat is/morghen morghen / want alsoo Persius leert. Die morgen hem beteren wilt ende gheen tydt heden/en betert hem nimmermeer.

De Leeraer.

DIe op lanck leven stelt al sijn hopen
Al heeft hy van sijnder conscientien nopen,
Hy en volchtse niet, maer laet se ontwayen
Aenhoorende die lesse vander Craeyen,
Die roept Cras Cras, morghen morghen,
Niet wetende hoe langhe hem God sal borghen.
V Vant die nu leeft mach morghen lijck, zijn
Ende die nu schoon is, morghen slijck zijn.

Onverduldich in kranckheyt en ſieckte we-
ſende,
Belet veel Sotten om haer gheneſende,

BOëtius door den mont der Philosophen, dat is/de wijsheyt vermaent ons aldus: Ist dat ghy verwacht die hulpe oft d'werck van den Medecijn / soo is u van noode dat ghy hem uwe wonde ende seer oft heymelijcke kranckheyt ontdeckt ende openbaert. Oft hy segghen wilde / dat niemandt aen siele noch aen lichaem wel ghenesen ende gheheelt can werden/ alsoo langhe als hy sijn wonden ende seericheden voor sijnen Medecijn / dat is voor God / ende voor den Chirurgijn / dat is/van den Meester die metter handt werckt verberght. Ende daerom al ist alsoo die Poete seydt: Dat al en can die Medecijn niet altijdts gehelpen want tegen die doodt en is geen hulpe noch remedie oft boete / nochtans sullen wy in onsen lijden verduldich zijn/ ende alsoo ons Salomon leert den Medecijn te eeren/om der nootsaeckelijckheydt wille / want die alderopperste/dat is/God die de Medecijne geschapen heeft. Ende wy en sullen niet doen nae ons selfs raedt etende ende drinckende dat ons contrarie zy/wantmen sulck / alsoo ons Persius leert / schier metten voeten voorwaerder uyt draecht ten kerck-hove waert. Ende wy en sullen die remedie ofte boete beyde gheestelick ende lichamelick niet versmaden noch metten voeten verstooten alsoo menich onverduldich Sot doet/ want of wy willen ofte niet en willen alst God ghelieft soo moeten wy lijden/ eñ die onverduldich lijdt is des vyants martelaer. Als wy dan cranck zijn sullen wy verduldichlijck lijdẽ eñ by rade leven. Eñ eer wy kranck zijn doen dat ons Ouidius raet seggende.

De Leeraer.

DE beginselen van kranckheyt wederstaet
VVant laet ghyse verouden het wert te laet
Ende als ghy moet lijden soo weest verduldich
VVant wat ghy lijdt ghy zijt meer schuldich.

Hy is wel mal en Sot met allen,
Soo wie hem laet op anderen vallen.

DIt selve seyt Salomon in dat 5. Capittel van sijnen Proverbien aldus. Den wech der boosen ende onghenadighen menschen is duyster oft doncker ende onclaer/ende sy en weten niet waer sy vallen moghen/maer men seydt ghemeynlick : Salich is hy den welcken eens anders ongheval wijs ende voorsienich oft Schalck maeckt / ende alsoomen oock seydt : hy spieghelt hem sachte die hem aen eenen anderen spieghelt. Niemandt en sal dan aengaen noch bestaen daer hy siet dat een ander qualick met ghevaren is. Ende niemandt en sal hem steken oft stooten aen den steen daer een ander over ghevallen is. Maer die sotten en achtens niet/ ende al sien sy by spelen/ droncken drincken / oncuyssche vrouwen hanteren / boven maten cost doen/in cleederen ende huysen/by haestigher toornicheydt/by overmoedicheyt/by ledicheyt/by traecheydt/ende by ander sonden ende gebreken veel lieden in swaren sonden eñ schanden gevallen zijnde / sy en wachten hem nochtans niet / maer gaen den selven wech daer dander gevallẽ zijn/ ende vallen d'een over dander/als droncken ende onsinnighe lieden/hoe wel datmen seyt : Dat den val vanden ongesindẽ sal die correctie ende bestier oft onderwijs vanden wijsen zijn. Also Esopus schrift ende Horatius in zijn Epistelen verhaelt / De Vos ghebeden ter feesten vanden Leeuwe te comen bleef voor die dore staende. Ende alsmen hẽ vraechde waer omme hy int hof vanden Coninck niet en ginck als ander/sprack dat hem de voetstappen versaechden oft vervaerden want sy alle inne waerder en gheen uyt waerder en quamen. Oft hy segghen wilde/om dat vele int Hof haer levẽ latẽ daer hy uyt wilde blijvẽ.

De Leeraer.

GHeen wijs man sal eenich dinck aengaen
Dat selden yemant heeft wel ghedaen.

De quade Sotten aftrecken den goeden,
VVaer ſy hem ſien verkeeren met vroeden.

Alſoo

ALsoo David inden Souter spreeckt: Metten goeden sult ghy goet wesen/ende metten verkeerden verkeert wesen/ daerom sal hem elck pijnen goet gheselschap te hantieren/want alsoo ons de wijse leert. Die Goddienstige eñ genadige Menschen vereysen ende verwalgen dẽ ongoddienstige eñ ongenadige eñ die ongoddiẽstige hem liedẽ die indẽ rechtẽ wech sijn/dat is die goede mogen den quadẽ niet geluchtẽ/noch die quade dẽ goedẽ. Maer also mijn Heere S. Augustijn leert alsmen seyt: een sondare noemtmen twee dingen/den mensche ende sijn sonden: den mensche/als mensche / sullen wy om Gods wille beminnẽ/ende voor hem bidden/ende sijn sonden haten ende schouwen. Eñ al en counen wy die sondaren niet altijts gevliẽ/want ons de Heere seyt dat d'oncruyt eñ die crocke sal metten Carwen groepen totten Oaghste/dat is ten jonxsten daghe/t'kaf ende semelen metten grane wy sullen nochtans haer sonden vlien ende niet consenteren noch deelachtich sijn in quaden wercken. Eñ t'sijn groote Sotten die hem laten aftrecken vander deucht ende volgen die sotten ende die quade/soo zijn sy noch sotter ende arger die deucht benijden oft beletten ende als sy sien dat hem yemant ter wijsheyt voecht ende met wijsen lieden ommegaet/ hem willen aftrecken ende ghelaten hem oft sy hem steenen souden/d'welck een ghedaente van sonden teghen den Heyligen Gheest is/want sy die waerachtighe rechtvaerdicheyt benijden ende bestrijden/ende sijn gelijck die vyanden vander Hellen ende aertsche duyvelen in haren wercken.

De Leeraer.

DIe deucht beletten oft yemant aftrecken,
Van deucht te setten zijn boose ghecken,
Elck sal dan vlien die deucht benijden
Al moest hy by d'een veel pijnen hier lijden.

Als menich Sot doet prijs ick onvroet
Des vverelts voorſpoet boven d'eewigegoet.

David

DAvid in den Souter vermaent ons aldus : Die kinderen der menschen/dat is/ die de menschelijcke begeerten ende ghebreckelickheden volghen zijn ydel ende loghenachtich in haerder waghen/balancen/oft ghewichte/ende bedrieghen hem vander ydelheyt in dat selve/dat is/int ghene dat sy ontrouwelijck weghen ende rekenen dat tijttelijck ende verganckelick goedt/om dattet teghenwoordich is beter dan dat Hemelsche der onverganckelijcke/mits dat noch toekomende is/ bedrieghen hem selvē / want die't tijtlick goet bemint en heeft anders niet eñ dicwils noch d'een noch d'ander maer die dat eewige goet/dat is/ God boven al bemint/vercrijghen beyde/ende daerom seyt David voortgaende. En wilt niet hopen in onrechtveerdichede/ende en wilt genen roof begeeren / ende hebdy overvloeyte van rijckheyt/ en wilter u herte niet aen legghen / want alsoo de Heere spreeckt in dat Euangelie / wat helpet den mensche dat hy alle die werelt bewonne / ende zijnder zielen verlies lijden moeste / oft hy segghen wilde / niet alleen soo helpet hem niet/maer het schadet hem onversegghelijcken seere / want tusschen d'eewighe ende verganckelijck goedt geen ghelijckenisse en is/ wy sullen dan dat aertsche goet niet soo beminnen/dat wijder dat eeuwighe om verliesen.

De Leeraer.

O Edele ziele na Godt ghemaeckt
VVaerom ist dat ghy soo seere haeckt
Naetijdtlijck goedt, na weelde, na eere,
Al haddy alle dinck sonder onsen Heere,
Ende mochtet besitten tot eewighen tijden
Nochtans en sout ghy u niet verblijden
Als ghy aensaecht wat ghy hadt verloren
VVant waerdy van onsen Heere vercoren,
Hy gave u selven met zijnder ghenaden
Die u alleene mach gheringhe versaden.

Arme

Arme Sotten zijnt die haer leven,
Den Sotten Medecijnen overgheven.

Om

OM dies wille dattet in die macht vanden Medecijn ende Chirurgijn niet en is altijdts te ghenesen / daerom ghedooghen die rechten alleen den Medecijn dat sy lieden dooden / niet by wille oft rade maer by ghebreken van wijsheden. Niet te min in de Rechten staet gheschreven aldus: Al ist dat saecke datmen den Medecijn ende Chirurghijn niet ghewijten en can die doodt van dien die sy onder handen ghadt hebben / niet te min men tellet hem lieden voor schuldt / ende zijnt schuldich te beteren ist dat sy yemandt t'onrechte ende teghen die conste snijden oft saghen / oft contrarie Medecijnen ende recepten gheven oft ordineren. Ende daerom seydt Persius aldus: Ist dat ghy Holleborum, dat is/cruyt datmen tegen quade humeuren / ende vochticheden die de lieden dul ende rasende maken met anderen cruyden mingelen wilt ende niet can regeren de tonghe oft dat middelste vander wagen/ dat is ghy en connes niet wegen/noch en weet niet hoe vele ghy van elcx behoort te nemen ghy doet als een onwijse/want die naturee vander Medecijnen verbiedet dats hem niemant onderwinden en soude dan diet wel gheleert hebben / want het seer sorchlijck is/ende meer lieden sterven vander hant vandē Medecijnen dan by gebreke van Medecijn te vinden / want al is die conste in haer selven goedt ende warachtich/nochtans niet vele en verstaense. Ende daerom bidtmen ghemeynlijck aldus.

De Leeraer.

VAnden Medecijnen ongheleert ende onwijse
Van tweemael ghecocte spijse,
Ende van eenen quaden wederspannigen wijven,
Behoet ons Heere in Sielen ende lijve.

Ick

Ick koke mijn ſpijſe ſoo ickſe wil eten,
Ende en wil van niemants conſten weten.

IN dat 3. Capittel van den Proverbien dat zijn merckelijcke woorden/seydt Salomon aldus. Hebt u betrouwen in den Heere/dat is/in God/uyt al uwer herten. Ende en helt noch en onderstelt u niet op u selfs wijsheyt. Denckt in alle uwe weghen soo wat ghy aengaet op onsen Heere / ende hy sal uwen ganck beweghen. En wilt niet wijs zijn by u selven/dat is/en bekent u niet wijser dan ander die u berispen. Ontsiet ende vreest God die alle dinck siet/ende keert af van quade. Maer veel sotten nemen raedt aen hem selven / ende spieghelen hem by hem selven/ en koocken alle dinck na haren mondt/ niet achtende wien dattet quaet dunct/smaket hem lieden wel en vinden sijt goet. En daerom doen sy alle dinc na haren sin/ maer alfo Salomon seyt Prover. 14. Die wijse man vreest ende keert van quade/en die sot springhter door betrouwende op hem selven. Hoe wel nochtans die hem selven behaghen dickwils in haer sotheyt vergaen / ghelijck ons Ovidius leert by Narcissus , die hem selven soo schoone vant / dat hem docht dat niemant syns waerdich en was. Ende daerom komende by een klaer water hem selven aensiende / ghelijck in eenen spieghel/ende niet denckende dat hy't selve was/ wert so ontsteken van onreyniger lief den en minnen tot hem / dat is tot sijn ghedaente/dat hy daer bederf ende bes walt / als bloemen die nae hem ghenaemt zijn.

De Leeraer.

DIe alle dinck koockt nae sijnen sin,
Ghecrijcht daer van seer cleen ghewin
VVant dickwils dinghen den sotten behaghen,
Die d'oude wijse te misprijse plaghen :
Die wijse neemt raet in alle sijn saken
Ende en wilt niet spreken oft yet maken
Dat Gode mishaecht oft den wijsen
Doet oock alsoo soo salmen u prijsen.

Die betrouwen op de Planeten, en daer op
vaſt ſtaen :
Moghen met recht wel met een kleet vol
bellen gaen.

Ghelijck

GHelijck der vaders Decreten leeren. Voor weten toecommende dinghen behoort alleen Godt toe diese aenschouwen van sijnder Godlijckheydt oock den Enghelen voor weten doet. Een sal dan niet gheoorloft zijn den Christenen menschen t'onderhouden die leeringhen vanden Heydenen ghegheven / noch te onderwachten ende te oeffenen die Elementen / ghelijck die uyt der aerden / uyt den water / uyt der locht/oft uyten viere Sottelicken haer teeckenen nemen / noch hem en sal niet gheoorloft sijn t'onderhouden ende te wachten den loop vander Manen ende ander Planeten oft sterren / oft der teeckenen vanden hemel bedriechelickheyt om ter goeder uyren/alsoo sy meynen de planten / te saeyen / oft een wijf te trouwen. Het zijn dan groote Sotten die hem selven stellen soo seer int bedwanck vanden Astrologien ende Astronomien ende sterre kijckers / dat sy niet en souden dorven een nieu cleet doen maken oft aendoen / oft ergens gaen / oft yet bestaen te doen / voor dat sy haren boecken daer af vonnisse ende onderwijs ghevraecht hadden. Ende sonder twijfel alle die ghelooven dat d'instorten ende cracht vanden Hemel des Menschen wille bedwinghen can / ende dat hy tot eenighen eynde ghebooren is/ende dat niet ontvlien en can midts den ghewelde vanden Planeten zijn ongeloovige/want niemant bedwongen wert tot quade/al isser d'een meer toegenegen dan d'ander. Ende daerom aengaende den lichaem / als van laten / Medecijnen nemen / boomen vellen ende lichte planten / vleesch slaen oft souten/ ende ander dinghen diergelijcken machmen sonder sotheyt oft sonder na bequamen tijdt vander Manen wercken.

De Leeraer.

SOo wie wel leeft ende voor hem siet,
Dien letten oft deeren die Planeten niet.

Die Sot wilt altijt nae sijnen sin pijpen :
Ende en laet hem van niemandt wijsers be-
grijpen.

Om

OM dat eenighe Sotten soo verblindt ende verhart zijn dat sy na niemants onderwijsen en vraghen seydt Salomon Prover. 23. Inde ooren vanden onwijsen en wilt niet spreecken / want sy sullen versmaden die leeringhe van uwer schoonder spraecken. Ende daerom seydt hy Ecclesiast. 22: Die den Sot leeren wille / is als die ghene die potscherven knoopen ende te gader lijmen wilt / want hy spreeckt als metten slapende / die den Sot wijsheydt vertelt / want hy zijn pijn verliest. Want alsoo men leest Prover. 1: Die onvoorsienige ende onwijse sullen die wijsheydt haten. Ende daer van beclaecht haer die Godlijcke wijsheydt/segghende in dat selve Capittel door den mont van Salomon: Ghy lieden hebbet versmaet alle mijnen raet ende hebbet vergheten ende versuymt mijn berispinghen. Ende ick sal oock lachen in u lieder vergaē/qualickvaert/dat is/ick sal u straffen als oft ick my verblijde van uwer pijnen. Wy en sullen dan den sotten niet gelijckē/want alsomē vint Prover. 18: Die sot en ontfangt noch en hoort geen woordē sy en zijn na sijn genoechte. Ende daer by die sotten pijnen altijts op haer gewoonte/ende sy zijn gewoone op een moesele oft sack pijpe te pijpen/te vergeefs gave men een harpe oft luyte / want sy haer spel niet veranderen en willen / al ist dickwils sonbehoorlijck. Want alsoo daer staet Eccles. 22: Soeten sanck in tijde van rouwe/ is een onghetijdige verhalinghe oft vertellinghe.

De Leeraer.

Die wijseman laet hem noch onderrechten
Ende wil met Landts-wijse niet vechten:
Al can hy wel spelen op eenich spel
Hy kant wel laten voeghet hem niet wel.

Die Muylen thoomen en coppelen draeyen,
Zijn wien de beste proeven toe waeyen.

OM datmen geenen hoogeren staet en vint dan den Priesterlijcken staet/ daerom zijn sy onwijs dier sonder wijsheyt toe willen gheraken. Ghelijck die te Roomen oft elders den Paus oft den Cardinalen oft Bisschoppen dienen alleen om beneficien oft proven te vercrijgen al en zijn sy niet waerdich die t'ontfaen / want sy niet anders gheleert en hebben dan achter die muylen gaen ende die bestellen ende toomen / oft locstuyten oft ter oncuysheyt helpen / ende dienst doen oft elders toe dat niet gheoorloft en is/oft zijn sy rijck die dat geestelick goet met tijdtelijcken goede coopen willen met Simonien / die welcke seer Sot zijn/want wisten sy wat sorghe het zy ten Priesterlijcken state sonder eerbaerheydt ende wijsheydt comen / sy en soudender hem niet soo seere in haesten. Wantmen leest van S. Marcus, die vanden Heylighen Gheest verlicht was/soo verre dat hy een vanden vier Euangelisten is / ende soo Heylich dat hem een yegelijck goedt Christen koos tot sijnen Bisschop / dat hy nochtans sijnen duym af sneet/ om die sorghe vanden hoogen state t'ontgane ende om datmen gheen Priester maecken en soude. Het ware dan veel lieden beter dat sy haer kinderen daer sy Priesteren af maken willen/sonder ter scholen om wijsheyt eñ deucht te leeren dan te Roomen om die muylen te strijcken / ende met haren ongheoorloofden dienste ten sulcke state te gheraken / die boven Keyseren ende Coninghen gaet. Maer overmidts datter nu veel toe comen anders dan sy behooren/so misachtmense nu seere / soo verre dat menighe oncuyssche vrouwe heeft nu eenen Cappellaen in haren Huys tot haren dienste / diese ter kercken knaept ende ter tafel dient. Ende daerom vindtmen den Clercken gheschreven aldus : Clerck die niet en weet wat recht zy ende eerbaerheydt/weet dat die ploech u bedt betaemt dan den Priesterlicken staet.

De Leeraer.

OM dat Priesterschap is den hoochsten staet
Sal elck wel toesien hoe hy't aengaet;
Die paerden toomt, ende Priester wilt wesen
VVaer aen den ploech veel meer ghepresen.

Hy is wel Sot al en draecht hy geen bellen,
Soo wie hem vanden Esel laet quellen.

HEt ghemeyn spreeck-woort is / dat soo wie hem laet bedwinghen van die min wijs / ende machtich zijn dan hy is/dat hy hem laet vanden Esel quellen/om dat den Esel traech ende sonder conste ende schalckheyt is / ende meer ghenegen te lijden onrecht dan onrecht te doen. Ende inder ghelijcken ist een ghemeyn spreeck woort:

Die hem laet dwinghen van sijnen VVijve, en van
sijnen schoene,
Dien houde ick voor eenen Sotten Capproene.

Also ons S. Augustinus wel te recht leert/seggēde: Dat redelicheyt den man toe staet/eñ sinnelickheyt voor t'wijf. Ghelijck dat huys niet wel gheregeert en is/daer t'wijf d'overhant heeft / alsoo en is die mensche niet wel gheregeert/ als die sinnicheydt/redene / ende verstant/onder haer bedwanck hout. Wy sullē dan onsen Ezel/dat is ons vleesch ende lichaem / soo in bedwanghe houden / dat hy te weeldich zijnde sijnen meester/dat is/die ziele ende verstandicheyt/ niet onder die voedt en werpe/dat is in sonden die beestelijck zijn. Want gheen dinck meer God mishaecht / dan die sonden : Ende geen dinck voor God argher gerekent en is dan een sondige siele. Soo wie hem dan van sijnder lichamelijcker begheerten laet verwinnen/die laet hem van sijnen schoenen bedwingen/want gelijck men die schoenen draecht/om daer met door slijck te gaen met suyvere voeten/also heeft ons God onse vijf sinnen gegeven om daer met die siele te draghen tot de kennisse Gods. Maer vele lieden slachten ende ghelijcken den Verckenen oft Swijnen/die van den dreck haer bedde van geneuchten maken/gelijck die haer behagen nemen op vleesschelijcke ghenoechte ende weelde.

De Leeraer.

DIe hem laet dwinghen van sijnen VVijve
Dat is sijn siele van sijnen lijve,
Of van sijns schoens,dat zijn sijn sinnen,
Die mach den prijs van Sotheyt winnen.

Die werpt een been tusschen twee honden,
Doet vechten die in vreden stonden,

MEn heeft oock voor ghesprooken vanden ghenen die achterclappen ende yemandts goeden name ende fame benemen oft verhinderen / maer om dat een quade Sotheydt is ende seer sorchlijck / daer nochtans menich mensche hem met besmet / soo ist oorberlijck datmer dickwils weder spreeckt / want overmidts datmen alsoo wel ghehouden is oft meer yemandt goeden naem ende lof weder te gheven als sijn goedt / daerom sal hem elck wachten van yemandt quaedt te spreecken ende sijn heymelicke ende verborghen sonden t'ontdecken / ende openbaren / wantmen die sonder sijne groote schande niet weder gheven en can / ende al ist datmen noch schande noch schaemte en ontsiet / nochtans en canment dickwils niet weder roepen datmen heymelijck ingheblasen heeft. Ende ghelijck die der Katten een belle aenhanght / gheeft den ratten vryheydt om te loopen waer sy willen / alsoo die eenighe Vrouwen heymelijck oncuys heyt openbaert / geeft al die werelt occasioen ende oorsake om haer aen te spreecken / ende die maer met eenen en misdede / siende dat sy haren lof ende goeden naem verlooren heeft / geeft haer allen mannen over. Item ghelijck die tusschen twee Honden een been werpt / maeckt discoort ende onvrede / daer eerst vrede was / alsoo die tusschen man ende wijf / oft tusschen twee gevrienden met overdraghen ende achterclappen d'een vanden anderen treckt / en maken menigen twist ende zijn des vyants dienaers ende arger dan die vyant / ende daerom seyt Salomon Prover. 6. Ses dinghen sijnt die den Heere haet / ende tsevenste missaeckt sijn siele. Hovaerdige oogen: Loghenachtighe tonghe. Handen stortende onnosel bloet. Een herte altijts quaet denckende: Voeten bereyt / eñ licht te loopen tot quade: Een valsch ghetuyge / voort brenghende altijts logenen: Eñ hem die saeyt oft stroeyt tusschen broeders ende vrienden discoort ende tweedrachticheydt.

Die climt onwijsselick, valt dicwils swaerlick
Als elck mach mercken openbaerlick.

MEnich mensche hebbende ſÿnen voet op fortuynen ende voorſpoet klimt op den boom van heerſchappÿen ende eere / maer eer hy wel gheſeten is faelt hem den voedt/ ende fortuyne ontſlibbert hem/ende den tack van hopen daer hy aen hinck om dat hy broſch is laet hem af breecken/aldus moet hy ſwaerlick vallen waer teghen hem elck wÿs Man voor hoeden ſal/want al is teghen ongeluck geen beſchudden noch voor hoeden/ nochtans machmen hem wel wachten van ſwaren valle/ want niemant ſwaerlick en valt hy en heeft onwÿſſelÿck geclommen. Al iſt dan dat ons fortuyne toe lacht wy en ſullenſe niet te ſeer betrouwen noch achter volghen / maer doen als die wÿſe die in voorſpoede hem wapent teghen wederſpoet / dat is/leeft ſoberlÿck ende tamelick niet doende na ſÿn geluck maer na ſÿn ſtate ende toebehoorte ende ſulcke lieden en dorven fortuynen/dat is/geen ongeluck vlieden/want alſo Iuvenanis ſchrÿft ſprekende tot de fortuynen : O fortuyne ghy en hebt gheen Godlÿcke macht/noch en vermocht niet waert dat voorſienige wÿſhept in ons ware/maer wy maken u een Goddinne ende ſtellen u inden hemel. Oft hy ſegghen wilde / dat de Sotten alleen van fortuynen gheregeert zÿn/ om dat ſy gheen toecomende dinghen voorſien / ende daer hy als haer voorſpoet vergaet vinden ſy hem ellendich ende bedroghen/ want alſoo Boëtius leert gheen onſaligher ende onverdrachlicker ongeluck en is dan geluckſalich gheweeſt hebbende/ten ongelucke ghecomen zÿn. Niemant en ſal hem dan op ſÿn voorſpoedt te ſeer betrouwen noch hooger vliegen dan hem ſÿn vlercken oft vlogelen draghen moghen/wilt hy niet vallen.

De Leeraer.

Die wijſſelijck leeft ende hem voorſiet
Bekent Fortuynen alſoo vele als niet /
VVant hy hem wacht van hooghen ſtaten
Die dickwils den Sotten bedriechlick laten
VVaert dat elck leefde op ſijn voorhoede
Men vonde min Sotten ende meer vroede.

Die

Die leven willen nae ſijns ſelfs hooft,
Dickwijls miſdoet ende Sottelijck gelooft.

Men

MEn vint noch een maniere van Sotten die hem selven wijs schijnende met elcken te spotten ende willen alle dinck doen ende verclaren/na haer eygen hooft levende/ op haer wijse ende manieren / weder sy goedt oft quaet zijn niet achtende/noch op verspreken oft onderwijsen van die wijser eñ vroeder zijn dan sy lettende/tegen die welcke staet geschrevē. Dist.40. So wie den verganckelijckē dingen nauwer oft strangelijcker oorvoort ende gebruyckt/dan hebben die seden oft manieren ende ghewoonten van leden der gheender daer hy met leeft/ die is onghetijdich oft ongheloovich / maeckende conscientie daer hyse niet maken en soude. Maer so wie sulcken dingen gebruyckt ende nut / dat hy die mate ende palen der ghewoonten vanden goeden daer hy onder verkeert overgaet / oft hy wilt eenich sonderlinck dinck daer met beteeckenen/ oft hy is een overdanich crijscher ende grootspreker/want in allen sulcken dinghen die God ons ghegheven heeft om te nutten ende te ghebruycken/ ende wy geen beloften ghedaen en hebben om die te derven / en is t'ghebruyck oft nutsel vanden dinghen in geender schult maer den quaden eñ ongeregelden wille/wy sullen dan doen na die regel die S. Ambrosius S. Monike moeder van S. Augustijn gaf/ als sy consientie maeckte om datmē te Milanen niet en vaste saterdaechs gelijck te Roomē/ waer op Sinte Ambrosius gevraecht seyde. Als ick te Roomen ben vast ick alsomen daer doet/ende als ick hier ben doen ick also men hier doet/d'welck S.Augustijn voor een reghel hielt.

De Leeraer.

SO wat ghy meucht doē sonder sonde oft schande
Doet nae die ghewoonten van elcken lande.

Die

Die Sotte Maeghden zijn die vijf sinnen
Die om haer weelde de Helle gewinnen.

ONs lieve Heere ende behouder Jeſus Chriſtus in veel van ſijnder leeringhen vermaent ons te ſcheyden vander vleyſſchelijcker ghenoechten ende Wereltlijcke blijſchap / wantſe verganckelijck zijn / ende te ſtaen na die Hemelſche vrucht ende blijſchap die eewichlijck ſonder eynde dueren ſal. Ende vermaent oock dat wy alſoo langhe als wy tijdt hebben/arbeyden ſouden ende gheen deucht verſwijmen noch verletten / ende dat by eender Parabolen ende ghelijckeniſſe/ſeggende in dat xxv. Capittel van Matheus Euangeliſt: Dat het rijcke der Hemelen gheleken is by de thien Maeghden oft Jonckvrouwen / die nemende haer Lampen zijn uyt ghegaen te ghemoete den Bruydegom ende der Bruydt. Maer die vijf Maeghden waren Sottinnen / ende d'ander vijve waren wijs ende voorſienigh. Ende aldus die vijf Sottinnen genomen hebbende haer Lampen en namen gheen Olye met hem lieden/ghelijck dat die wijſe deden. Ende midts dat die Bruydegom merrende ende verbeyde waren ſy allen vaeckerich ende ſliepen. Maer te middernacht was eenen roep gemaeckt ſpreeckende: Siet de Bruydegom comt / gaet hem te ghemoete. Ende doen ſtonden alle deſe Maechden t'ſamen op/ende maeckten haer lampen bereyt/ende die Sottinnen ſeyden tot den wijſen: Geeft ons van uwer olyen want onſe lampen uytgedroocht zijn. Eñ die wijſe antwoorden. Op dat by avontueren onſe olye niet genoech en zy voor ons eñ u liedē/gaet liever tot den coopers ende coopter voor u lieden. Ende als ſy ſouden gaen coopen/is die Bruydegom comen ende die bereyt waren zijn met hem inne ghegaen ter Bruyloft feeſten ende die dore is gheſloten. Maer ten laetſten comen oock die ſotte Maechden ſeggende: Heere Heere doet ons opē/maer hy antwoordende ſeyde: Voorwaer ick ſegge dat ick u niet en kenne. Ende daer by ſluyt ons Heere ſeggende/waeckt dan/want ghy noch dach noch ſtont en weet.

De Leeraer.

ELck ſal voorſien ſijnder ſielen vaten
Vander Godlijcker Olyen der Caritaten.

Onſe

Die VVoeckenaer is een listich Sot,
VVant vanden geboden maect hy sijnen spot.

Onse

ONse lieve Heere ende Salichmaker Jesus Christus ghevende sijnen Discipulen ende jongheren raet hoe dat sy haren Godt best mochten behagē/spreeckt aldus: Luc. 6 Bemindt ende hebt lief u vyanden / doet wel ende wech leent sonder hope van eenighe winninghe oft wasdom daer af te hebben / ende uwen loon sal menichfuldich zijn. Ende ghy sult in deyzen zijn vanden alder Oppersten / want hy goedertieren ende genadich is/op die ondanckbare ende quade / weest dan ontfermhertich alsoo God uwe vader ontfermhertich is. Men vint te veel plaetsen in die Godlijcke / Kerckelijcke ende Weerdelijcke Rechten gheschreven datmen leenen sal / ende gheen winninghe daer af nemen/want die woeckenaer tegen natueren doet om dat hy wint sonder sijnen arbeyt met sijnen gelde/ende goede/alsoo wel op heylighe daghen als op ander / die welcke verwaten ende inden ban vander kercker sijn/al en zijn sy geen Joden/ noch Lombaerden/ want alle die op hopen van wasdomme/ ghelt oft goet leenen/die doen in haer herte teghen dat ghebodt/ ende sijn voor Godt woeckeraers. Item alle die eenich goet te beter coop coopen om dat sy dat ghelt voor die leveringhe gheven/ oft te dierder om dat sy wat borghen/ ten minsten alsō Meester Jan Gerson seydt/ist dat sy liever hebben dat toecomende goet ten prijse dat sy't coopen/oft min achten haer goedt dat sy vercoopen dan haer gheldt/ maer die uyt vrientschappen oft om Gods wille beter coop coopen oft dierder vercoopen dan 'tweert is om borghens wille/ende nochtans liever hadden haer ghelt/oft haer goedt te behouden / al doen sy een maniere van Woeckeren en misdoen niet seere.

De Leeraer.

DIe VVoeckenaer is een behendich dief
Van wien comt menigen schade oft grief.

Hier vintmen verblinde van Sotten ſinne,
Die ſonder wijſheyt haer kinderen minnen.

OM dat alsoo Horatius schrijft t'vat altijdts rieckt na datmer eerst ingiet / ende datmen van joncks leert wel onthoudt / daerom sal elck sijne kinderen behertighen van jonghs op ter deucht te oeffenen / ende van sonden ende schanden te castijden ende straffen. Want also Salomon schrijft. So wie de roede spaert die en heeft sijn kint niet lief/ ende soo wie zijn kint lief heeft die leert ende onderwijset neerstelijck in alle deuchden. Want slaet ghy uwen Sone metter Roeden hy en sal daer niet van sterven ende ghy sult sijne siele vander Hellen verlossen. Dit zijn die woordē van dē wijse man Salomon: Elck sal dan sijn kinderē als oock sijn gantsch huysgesinne castijen eñ onderwijsen/ eñ boven al wachtē van quaet exempel te geven. Want by der natueren die kinderen haer lieder ouderen volgen/ende daerom seydt Iuvenalis: Ghy en sult niet aensien die jonckheyt van uwen sone: ende wachten quaedt te doene voor een kindt dat noch niet spreecken en can/want alst ter kennissen comen sal / salt uwe voedtstappen volghen willen/ghy en sult dan in u huys noch dobbelen/noch spelen/noch dronckenschap noch overspel hantieren. Maer wachten u van kijven / strijden / haten / vloecken / sweeren / vermaledijen / wilt ghy dat uwe kinderen eerbaerlick ende deuchdelick leven/ende sult uwe kinderen niet te vele toe geven / gelijck Priamus Coninck van Troyen die om dat hy sijnē sone Paris/die de schoone Helena ontschaeckte/ niet en berispte noch en strafte / verloos zijn rijcke eñ sijn leven met allen sijn kinderen. Eñ gelijck Traquinius die leste Coninck van Roomen / om dat hy sijn kinderen liet haren wille doen soo verre dat een van hen lieden een Borgherinne/ende vanden meesten Vrouwen van Roomen schoffierden / ende verachte by liste ende subtijlheden tot haer comende / soo was hy verdreven ende al sijn kinderen/ eñ noyt daer na Coninck te Roomen ghesien / voor dat Cesar een eewich Keyser by ghewelt bleef vanden welcken alle die Keysers genaemt zijn: wantmē in Duytsche meer na t'Grieckshe dan na d'Latijn schrijft dat is/voor een c. een k. gelijck voor Cesar Keyser. Item Catilina om dat hy van sijn ouderē niet onderwesen en was in zijnder jonckheyt versaemde al die verloren kinderen van Roomen om sijn eyghen Stadt te bederven. Ende het gheschiet dickwils dat die haer kinderen van jonck gierichepdt leeren / haren kinderen te langhe leven / nacht ende dach Vaders ende Moeders doot begeeren/ ende brenghense

daer toe wanneer sy mogen/ ist niet metten s'waerde so ist met onghehoorsaemheydt/wederspannicheydt/ ende onghenoechten diese hem doen. Maer nu ter tijdt zijn sy al wijs gheheeten die hem ter giericheydt voeghen/ende niemandt Sot dan die niet en heeft ofte 'tsijn verdoet/hoe wel het een sorghelicke Sotheyt is gierich zijn/ wantmen dat qualick ghecregen is can men qualick wedergeven: ende nochtans moetment weder geven/wiltmen behouden wesen. Op der contrarien wijse Princen en Coningen doen alle neerstichept om haer kinderen wel te leeren ghelijck Peleus Coninck van Thessalien sijnen soon Achilles dede leeren van Chiron. Philips Coninck van Macedonien sijnen Sone Alexander de groote genaemt van Aristoteles: seggende/dat hy salich was dat sijn Sone te sulcx meesters tijde geboren was: maer nu als Iuvenalis schrijft en achten die lieden gheen dinck minder dan haer lieder kinder leeringe/ ende gheven meer om haer Peerden/vogelen oft honden te onderwijsen dan om haer kinderen: hoe wel sy nochtans geen beter goet hem lieden laten en mogen dan goede leeringe ende deuchden met goeden seden.

De Leeraer.

O Vader onwijs, verblindt, verdooft,
Die uwen kinde te vele ghelooft,
Ende niet en straffet wanneert misdoet,
Tot allen quaden gheeft ghy hem voet,
Noch blinder zijdy en Sotter vele,
Schelt ghy hem van joncx t'eenighen spele,
Oft leert ghy hem dansen, singhen, braveren,
Schincken, drincken, ende boeleren,
Sweeren, vloecken, oft lieghen,
Begecken, bespotten, ende bedrieghen,
VVacht u van quaet exempel gheven,
VVant kinderen volghen haers vaders leven,

Die jonghe VVolf leert van joncx ſtelen,
Die jonghe dobbelaer leert van joncx ſpelen;
Het kromt vroech dat goet haeck ſal weſen,
VVildy dan zijn met rechte ghepreſen,
VVilt uwen kinde goede leeringhe gheven,
Ende leydt voor hem een eerbaer leven,
Ende willet niet uwen woorden volghen,
Slaet met roeden t'is beter verbolghen,
Dan oft ghy weendet als ghy't ſaecht voeren
Ter Galghen waert oft t'volck beroeren,
Hadde Priamus Paris niet verdreghen,
Hy hadde met Troyen altijdts bedeghen:
Hadde Tarquinius zijnen Sone gheleert,
Die Coninghen waren noch te Roomen geeert:
Hadde Lucretius ſijnen Sone gheſmeten,
Sijnen neuſe waert hem niet afghebeten:
Hadde Hely zijnen kinderen niet toe ghegheven,
Dat Prieſterſchap waer hem by ghebleven,
Onghecaſtijt kint maeckt menich verdriet,
Die VVijſe en ſpaert de Roede niet.

Het 42 exempel

Valſche overdraghers die twiſt berocken,
Zijn hier voor quade Sotten vertrocken.

VAnden valschen overdragers vlepers/flatteerders/Oorblasers dese zijn alle boose narren en quade sotten Salomon spreeckt in dese plaetsen seggende/ dat hy zijn siel haet die tusschen broeders en vrienden twist en onvrede maeckt. Een onwijs man uyt graeft dat is soeckt en berockt altijts quaet en zijn lippen branden als een vier. Een valsch verkeert mensche berockt en verweckt twist ende strijt/en een clappaert en overdrager schept en maeckt oneens de Princen. Maer also hy elders seyt: Den geckers en bespotters zijn de vonnissen bereyt en haren lichaem hanteren/so wie eenen steen opwaert werpt/dien sal hy op't hooft vallen. Ende so wie een valsche gracht delft en graeft die salder in vallen:oft hy seggen wilde/so wie quaet beroct voor anderen die vindet voor hem selfs

De Leeraer.

TZijn valsſche, gheveynsde, ende boose dwasen
Die met schoon pijpen ende met blasen
Haren even Christenen bedrieghen :
Met loftuyten, met smeecken, met beliegen
Inwendighe VVolven uytwendighe Schapen
Als Brieſſchende Leeuwen altijts gapen,
Om t'overdraghen yemants secreten
Ende soecken list omme die te weten,
Sy maken onvrede daer vrede was eer,
Sy sijn verblijt van elcx mans seer,
Comende gheslopen al warent dieven,
Ende segghen vrient wats u believen :
Ick wilde u segghen van onsen ghebuere
Ende claghen sijn schamel avontuere
VVant ick hem lief hebbe, maer my is leyt
Dat hy van u dit heeft gheseyt.
Oft dat hy leeft in desen wijse
Quade tonghen sijn een quade spijse.

Het 40 exempel

Verſmaedt ende elcks raedt nae mijn ghenoeghen,
Door ſteenen, door haghen treck ick die ploeghen.

De Leeraer.

ELck wijſe ſal leven in tijdts by rade,
VVant alſt ghedaen is, ſoo iſt te ſpade :
Niemandt wiſſelijck ſonder raedt begint,
VVant elck in ſijn ſtuck om dat hy't mint
Qualijck ſiet, dus ſal elck eeren
Der Ouderen raedt nae Tobias leeren.

Di

DIt exempel vermaent ons dat wy in allen dinghen goeden rijpen raedt souden nemen: Ende niet nae ons selfs raedt doen. Want alsoo Salomon schrijft: het is een wech die den mensche rechtveerdich ende goedt dunckt/ maer dat eynde leydt ter doodt. Dat is/der Sotten leven dunckt hen lieden goedt hoe wel sy int eynde ter Hellen dalen. Ende daerom seydt hy elders upt den Monde van onsen Heere: Ghy hebt allen raedt versmaet / ende vergheten alle mijn berispen/ ende daerom sal ick oock in uwen onderganck ende sterven lachen/ Item waer vele goets raets is daer is salichept. Nochtans en sal een hooftman sijnen raet niet elcken ontdecken al vraecht hy van vele lieden raedt.

Hadde Pirrhus Coninck van Epiros by rade van Cyneas ghedaen,
Hy en hadde noch schade noch schande ontfaen.

Want als die voorseyde Cyneas sach dat hy wilde teghen die Romeynen oorlogen/vraechde hy hem: Heer Coninck wat sullen wy doen als Roomē gewonnen sal zijn/dan sullen wy seyt die Coninc terstont al Italien winnen. Ende Italien gewonnen zijnde/wat sullen wy dan doen. Wy sullen seyt d'ander Carthagen oock winnen. Ende als wy't al gewonnen hebben wat sullen wy dan doen: wy sullen sprack Pirrhus ons rusten ende goeden moet ende goede chiere maken / Heer Coninck sprack Cyneas laet ons dan nu goeden moet schaffen want wy goets genoech hebbē. Als hy waer seyde/ maer Pirrhus en wilder daer na niet hooren / dus wert hy vanden Romeynen verwonnen. Als Hector, Nero, Roboam ende meer ander om dat sy goeden raet versmaden / ende niet achtende/zijn alle dese tot een quaet eynde ghecomen.

En ben ick niet al Sot maer naer mijn doen,
Trecke ick nae my der Sotten capproen.

VEle lieden die onder t'getal der sottẽ niet gerekent en willẽ wesen/eñ hem nochtans wulpschelijck ontamelick cleden die hen vast ter Sotheyt berepen / want alle uptwendicheyt in cleederen ende woorden betekent ydelheyt ende onwijsheyt van herten/eñ daeromme seytmẽ van sulcken dat henlieden van geenẽ noode en zy die belle aen den hals te hangẽ wantmen wel weet dat sy sot zijn. Ende voorwaer vele lieden hanghen grooten cost om te doen weten dat sy sot zijn / gelijck die hem seer cõstelijck cleeden eñ haer cleederen maken op een nieu fatsoen ofte oneerbaer sedẽ hebben/in gaen/in sprekẽ oft andersins/ die welcke alle t'samen der sotten capproen eñ covel tot haer-waert trecken/ want sy met een cleyn beginnen/eñ namaels openbaerlick sot sullẽ schijnẽ. Hier van spreeckt die wijse Sapien 12. Seggende tot onsen Heere; Om dat sy leven gelijck kinderẽ sonder sinnen/ hebdy hem t'vonnisse der wijsheyt tot eenen spotte gegevẽ. Elck sal dan decken sijn onwijsheyt. Want also die wijse seyt Eccle. 20: Die mensche die zijn onwijsheyt dect is beter dan die sijn wijsheyt ontdect.

De Leeraer.

LEest alle die wijsheyt, in al haer leden
En vindy niet schoonder dan goede seden,
Menich can vele, maer luttel besteden,
Andere ruycken noch dreyghen noch beden,
Maer willen nae haer sinnen doen,
Die welcken al trecken der Sotten capproen,
Ende schier sullen sy met grooten hoopen,
Als dulle lieden op straten loopen,
Leert eerbaer seden ghy jonghe lieden,
Hoort dat die wijse ende rijpe ghebieden,
Vliet ydelheyt ende u tot alle deucht bereyt,
Bedeckt altijts nauwe uwe schamelheyt,
Leert van jongs op deuchtlijck leven,
VVant maeckt ghy den sot men sal u niet geven.

Hier

Hier sietmen ongeloovige boose Sotten,
Die metter heyliger Schriftueren spotten.

DE H. Leerraer S. Paulus en̄ licht der Kercken schrijvende tot Timoth, seyt aldus. Ghy sult weten dat den jongsten dach ofte tijen / sullen genaken en̄ sorchlijcke tijen. Ende een yder sal hem selfs beminnen/ende dat met begeerte en̄ giericheydt/op gheblasen met hoovеerdicheyt/ende hare Ouderen verachtende ofte tegens haer op staende in alle ongehoorsaemheyt sonder vrede / wee den ghenen die sulcx doen / Want alle dese dinghen groote grouwelen voor God zijn/alle dese sal men schouwen ende vlieden. Want ghelijck Iannes ende Mambres wederstonden Moses, alsoo wederstaen dese der waerheyt / zijnde menschen verdorven van herten ende versaeckt aengaende den geloove/ maer sy en̄ sullen niet voorder bedijen/ want haer onwijsheyt sal ten eynde openbaer werden. Ende hierom vermaent hy ons elders dat wy alle leeringhe die vander kercken niet voor waerachtich gehouden en is sullen vlien : Als die gene die seggen dat het geen helle en is/ oft datter gheen pijne en zy / oft datmer niet af en weet om datter niemant van comen en is/ segghende als de rijcke vrecke : Also S. Lucas in dat 16. Capittel beschrijft : Waert datter yemandt vander doodt verrese die de pijnen vander Hellen leerde sy souden hem gelooven/tot welcken gheantwoort was. Sy hebben Moyses ende die Propheten dat is die heylige geschriften/ die sullē sy gelooven/ ende voorwaer men sal der Schriftueren eer ghelooven dan sijnen ooghen/want Godt niet lieghen en mach.

De Leeraer.

HEt is een Sot van sinnen berooft,
Soo wie dat Codt niet en ghelooft;
VVant als hy't bevinden sal werdet seer late
Elck wijse ondersoeckt : alle dinck ter mate.

Hier

Hier vintmen die onvoorsienlick leeft,
Ende rijden wilt eer hy Sadel heeft.

Die

DIe wijse Salomon seyt: Aensiet ende voorsiet dat eynde ende wacht hem van misdoen / maer die sot loopter met eenen dullen hoofde door/ende verwaent hem. Die wijse en sal niet seggen: ick en waende niet dat het so gevallen soude/want hy alle saken voorsiet/ende daerom seyt David: Als ic my wel voorsaghe en worde ick niet confuys noch becommert. Ende al soomen seyt: Wt onvoorsienicheyt doolt al dees werelt/ hadde Adam aengesien wat hem vanden appel comen soude/hy en hadde niet daer van gheten. Hadde Ionathas Triphon sijnen vyant niet betrouwet hy en ware van hem niet bedroghen. Ende Iulius Cesar alsoo voorsienich tegen die Romeynen geweest als hy tegen ander was/ hy en ware van henliedn niet vermoort ende doot gesteken gheweest. Ende der gelijcken machmen van duysentich ander seggen/Ende daerom seytmen ghemeynelijck. Soo wat ghy doet/doet het wijsselijck / ende aenmerckt d'eynde. Salustius seyt: Eer ghy begint is u van noode wel te beraden eñ als ghy wel beraden zy't met rijpheyt altijts voorwaerts gaende.

De Leeraer.

DIe niet en doorsiet wat hy begint
Die is seer weynich oft niet ghesint:
Onvoorsienicheyt is een moeder van allen sonden
Alsoo die Heylighe geschriften oorconden
Hadde Adam voorsien wat quaet hy aenginck
Als hy van Eva den appel ontfinck
Hy en hadde om gheen sake inne ghebeten,
Maer argher soo zijn sy die wel weten
VVat quaet sy aengaen ende beginnen,
Maer willent volbrenghen nae haer sinnen,
De wijse ende goede alle dinck doorsiet,
Ende dencket hem quaet, so en doet hy't niet.

Die

Die hooger wilt timmeren dan hy vermach,
Als menich Sot doet menich gheclach.

DE wijse spreeckt, Eccles. 25. aldus: die zijn huys timmert en maeckt op eens andermans verleggẽ en costen/ is gelijck eenen die inden winter steenen raept. Daerom so seyt Ieremias in dat 22. Capittel: Wee hem die zijn huys timmert in onrechtvaerdicheyt ende sijn eet camer in gerechte. Dat is: datmen mach voor t'gerecht doen comen om dat hy't vanden sijnen gemaeckt en heeft. En daerom staet in die Decreten 12. q. 2. Datmen also vertepren upt geven en vertimmeren sal datter over blijve tegen den toecomende noot. Sy zijn dan onwijs die hem verheffen in haer stichten en timmeren gelijck Nabugodonosor om dat hy Babilonien gerepareert ende hermaeckt hadde/ ende is so vernedert dat hy hoy ende strop als een Beeste adt. Ghelijck Nemroth ende zijn mede plegers die den torren van Babilonien onderstonden tot inden Hemel te maken d'welck sy niet en vermochten ende waren van God verstropt. Ghelijck oock duysentich ander die men daghelicx siet/ die om te hooghe te timmeren zijn arm worden/ oft hebbent laten staen dat sy begonst haddẽ/ d'welck verdrietelicken is dan niet connen beginnen. Die dan sijn gebreck wel aensage soude met cleyder woonsteden te vreden zijn/ wantmense onlanghe besitten mach.

De Leeraer.

Die groote wercken willen beginnen
Meer dan sy hebben ende winnen
Die hem costelijck cleeden ende teeren,
Ende connen hem nauwe met eeren geneeren,
Nieu ghehouwede die staet begeeren,
Pachters die ander liedens ackeren eeren
Ende hem ghelaten al waren sy Heeren,
Arme begheerich der VVerelt eeren
Die groote palleysen ende huysen beginnen
Boven haer macht zijn buyten sinnen
Ende bespot van elcken die't aensiet
Te vele bestaen maeckt groot verdriet.

Met eenen Honde twee Hasen jaecht,
Soo wie twee Heeren sijnen dienst op draecht.

ONs lieve Heer die d'alderwijste/en beste meester is/seyt: dat niemant en mach wel twee Heeren dienen. Want hy den eenen sal haten/ ende den anderen beminnen. Ende hy den eenen blijven ende den anderen laten. Ghy en moecht Godt niet wel gedienen en na rijckdom staen. Ende daerom seyt die wijse Eccle. 3. Dat herte dat twee weghen te gader in gaen wil/en sal geenen voorspoet hebben: Wantmen vele dingen niet wel te gader gedoen en can / wy sullen dan ons herte vanden aertschen goede trecken/ al hebbender wy de handen inne/en legget aen onsen Heere. Oock zijn sy onwijs die rijckdom soecken by vele wegen ende ambachten oft hantwercken. En also ons Sinte Pauwels leert. Niemandt dienende als vrome Ridders Godt sal hem metten Wereltlijcke dingen maepen: Alle die dan den Outare dienen sullen hem wachten der werelt te dienen/want eer sy twee Hasen d'een vanden anderen loopende met eenen honde vanghen souden/dan God ende die Werelt wel dienen.

De Leeraer.

SO wie sijn herte aen eenich dinck hecht
Meer dan aen Godt die heeft onrecht,
VVant beter oft schoonder en vintmen niet
Oock is hy Sot nae recht bediet:
VVant wie boven al sijnen Godt bemint,
Die is die Godt ende alle dinck wint,
Ende wie yet mint meer dan sijnen Godt
Verliefet al ende breket ghebodt:
Soo wie dan wijsselick wil winnen
Sal sijnen Godt boven al beminnen,
Ende dienen alleene nacht ende dach
VVant niemant twee Heeren dienen mach.
Zijn sy contrarie,als Godt ende goet
Die Sot heeft ongheſtadighen moet.

Als d'Exter ſchatert ſo wroechſe haer jongen,
Die Sot die wroeghet met ſijnder tongen.

IN vele ſchriftueren ende leeringhen werden wy vermaendt onſe tonghe wel te wachten van te vele te ſpreken/want alſoo Salomon ſeyt Prov. 10: In vele ſprekes en ſal geen ſonde gebreken. Maer die ſyn tonghe temperen ende regeren can / is d'alderwyſte ende voorſienichſte. Ende in dat 13. Capittel ſeydt hy aldus: Die ſynen Mondt bewaert / bewaert ſyn ſiele / maer die onvoorſienichlick ſpreeckt ſal quaet ende tegenſpoet weder varen. Ende om dies wille dat die menſche uytwendelyck geen edelder werck en can dan ſpreken/en geen beter dan wel ſpreken/noch argher of booſer dan qualyck ſpreken/ſoo heeft ons natuere twee ooren ende die altyts open/ende maer een tonge ende die twee ſloten/dat is: metten lippen ende tanden beſloten om dat wy bereyt ſouden zyn in hooren/ende traech in ſpreken / want mids qualick ſpreecken menich man bedorven is. Ghelyck die exter ſchaterende haer jonghen wroecht/ ende die muys om dat ſy ſonder gheruchte niet gheeten en can haer ſelven verraet. Conſte die catte muyſen ſonder mauwen / ende die Sot winnen ſonder hem te beroemen ſy ſouden beyde haer prope behouwen.

De Leeraer.

BEwaert u tonghe ſoo wert ghy gheeert
VVant als Eſopus ons heeft gheleert:
Beter vleeſch ſoo en vintmen gheen
Noch argher dan hooft vleeſch ſonder been
Twee ooren heeft ons natuere verleent.
Ende maer een tonge, waer met ſy meent
Dat wy te hooren ſullen zijn bereyt
Ende traech tot ſpreken ten zy wijſheyt
Ghy ſult oock ſchouwen ſoo wie veel vragen,
VVant ſy oock gaerne veel overdraghen
Van quaet te ſpreken wacht uwen mont
Onwijſelijck ſpreken ſchadet menich pont.

Het 49 exempel

Hy doet onrecht ende is onvroet,
Die vint, ende hout, eens anders goet.

VEle lieden begheeren nacht ende dach haerder sielen verlies / want sy niet en wenschen noch en dencken dan om Rijckdom oft Schat te vinden / die welcke dickwijls in meerder sorghen zijn dan die yemants goedt stelen/want die't stelen weten wel ende laten hem duncken dat sy sonde doen ende onrechtvaerdelijck leven / maer die heymelijcken Schat oft anders verlozen goedt vinden / laten hem duncken dat het hem heden toebehoort oft dat hen God toeghesonden heeft / hoe wel nochtans dat Augustinus alsoo in die Decreten verhaelt is / seydt : Ist dat ghy yet ghevonden hebt / ende niet wederghegheven/ ghy hebbet ghenomen. Ende ghy hebt ghedaen u vermogen om noch meer onrechtvaerdich te zijn / want haddy meer ghevonden ghy sond meer willen houden. Ende alsoo elders in die Rechten staet. Een yeghelijck behoort te weten soo wat sijn niet en is dat het eens anders zy / want dan die sonden niet verghe ven en werden/ ten zy dat onrechtvaerdich goedt weder ghekeert zy / ende ghevonden goedt onrechtvaerdich goet zy / niemandt en sal wenschen om goet te vinden/ ende vint hy't/hy salt weder geven dient toebehoort/oft daert hem zijnen overste ende bewaerder raden sal.

De Leeraer.

DIe Sotte, onwijse, gierigaert
VVenscht dickwils om sijn qualick-vaert,
VVant hy wilt vinden sonder weer gheven
Verliesende om 'tgoet dat eewich leven :
Keert wat ghy vint, het is u bevolen
Die vint, ende houdt die hevet ghestolen.

Hier ſietmen Sotten die wijſheyt verſmaden,
Die hem van niemant en laten beraden.

De Leeraer.

BEkent u ſelven, eert uwen God,
Mint uwen naeſten, houdt Gods ghebodt:
Aenſiet wat ons Gods wijſheyt leert,
Soo wert ghy hier ende elders gheeert.

DIe Goddelijcke wijſheydt door den Mondt van Salomon de wijſen roept tot elcken Menſche alſoomen vindt Prover. 1. Hoe langhe o ghy kinderen die cleen van wijſheden zijt ſult ghy beminnen kindtſchap ende onwijſheydt. Hoe langhe ſullen die Sotten begeeren dat hem lieden ſchadelijck ende onnut is. Ende hoe langhe ſullen die onwijſe haten wetentheydt. Bekeert u lieden dan tot mijn correctien ende beſtieren. Ende daerom ſeyt Perſius: Leert o ghy arme ellendighe menſchen ende bekent te cauſen ende oorſaken vanden dinghen. Leert wat wy zijn / ende waeromme wy ghewonnen zijn. Hy ſeydt wel dat wy ellendich zijn leeren wy niet. Want alſoo Plinius ſpreeckt: De menſche niet en weet ſonder leeren. Ander dieren hebben van natueren eenighe conſten daer ſy hem mede gheneeren. D'een can ſwemmen/d'ander vlieghen/d'ander loopen/d'ander gaen/d'ander jaghen ende zijn prope begaen/maer die Menſche en can niet dan weenen/hy en moet leeren/ende mach by na alle dinck leeren want hy een redelijck verſtant heeft. Ende daerom ſeydt Perſius: dat wy leeren ſullen wat wy ſijn / ende ſonder twijfel van ons ſelven en zijn wy niet/ ende van Gods wegen zijn wy d'alder edelſte creatuere op't aertrijck ende d'alder dierbaerſte/doen wy daer wy toe gheboren zijn/dat is: dienen ende loven Godt in aertrijck/alſo wy hem met volmaeckter minnen dienen ende loven ſulle int Hemelrijck. Waer toe wy ſonderlinge gewonnen eñ nader ſielen geſchapen zijn. Voort meer zijn wy geborẽ alſo Tullius ſchrijft/niet alleen om ons/maer om onſen lande/ vrienden/eñ even Chriſten bijſtant te doen/d'welck wy ſonder wijſheydt niet doen en connen/dus ſullen wijſe leeren ende gaerne hooren.

Op mijn rijckdom hadde ick mijn betrouwen,
Nu sie ickt verbranden dies ben ick in rouwen.

SInt Augustijnus om dat wy ons betrouwen op d'aertsche goedt niet stellen en souden / seydt aldus : voortganck van menschen dat is tydtlijcken voorspoede is een seecker teken ende bewijs van de eewighe verdoemenisse. Ende daerom alsoo men van Ambrosius leest / als hy verhoorde dat de Waerdin haer buyten maten stoorde op een Ey dat de Henne gebrokẽ hadde/seggẽde/dat sy in seven jaren so veel schades niet gehadt hadde: sprac tot haren jongẽ gaen wy van hier op dat wy niet geplaecht werden/dit tijtlijck verstaende/ met desen onverduldigen rijcken/ ende nauwelijck was hy upten huyse alles versonck. Ten is dan gheen goet teecken vander eewiger salicheyt gheen wederspoet te lijden/want also S. Paulus leert : Godt slaet ende gheesselt alle die kinderen die hy aenneemt. Nochtans ist dat Godt ons sparẽ wilt het is ghenoech dat wy bereydt zijn te lijden alst hem believen sal. Ende sullen lijden inwendich als wy onse sonden oft ons even Christen sonden overdencken. Item gelijck hem niemant in tijttelijcken goede betrouwen en sal/ want die heden een schoon huys heeft ende veel goets en sal licht morgen niet meer hebben dan een weynich asschen. Also en sal hem niemant beroemen van den tijdelijckẽ goede/wãt wijs niet seker en zijn/hoe wel dat wy getrouwelijcken sullen hopen dat wijt metter gratien Gods vercrijgen sullen. Waer van seyt Salomon Eccles. 5. Van verdreghen sonden en weest niet sonder sorge/ende en doet gheen sonde op sonde/ seggende : Die ghenade ende bermhertichheydt des Heeren is groot/ ende sal der veelheyt mijnre sonden ontfermen. Want ontfermenisse ende thoorne haest van hem naken/ende sijnen thoorne weder die sondaer/siet.

De Leeraer.

DIe hooghen moet heeft op sijn goedt
Ende op voorspoet en is niet vroet,
VVant overvloet volcht dickwils onspoet
Ende heeft den voet in die eewighe gloedt.

My

My dunckt dat ick die VVerelt draghe,
Die alle dinck sorghe ende alle dinck vraghe.

De Leeraer.

Diet al wilt weten ende hem vergheet
Die hem belast met allen saken
Die rugghe mach hem van pijnen craken
VVant hy sijnen tijt t'onrecht besteer.

PErsius beginnende sijnen boeck daer hy die sonden eñ quade seden in berispt/ roept teghen ydel sorchvuldicheydt segghende. O sorghe des Menschen / oft hy segghen wilde/ hoe ydel ende Sot zydy / och hoe vele ydelheden vindtmen in alle dingen: Ende om dat wy in curieusheden ende onderwinden souden mate houden/ soo vermaent ons die heylighe schriftuere segghende: En wilt niet wijser zijn dant u nut en van node zy. Item en ondervraecht geen dingen die hoger zijn dan ghy dat is dan u verstant begrijpt eñ en ondersoeckt geen dingen die stercker zijn dan ghy. Maer denct op die sake die u Godt bevolen heeft/eñ en zijt niet curieus noch sorchvuldich in vele van sijnen wercken. Want ten is u van geenen noode die verborghen dingen Gods te siene om ter salichept te comen. Eñ daerom sept Iuvenalis dat upt den Hemel ghevallen is datmen in Duytscher spracken sept: kent u selven. Hadde Alexander degroote hem selfs gekent/hoe broosch eñ sterffelijck dat hy was / hadde hy te vreden gheweest van eender werelt Heer te zijn/ghelijck als hy niet en was/want hy hoorende veel werelden / so versuchtende hem/ wee my die noch nauwe van eender werrelt Heere ben. Ende daerom was Diogenes veel rijcker gherekent van Iuvenalis dan Alexander, want hy alle rijckdom versmaede ende was te vreden in een wijn vat ghehuyst te zijn/ om hem ende sijn siele te bewaren / ende niet sonder cause/ want alsoo Christus spreeckt: Wat helpet de mensche dat hy alle die werelt wonne ende sijn siele verlooze/oft hy seggen wilde: Ten mach hem niet helpen maer grootelijck schaden/ wy en sullen dan niet te vele willen weten/noch hebben.

Die vele ontleent crijcht ſchade oft ſchanden,
Die vele wech leent maeckt veel vyanden.

De Leeraer.

ONtleent niet vele moechdij s ontderven
So en ſuldy ſchade noch ſchanden verwerven,
Die vele ontleent die maeckt hem ſlave,
Ontleent goet is een ſchamel have.

MEn seydt ghemeenlijck/soo wie ontleent / heeft schaden of schande / schaden gheeft hy meer wederomme dan hy ontfanghen heeft/ ghelijck alle die van den Woeckenaers leenen ende gheven moeten / hoewel nochtans dat ons de Heere ghebiedt / segghende : leent uwen even Christen mensche en soeckt gheen winninge van hem. Maer om dat weynich nu leven sonder hope van winninghe staet. Deut. 15. Anullo praecipias mutuum : Dat is / van niemandt en suldy ontleenen om weder gheven. Want alsoo men elders leest / wie ontleent is een slave ende knecht van die't hem leent. Men sept oock dat die vele wech leendt maeckt veel vyanden / d'welck niet en comt by den schulden van die't wech leent / maer vanden gheenen die't leent. Want ghemeenlijck leent ghy wech ghy en hebbet niet wederom also gheringhe als ghy wilt of alst geseyt ende belooft is/ende ontfanght ghy't wederom so verliest ghy ghemeenlijck uwen vriendt. Nochtans en sal men den schamelen niet weygheren want Godt sulcx gebiet/ hy is almachtich om tselve wederom te geven/ende te vergelden datmen om sijnent willen doet. Eñ de Leeraer spreeckt hier van / die veel ontleent dickwijls groot verlies doen/want menighen dunckt dat den tijdt van weder geven nimmermeer comen sal/maer te recht is het hoochduyts spreeck-woort : Den Wolf en verslint de palē noch termijnen niet/dat is/al bent ghy gierich int ontleenen ghy en cont niet beletten den dach van weder te gheven altijts naecht. Eñ al is den Ezel goedertieren voordert men hem te veel hy slaet achter uyt eñ valt op ons/alsoo canmen eenen goeden vrient te veel op den hals leggen. Aldus zijn veel om tijtlycke goederen arm gheworden alsoo zijnder noch meer aen der sielen arm / die van den Heere veel ontleenen om dat hy langhe borghet/ de wyse man Salomon seyt aldus/de sondaer ontleent ende en geeft niet wederom.

Het 54 exempel
Die ydelheyt ſtuderen ende Sotheyt leeren
Vercrijghen ſelden veel goets noch eeren.

De Leeraer.

VEle lieden willen weten,
Den loop der Hemelen ende Planeten,
Die crachten der Sterren,met haer wercken,
Die niet en weten noch eu willen mercken,
Wat dat ſy zijn,ende om wat ſaken,
Heeft Godt hem willen ſcheppen ende maken,
Noch niet en leeren in jonghe daghen,
Hoe dat ſy Gode beſt ſouden behaghen,
Hoe dat ſy ſouden met elcken leven,
Wat rekenſchap ſy Gode ſullen gheven,
Als elck Konſtenaer ſal loon ontfaen
Wilt dan met goede conſten omgaen.

ALsoo Tullius in het eerste Boeck vanden Officien schrijft hoe dat een yder behoort alles te overdēcken ende bemercken tot wat staet hy hem beghe- ven wille want wantmen van jonex leeren moet/ datmen outs / weten ende wel doen wille. Ende daerom berispt S. Paulus eenighe schrijvinghe tot den Joden in dat 5. Capittel. Als ghy behoort meesters te zijn om des tijts wille want ghy oudt zyt / behoeft ghy wederom te leeren/ die eerste beginselen vanden woorden Gods. Een yghelijck sal hem stellen van jonex op leeren God te behagen/ want dat de beste const is die men vint/ende voorder hem selfs te recht leeren kennen. Waer mede hy met Godt ende eeren tsijnder sielen salichept ende ten oorboore van hem / ende des Princen van zijnen lande / als oock tot stichtinghe sijns even naesten hem alsoo geneeren sal de tijdt zijns levens (die doch cort is) oorboorlijck overbrenghen/ende niet te vreden zijn dat hy veel weet/ maer daer nae wercken want conste sonder werck verlooré is daer- omme zijn dese Sot die altijdts blijven in const / (die alleen dienen tot andere wijshepdt / ghelijck Logiken ende Grammarien.

Het 55 exempel

Die willen verbeteren die wercken Godts,
Zijn boose Narren ende quade Sots.

De Leeraer.

VAnden wercken Godts gheen oorsake vraecht,
VVant het ghenoech is dat hem behaecht.

Alsoomen

Alsoomen in die Decreten leest. Te vergeefs ende ydelijck arbeyt hy die de sonne yynt met branden ende walmen te helpen / ende meer claerheyt oft hitten in sijn wercken te geven. Want die volheyt der Godlijcker gratiē der menschelicker hulpen toe doen niet en behoeft / noch en begeert gheene vermeerderheyt van geprezen te zijne. Ende daeromme en sal niemant soo verwaent/ofte soo sot zijn / dat hy die wercken Gods sal willen corigeren/berispen oft verbeterē. Want God alle dinck ten besten ghemaeckt heeft al en connent wy niet altijdts begrijpen: D'welck gheen wonder en is/ want Godt vele meer can maecken dan wy begrijpen/om dat sijn cracht wijsheyt ende goetheydt oneyndelijck eñ onbegrijpelijck is. Ende daerom seyt Salomon Prover. 25. Die ondersoecker is van der Majesteyt / sal verdronghen ende verlast werden van glorien / dat is / van curieusheydt ende ydelheydt oft van der glorien Godts / die hen onbegrijpelijck is. Eñ daerom en sal niemandt twijfelen noch verre te ondersoecken/ waerom dat Godt aldus oft alsoo wilt doen / want het ghenoech is dat wy weten dat het hem belieft dat wy doen al dat hy ons geboden heeft/ende dat doende/en sullen wy niet ondervraghen waeromme dat hy't gheboden heeft. Wy en sullen dan teghen Godt niet murmureeren / segghende als die boose Narren ende Sotten/ waer toe heeft God die verlozen sielen gemaeckt/als hy wel wiste dat sy verlozen souden zijn. Ofte waerom en ben ick niet alsoo wijs/rijck/schoon/gesont/sterck ende volmaeckt als ander lieden: waeromme was d'een schaker behouden/ ende d'ander verlozen/oft der gelijcken. Want also S. Augustijn leert/die Sententien Gods zijn altijdts rechtveerdich / maer ons dickwils onbegrijpelijck alsoo S. Paulus oock ghescreven ende gheleert heeft.

Die heeft den voet op der Hellen gloet,
Ende anderen verwijst en is niet vroet.

De Leeraer.

DIe met veel sonden hem vint ghebonden,
Als dat hem die helle mach levende verslonden,
Ende ander verwijst ter eewigher doot,
Die sal hem vinden in grooter noot,
Want metter maten daer wy me meten,
Sal men ons metten recht onghespleten,
Sulck leyt te bedde in kranckheyt mismaeckt,
Al waer hy van allen trooste versmaet,
Wiens siele na dit krancke leven,
Sal boven die Engelen werden verheven,
Sulck leeft in voorspoede die sal versincken,
Inden Hellen afgront, wilt hier op dincken.

ONs lieven Heere ende de alderwijste meester Jesus Christus die in alle sijn wercken ende leeringhe ons altijdts wijst den wech van onser salicheydt berispende die Sotten ende onwijse menschen seyt aldus: En wilt niet verwijsen noch veroordeelen eñ ghy en sult niet veroordeelt werdẽ. En wilt niet verwijsẽ noch verdoemẽ ghy en sult niet verwesen noch verdoemt werdẽ wel verstaende om dier oorsaken eñ causen wille. Oft hy ter contrarien wilde seggen/dat soo wie anderen t'onrecht verwijsen sullen met recht verwesen werden ende al weten wy eenige saken van onsen even Christen daer hy hem heeft inne misgaen/ wy en sullen nochtans niet verwijsen noch met woorden noch met ghedachten ter eewigher doodt/ want hy hem licht gheheteren can/ ende ghenade vinden/ ende is lichte beter dan wy sijn. Ende daerom seydt ons de Heere elders waer toe siet ghy soo nauwe het ghestubbe oft het stoff inde oogen van uwen Broeder/ ende en siet niet den Balck die in uwe oogen is. Ende in dier ghelijcken staet in die Decreten/ dat hy alleen sal van eens anders ghebreecken ende dolinghen verwijsen die in hem selven niet en vint dat hy veroordeelen ende verdoemen mach.

Het 57 exempel

Die hem meer laden dan ſy moghen draghen,
Zijn ſy in ſchaden wie ſalſe beclaghen.

De Leeraer.

DIe ſijnen Ezel met Sacken overladet,
Ende die ſijn maghe met ſpijſe verſadet,
Ende die meer om helſt dan hy can wenden
Die wilt hem willens ende wetens ſchenden.

Overmidts

OVermits dat het seer ſorghelijck is t'goet dat voor die ſonden vanden lieden der kercken ghelaten is om miſſe te leſen ende Aelmoeſſen te doen / wel te bedeylen eñ redelijck uyt te geven ſonder weder knaghen der conſcientien ende verwijt van goede / ſoo pleghen die oudt Vaderen te vlien ende te ſchouwen laſt van zielen ende goede / maer nu alſoomen in die Gheeſtelijcke rechten vindt is die begeerte van eeren eñ hoogen ſtate van sommighe lieden ſoo verre comen dat ſy niet te vreden en zijn twee oft drie kercken oft provenen ende beneficien te hebben maer vele meer hoe wel dat ſy qualick ende nauwelicx eene Kercke genoech doen mogen ende te deghe beſorgen/ ende dat die menichfoudichept van provenen ende geeſtelijcke goedingen / den Canonicken dat zijn die by regelen willen leven ſeer contrarie zijn. Mits dat het ſeer onrecht ende ongheliijck is dat vele ander / licht beter ende wijſer van honger vergaen/ ende een droncken gulſich ende oncuyſch menſche lichte niet doogende in leeringen eñ woorden ende d'alderquaetſte ſijnde van werckẽ / overvloedicheyt hebben: wy en ſullen dan onſen Ezel niet te ſeer ladẽ/ niet alleen van kerckelijcken goede / maer oock van Werelt lijcken / gelijck van officien ende ſtaten die wy niet en connen oft niet en willen te rechte bedienen. Ende niet alleene en miſdoen ſy die boven haer weerde kerckelijck goet beſitten ende qualijck verdoen / maer oock dier toe helpen ofte deelachtich zijn. Gelijck die haer kinderẽ willen Abten ende Prelaten maken eer ſy Monicken zijn oft Prochipapen eer ſy Prieſters zijn ende dier ghelijcken/ waer van hem elck wachten ſal / wanter groote ſorghe in leydt ſoo hier of hier namaels.

Gheen armer Sot ter VVerelt en leeft,
Dan die een VVijf, ende gheen en heeft.

De Leeraer.

DIe vrouwen wachten uyt jalosien,
Die wachten die vloyen te Somer tijen,
VVant goede wijven hem selven wachten,
Ende quade om gheen bewaren en achten.

GHelijck men inder Heyligher Schriftueren leest/ het is lichter te wachten vloeyen en Sprinck-hanen als de Sonne te heet schijnt / dan te wachten een wijf tegen haren wille/ want wacht sy haer selven niet het is al verlooren gewacht/ alsomen seyt: Ille lavat laterem, qui custodit mulierum: Hy wascht ongebacken Tichelen die een quaedt wijf castijen wil ende wachten van misdoen. Want ghelijck die Tichelen soomense meer wascht so sy vuylder ende bemoderder werden also hoemen een boos wijf nauwer wacht hoe sy meer uyt is om quaet te doen. Want wy alle gheneghen zijn om te doen dat verboden is. Het is dan seer swaerlijck een wijf wel te regeeren ende te wachten want alsoo Iuvenalis seydt:

Adde feram & cohibe: sed quis custodiet ipsos
Custodes, cauta est & ab illis incipit uxor.

Dat is Besluyt u wijf ende houtse nauwe / maer wie sal die bewaerders wachten/ die vrouwen zijn Schalck ende beginnen eerst aen de dienaers diese te bewaren hebben. Men soude dan eer eenen diepen put met eener cleynder cruycken vullen dan een quaet wijf van quaet te wachtē/ nochtans so wiese te wachten heeft salt hem pijnen. Ende sy en zijn niet Sot gherekent diese wachten maer die daer jeloers op zijn. Ende daerom soo seyt Salomon Ecclesi 9 Non zeles mulierum sinus tui, ne ostendat super te maliciam doctrinæ nequam. Ghy en sult dat wijf van uwē schoot/ dat is van u bedde ghenoodt / niet te seer beminnen op dat sy niet en tooghe op u die boosheydt van haerder quader schalcker leeringhen. Maer alsoo Godt ghebiet. Nume. 5. Heeft die man quaedt vermoeyen oft eenighe suspicie op sijn Wijf/ hy salt Godt opdraghen.

Het 59 exempel

Ick ſie door die vingheren ende moet ghedoogen,
Al dat mijn wijf wilt die verblint mijn ooghen.

De Leeraer.

OM dat een Houwelijcx Man ende Wijf,
Hebben twee ſielen ende een lijf,
Soo wie ſijn lijf niet en wille beſmetten,
Sal op ſijns bedde-ghenoots reynicheyt letten,
En ſal gheen vremde eyeren broeden,
Noch sKoeck-koecx Ionghen in ſijn neſt voeden,
Overſpel beſonder van ghehoude Vrouwen,
Doet menich Broeder ſijn Suſter trouwen
Menighen beſitten onrechtveerdich goet
Elck ſalt beletten, is hy wijs ofte vroet.

Ghelijck

GHelijck sy int voorgaende Capittel berispt sijn/die haer wijven te seer lief hebbẽ ende daerom in sorgen zijn. Alsoo berispt men hier die van haren wijfs sonden leven/als zijn roffiaens oft hoere waerders (alsomense noemt) wilt van haren bedde ghenoote ende wettelijcke vrouwe/die seer misprijsselijck zijn/want also Seneca spreeckt: Patronus est turpitudinis, qui crimen celat vxoris. Hy is een Patroon eñ beschudder van onreynicheden die d'oncuysheydt van sijnen wijve deckt ende helet / ghelatende hem oft hijs niet en wiste/ oft zijnde deelachtich / ende te vreden dat hy ete ende drincke vanden sonden van sijnen Wijve oft Dochter / want menich Man / alsoo Iuvenalis schrijft:

Doctus spectare lacunar,
Doctus & ad calicem vigilanti stertere naso.

Dat is: gheleert te zijn op dat verwelffsel vander Cameren ende vergaderinghe vanden balcken die men in sommighe landen vergult / ende can wel roncken by den pot van goedẽ drancke al en slaept hy niet, dat is: so wanneer men sijn wijf aentast / om helst oft cust soo siet hy anders weghs/ oft ghelaet hem oft hy sliepe die welcke is oorsake van den overspele van sijnen Wijve / eñ sal van Godt ghepuniert zijn gelijck oft hy't selve dede/ende licht stranghelijcker. Hier van zijn vele exempelen maer elck sieter daghelicx meer dan ghenoch/Godt betert.

Met

Het 60 exempel

Met wijt te loopen is niemant gheleert,
Menich gaet Sot wech die Sotter keert.

De Leeraer.

Die vele versoeckt ende weynich Leert,
Die verre loopt, ende wijt verkeert,
Ende wat hy siet t'onrechte merckt,
Die vele begrijpt, ende niet en werckt:
Die altijts d'eerste is aen den dans,
Ende altijts sinckt al waert een gans,
Die sal een Gans gherekent wesen,
Van verre te loopen is niemant ghepresen.

Het

HEt is wel waer dat die veel ſiet ende hoort: ende alle dinck over merckt wijſer ende conſtiger weſen mach dan die altijts t'huys ligghende niet en weet wat men in ander landen maeckt ende daerom ſeyt Homerus die die Fortuyne van allen begrijpen ende ver-verſtandt gheheeten is willende betoogen dat Vlyxes wijs ende expert was ſeyde dat hy vele Landen Steden ende Dorpen manieren oft zeden oft wijſen van vele volcx geſien hadde. Maer alſoo Horatius in ſijn Epiſtelen Schrijft. Cœlum non animum mutant, qui per mare currunt. Sy veranderen die locht ende die ghelegentheyt vanden hemel / die over die Zee ende over dat meer varen maer niet haren moet want die Sot weech gaet / ende altijts met ſotheyt omme gaet en can niet wijſer ghekeeren / midts welcken ſeydt Seneca dat die wanderinghe van de medecijn niet en maeckt noch die plaetſe den Konſtenaer / maer alſoo men den kinderen ſeydt.

Sæpe rogare: rogata tenere: retenta docere:
hæc tria Diſcipulum faciunt ſuperare magiſtrum.

Dat is. Drie ſaecken moghen den Diſcipel ende dat leerkindt boven ſijnen meeſter maecken. Die eerſte is. Dickwils ondervraghen tot dat hy't verſtaet ende begrijpt: D'ander is / datmen wel ondervraecht ẽ verſtaen heeft / wel onthoudẽ Die derde is. Datmen wel onthoudẽ heeft den anderen voort leerẽ. Alſoo wy alle doen ſullen in goede leeringe willen wy den Sotten niet gelecken zijn die altijts der ganſen ſanck ende liet ſinghen wat ſy hooren.

D'onver-

D'onverduldighe ſal op den Ezel climmen
Ende ſijnen haeſtighen moet daer timmen.

De Leeraer.

SOo wie uyt toorne kijven oft ſtrijden,
Sullen billicx op den Ezel rijden,
Om daer te coelen haren evelen moet,
D'welck veel vrouwen deden waer oock ſeer goet.

IN vele deelen van desen wercke zijn die Historien en figuyren genomen uyt der ghemeynder Hoochduytscher ende Latijnscher sprake / als of hy wilde segghen/dat eenich Man te haestich sy / te gheringhe thoornich oft ghestoort/segghende/ dat hem goet waer dat hy den ezel berede / om dat die ezel traech is/ende also mocht haerlieder moet ende haestichept coelen. Maer het is dickwils der contrarien dat sy noch onverduldiger ende de toornigher werden / want sy den steghen ezel buyten sijnen stap ende ghemeynen treed niet en connen doen voortgaen/ en daerom seytmen in spotte van eenen haestigen grammen ende onverduldigen mensche/dat hy op den ezel geseten is/ want dickwils so men hem meerder doet om te vreden te stellen soo hy onverduldigher ende thoornigher wert. Ende daerom sal elck wijs Man hem wachten van thoorne oft gramschap/ want alsoo Horatius seydt: Ira furor breuis est: animum rege. Dat is Thoorne ende gramschap is een corte dulhept en verwoethept oft ontsinnichept/ ende daeromme regeert uwen moet/ soo dat hy hem niet en stoore. Ende wacht u van kijven ende strijden / of schelden / waer uyt thoorne ende gramschap spruyt: want alsoomen leest/Prover.20: Honor est homini qui sepatar se a contentionibus: omnes autẽ stulti miscentur contumelijs. Wel hem die hem wacht van kijven ende lasteren oft schelden/ maer alle die Sotten mingen hem ende gaen omme met verwijte ende versmadinghe diese d'een d'ander doen. Item alsoo daer staet int 19. Capittel: Qui impatiens est sustinebit damnum: So wie onverduldich ende haestich is sal schade lijden/ want een toornich man als een ontsinnich man niet en weet wat hy doet / ende en spreeckt noch en doet niet dan sonde ende quaet/ dies hem namaels rouwet alst te laet is.

Dic

Die ſonder Schalckheyt t'volck bedrieghen.
Doet van ſijn net het ghevoghelt vlieghen.

De Leeraer.

DIe haren raedt ende opſtel ontdecken,
Sijn hier gherekent voor groote ghecken.

Salomon

SAlomon in dat 1. Capittel vanden Prover. dat zijn ghemeyn seghs-woorden/daermen wijsheyt upt leeren mach/spreeckt tot sijnen sone: Dat is / tot elcken mensche die wijsheyt leeren wilt/ aldus: Fili mi, si te lacta verint peccatores ne acquiescas eis. Si dixerint. &c. O mijn lieve sone ist soo dat u die sondaren met soete smeeckende woorden aenlocken willen ghelijck die dat Voester-kindt met hare Melck/ en wilt in haer Woorden niet gherust zijn / noch daer na hooren. Ende al seyden sy u/comt met ons / laet ons laghen legghen den bloede / dat is / tot yemandts doot/ laet ons minck-yseren ende stricken legghen teghen hem die te vergheefs in onnooselheden leeft/ laten ons door-swelghen ende slocken oft verslinden al levende ghelijck die helle verslint/ende al gheheel als die in eenighe doorlaghe ende Poel versincken. Wy sullen alle sijn Rijckdom ende goet vinden / ende sullen ons huysen metten roode ende proyen vol maken. Leght u gelt inne met ons/ wy sullen eenen gemeynen buydel ofte boorse maken ende gemeynlijck winnen. Mijn sone/en gaet met hem lieden niet. Afhoudt uwen voet van haren weghen / want haer lieder voeten loopen tot quaet te doen ende haesten hem om bloet te storten. Frustra autem iacitur rete ante oculos peccatorum. Dat is: Maer te vergeefs ende om niet spreytmen die Netten voor der vogelen ooghen / oft hy seggen wilde: ick tooge u nu die nettē vanden quadē om dat ghyse schouwen ende ontvlien sout/want die laghen legghen teghen ander/ legghense oock teghen haers selfs bloet ende bedrieghen haer zielen ende leven. Want sy dickwils hem selven doen vangen ende daer na aen die Galge brengen/wy en sullen dan noch schalckelick noch onschalckelijck niemant bedrieghen/ noch ons nette voorder vogelen ooghen spreyen/dat is/wy en sullen onsen raet niet decken eer wy hem volbrocht hebben dat wy voren hebben / d'welcke den Hooftmannen inden crijghe nut ware.

Al hebbe ick Meel boven duysentich Ponden,
En can niet gestoppen quaet sprekende monden.

De Leeraer.

VLiet blame ende schande so waer ghy meucht,
Maer om quade tongen en laet gheen deucht.

Also het noch verhaelt is dat de deucht is tusschen twee sonden ende t'quaet gheleghen/de Sotten en connense niet gehouden want also Horatius schrijft: Dum vitant stulti vitia in contraria currunt: so wanneer die Sotten d'een sonde ontvlieden so vallen sy in d'ander. Als achterclap eenighe zijn te seer sorchfuldich / die niet en dorven in die Kercke comen/om aldaer Gods Heylighe woort te hooren oock Godt met gebogen knien aen te bidden ende Almoessen mildelijck gheven / ende doen als die heylich schijnende Hypocrijten. Den welcken raedt is ghegeven in den Boeck datmen den Cathoen heet aldus. Cum recte vivas non cures verba malorum , Arbitrij nostri non est quid quisque loquatur. Aengemerckt dat ghy wel leeft / en sy't niet sorchvuldich vander quader Sotten woorden ende opspraeke/ want het in onser macht ende segghen niet en is een yegelijck spreeckt / dat is/wy moghen wel by de gratie Gods doen dat niemant verhindert werde. Ende daerom seydt Seneca te recht datmen quaet van hem sprack / antwoorde hy: Sy spreken dat sy geleert hebben ende gewoonte zijn/ niet dat ickt verdient hebbe. Ende alsmen teghens ons spreeckt sonder onse misdaet ofte schult/ so en ist niet meer te achten dan een klocke die eenen Vossen-sterten clepel heeft. Anderen achten niet watmen van hem seyt teghen die welcke staedt aldus gheschreven. Curam habe de nomine bono. Sy't sorchvuldich om eenen goeden name ende fame te hebben want alsoo S. Augustijnus leert een goet leven is ons van nooden voor ons selven / eñ eenen goeden naem voor onsen even naesten.

Het 64 exempel

Die inder kercken d'een d'ander aenmercken,
Oft clappen oft ſnercken, doen Sotte wercken.

De Leeraer.

DAt huys des Heeren ſal elck Man eeren,
Ter goeder leeren, ende Gods dienſte keeren
Ten is gheen Boſch daermen ſal jaghen,
Hoeren oft Beeſten, oft Voghelen draghen,
Ten is gheen vierſchare daermen ſal dinghen,
Ten is gheen marckt van manghelinghen,
Het is een Huys van Godlijcke wercken.
Daer niemant en ſal ſingen dan Prieſters en clercken.

Men

MEn vindt in de Gheestelicke ofte Kerckelijcke/ als oock inde Wereltlicke Rechten ghescreven vande vryheydt der Kercken aldus: Men behoort in de Heylighe Kercke met vreden ende stillicheden sonder gheruchte te zijn / op dat elck met ruste zijn gebedt tot God doen mochte: want also David schrijft: Den huyse des Heeren / dat is / der Kercken betaemt alle Heylicheydt. Ende daerom en sal men gheenen Raedt noch gedinghen noch Comanschappen daer in houden / oock sal hem een yder wachten te spreecken lichtveerdighe woorden. Ende gheen dinck daer doen dat den Oogen Gods onbehaechlijck is oft den dienst Gods beletten mach. Sy zijn dan quade Sotten voor God gherekent/ die de Kercken verstooren met t'gevogelt diese op die hant draghen/ met honden met sporen met schoen/met wandelen. Eñ zijn oock onwijse Sottinnen die hem pareren eñ bereyden om den menschen te behaghen ende tot vleesschelicker begeerten trecken die des vyants vander Hellen netten zijn daer hy veel zielen mede vanghet. Men sal hem oock wachten alsmen Godt bidt uyt gierichept om tijdtlick goet te dencken/of om dese lichamelijcke wellusten/want also de Heere in zijn heylighe Euangelium verhaelt ende seyt. Domus mea, domus orationis vocabitur: Dat is mijn huys sal gheheeten zijn dat huys der bedinghen / maer alsoo hy oock seyt. Vele maecken daer af een spelonck der Moordenaers/ ende makent al of sy waren in een Hoeren huys / ofte ten minsten op eenighe Bier-bancken / het welcke Godt seer mishaecht ende gruwelen voor hem zijn.

Het 65 exempel

Die uyt verwaentheyt hem ſteken in ſorghen,
Hebben nu veel wakens en onblijden morgen.

De Leeraer.

VErwaende Sotten zijn ſeer t'ontſien,
VVant ſy en weten van gheenen vlien,
Ende ſtellen hem ſelven in ſorghen groot,
Midts welcken comt menich Sot ter doot,
Die wijſe en ſal gheen dinck beſtaen,
Dat hem te ſwaer is mach hy't ontgaen.

Ghelijck

GHelijck ons die wijse leert. Qui amat periculum, peribit in illo. Soo wie hem in dangiere / dat is / in perijckel ende sorghen van te vergaen steeckt die salder in vergaen. Gelijck die uyt verwaentheydt te wijt swemmen / te hooch climmen / swaren last draghen / veel lieden bevechten willen/ ofte andersins te stout zijn/vinden hem ten lesten bedroghen. Ghelijck dat Horatius verhaelt vande Valckeniers die hen dickwijls al willens in Grachten ende Putten werpen om te betogen dat sy licht zijn / ende hen connen daer uyt helpen / ende bespotten alsmense comt uyt te helpen / de welcke als sy der aldus willens in vallen ende sien dat sy daer niet uyt gheraecken connen / al roepen sy om hulpe ende niemandt en helpse/ segghende sy hebbent haer willens daer in gheworpen/helpt u selven wilt ghy daer uyt comen. Noch werdt hier te kennen ghegheven van eenen Philosophe van Cicilien gheheeten Emphedocles dese begeerende datmen hem voor eenen Godt houden souden / ende dat hy al levendich op ghevaren was ten Hemel / onder het gheselschap der Goden / hy maeckte hem een paer yser schoenen / ende ginck in eenen Berch die Æthua ghenaemt werdt/daer in zijn vele Putten vol Zolpher ende viers eewelijck brandende ende wierper hem selfs in / maer men vant wel zijn yserē schoenē daer hy met gegaen hadde/diet vier op worp also datmen wel wiste hoe dese zijn leven gheeyndt hadde. So dat hy niet ghehouden worde voor een Godt / maer voor Sot / alsoo vele doen die haer vermeten ofte beroemen ende deur verwaentheyt selfs ter doot of tot bederf brengen / ende also verliesen siel eñ lijf / ghelijck men oock leest van eenen Milo ghenaemt / dese nam voor eenen boom te splijten ende bleef daer aenhanghen/ ende veel meer dier ghelijcken die aldus haer eynde ghehadt hebben / die nae haere waenwijsicheyt willen leven.

Den grooten kerre wech vaer ick ter Hellen,
Daer ick sal vinden mijn Sotte ghesellen.

De Leeraer.

DIe varen den wech die meest ghereden,,is
Oft gaen den wech die meest getreden,,is
Ende niet en mercken waer heen sy trecken:
Zijn int ghetal van Sotte ghecken.
Want dickwijls die sonden schijnen soet
Ende trecken tot hem der Sotten moet,
Maer cort en onseecker is alle vreucht,
Die niet ghesticht en is op deucht,
Ende de pijn die u dat varen gheeft,
Sal eewich duyren,siet hoe ghy leeft,

Alsoo

Also die heylighe Schrifture ons te kennen geeft: Est via quæ videtur homini iusta: novissima autem eius ducunt ad mortem, Het is eenen wech die den mensche schijnt rechtvaerdich te wesen / maer het eynde van dien leydt en ter Doodt. Ende alsoo ons Christus in zijn H. Evangelie leert: den wech der salicheyt is een enge ende nauwe ende weynich lieden gaende, maer den wech der verderffenisse ende verdoemenisse is breet/ ende vele lieden gaender inne, want sy haer sinnelijcke begeerten volgen. Het zijn dan also ons de Heere bewijst ende die Philisophen ende Poëten oock verstaen ende gheschreven hebben twee wegen d'een is den wech van deuchden die ter rechter handt treckt / ende is in dat beghinsel scherp om gaen/ maer hoe mer langer ende voorder in gaet so hy schoonder ende lieflijcker is ende int eynde is volmaeckte ruste met alle blijschap. D'ander is den wech der vleeschelijcker weelden ende wereltlijcker ghenoechten / die ter slincker handt leydt / ende is int beghinsel seer behaechlijck den vleeschelijcken menschen maer so sijder langer in gaen/ so sijder min genoechten in vinden want alle verganckelijcke blijschap vergaet ende versaet soomen in vleesschelijcke weelde meer hantiert soomen hem crancker vindt/ hoe datmen oude gewoonten qualick ghelaten can: ende diese niet en laten voor datse hem laten vinden int eynde in den oneynde in den oneyndelijck drucke/ verdriet ende pijne wy en sullen dan niet aensien dat beghinsel vanden weghen alsoo die Sotten vander werelt doen / maer dat eynde voor ooghen hebben om te mogen comen ten eewighen leven.

Hier sietmen Sotten onwijsselijck leven,
Die quaet exempel haren Kinderen gheven.

De Leeraer.

EErbaerlijck spreken ende eerlijck leven,
Sal elck zijnen kinderen goet exempel gheven,
VVant Kinderen haren ouderen achter volghen,
Met anders te doen is Godt verbolghen.

DIe Wijse-man sept Prover. 29. Virga atque correctio tribuit sapientiam: puer autem qui dimittitur volumtati suæ confundit matrem suam. Die roede ende correctie oft dat castijen gheeft wijsheypt/maer dat Kint datmen na sijnen wille laet doen/sal sijnen moeder confuys ende beschaemt maken/ Eñ daerom alsoot voren verhaelt is sept Iuvenalis aldus: Maxima debitur puero reverentia, si quid turpe paras nec tu pueri cõtempseris annos. Sed peccaturo obsistat tibi parvulus infans. Si damnosa senem iuvat alea ludat & heres. Bullatus. Dat is: den kinderē behoort toe groote eerwaerdicheyt van leven / ende als ghy sonde sout doen en siet niet aen dat u kint jonck zy/ maer een kint dat noch niet spreken en kan / sal u beletten voor hem sonde te doen / want die kinderen aldermeest haers vaders ende moeders voetstappen volgē/ ende daerom als Vader ende Moeder dobbelen / spelen/dronckendrincken/oncuyssche lick leven/ onreynlijck spreken/vloeckē/sweeren / oft andersins misdoen voor haer kinderen / hoe jonck dat sy zijn/sy en dorven niet denckē dat haer kinderen beter leven leyden sullen/want de creften oft crabben gaen also Esopus spreect/ altijt achterwaerts also sy van haren Vader eñ Moeder gheleert hebben/ende daerom Diogenes een Philosophe siende eene jonckman droncken/seyde dat hem een dronckaert gewonnen ende gemaeckt hadde. Ende men seydt ghemeynlick. Insequitur leviter filia matris iter, dat die Dochter lichtelijck haers moeders wech gaet / ende daerom sept die voor seyde Iuvenalis Scilicet expertas vt tradat mater honestos aut alios mores quamque habet vtile porro filiolam turpi vitulæ producere turpem. Wat meyndy dat die moeder sal beter seden haerder dochter gheven dan zy heeft/voorwaer meyndy dat/ ghy doolt seer/ want het dunckt den oncuysschen oudē wijven nut zijn / dat sy haer dochteren oncuysch van leven maken/elck wijse sal hem dan wachten/ende gheven zijn kinderen goedt bewijs.

Die hier in weelden als beesten leven,
Sullen int eynde van vresen beven.

De Leeraer.

ALs Paerden ende Beesten gaen sy ter doot,
Soo wie dat rusten inder weelden schoot.

DIe selve Salomon gheheeten die wijse/ willende ons van der Werelt blijschap ende vleesschelijcker ghenoechten ende weelden trecken / seydt Prover. 7. Ick hebbe ghesien van mijnen Vensteren een jonck Man qualijck bedacht / ende ter oncuysheydt gheneghen op der straten / wandelende in die Avonstondt tusschen dach ende nacht dat hem te ghemoete ende teghen ghecomen is een wijf gecleet als een ghemeyn vrouwe/berept om die ziele inden strick te brengen. Een wijf van veel claps en ongestadich/ die in 't Huys niet gedueren en can/ legghende haer laghen nu t'huys nu buyten huys/nu op oorden ende hoeckens vander straten/ende om helsende den jonck man cussende eñ met lodderlijcken aensichte vleyden ende smeeckten/ seggende. Ick hebbe een offerhande ende bedevaert belooft om u welvaert ende hebbe heden mijn belofte gequeten ende daerom ben ick u tegens ende te gemoete gecomen/begeerde u te sien ende hebbe u ghevonden. Ick hebbe mijn Beddeken costelijck berept met alder costelickheyt ende wel rieckende dinghen/comet laet ons droncken werden van onsen borsten ende laet ons gebruycken die begheerte om helsinghen tot den daghe. Mijn man en is niet t'Huys / hy is wijt ende verre wech gegaen/ende heeft eenen sack met gelde wech gedragen om Coopmanschap te doen eñ en sal niet weder keeren voor dattet volle mane zy. Eñ alsoo heeft sy hem int strick gebrocht/ ende gebonden ende met soeten woorden haer na getrocken. Ende hy volcht haer terstont ghelijck een Osse die men ter doodt leydet/ ende gelijck een vet lammeken huppelende ende springende en niet wetende die arme Sot dat sy hem in banden lept/tot dat sijn herte metten strale der vleeschelijcke r minnen doorstraelt zy/ende gelijck een vogel int strick vliecht ende en weet niet datmen upt is om sijn leven te rooven ende daerom mijn sone hoort na my ende wacht u van sulcken wijven / want vele stercke ende wijse sijnder af bedroghen gheweest/ende ten valle gebrocht. Dit sijn die woorden van Salomon , die de meyninghe vanden Leeraer ons van weelden treckende verclaren.

Die

Die haer ſecreet ende heymelicken raet,
Haer VVijven ontdecken zijn Sot oft quaet.

De Leeraer.

SOo wat ghy wilt verholen blijve,
En ſuldy ontdecken gheenen VVijve,
VVant vrouwen ſecreten zijn al gheſpleten,
Ende helen alleen dat ſy niet en weten.

OVermits dat gheen seeckerder secreet en is dan dat niemant en weet/ daerom sept Seneca: Quod tacitum esse vis, nemini dixeris, Dat ghy wilt verborghen zy ende gheswegen blijve en suldy niemant segghen / ende daerom seydt hy elders : Qui silere me vis primum ipse sileas. toont dat ghy wilt dat te versswijghen/sult ghy eerst swijghen. Men vinter vele die hem bedroghen ghevonden hebben om dat sy haren raet ende verborghen saecken haren Wijve ende boele te kennen ghaven. Ghelijck Sampson die ondervondẽ hebbende dat Dalila die de sommighe Dalida heeten sijn boel niet helpen en coste / en liet nochtans hy niet en seyde haer sijn secreet ende heymelijcken raet daer hy hem met bedroghen vant / want om dat sy hem leveren wilde in de handen van sijnen vyanden/ vraechde sy hem : waer dat sijn cracht ende macht in gelegen was/die welcke na dat hyse dicwils anders segghende dan't was / om haer te proeven ongetrouwe gevondẽ hadde/en liet nochtans niet/hy en seyde haer dat sijn stercte lach in sijn hayr/datmen hem noyt geschoren en hadde/de welcke dede hem slapẽ in haren schoot ende als sy hem sijn hayr af geschoren hadde leverden sijnen vyandẽ/dien vingen ende bespotten als een Sot/ende staecken hem sijn ooghen uyt / ende deden hem als een blint paert die molen wenden. Dergelijcken Amphiarius waer af Statius schrijft/mits dat hy sijnẽ wijve sijn secreet te kennen gaf / die't sijnen vyanden ontdeckte vant hem bedroghen/als meer ander/daer staet in dat boeck dat men Catho heet: Secretum mentis nunquam tu pande marite. T'secreet van uwer herten en wilt nemmermeer uwen wijve te kennen gheven / d'welck te verstaen is/aen de saken daer yemants lijf oft eere aenhanght/want van ghemeyne sake die den huyse aencleven oft aengaen waer toe die vrouwen hare Mans dickwils helpen raden / ende dien raedt sal dan int ghemeyn goedt zijn.

Die

Het 70 exempel

Die oude Vrouwen om goets wil trouwen,
Met veel rouwen veel Gelts aenſchouwen.

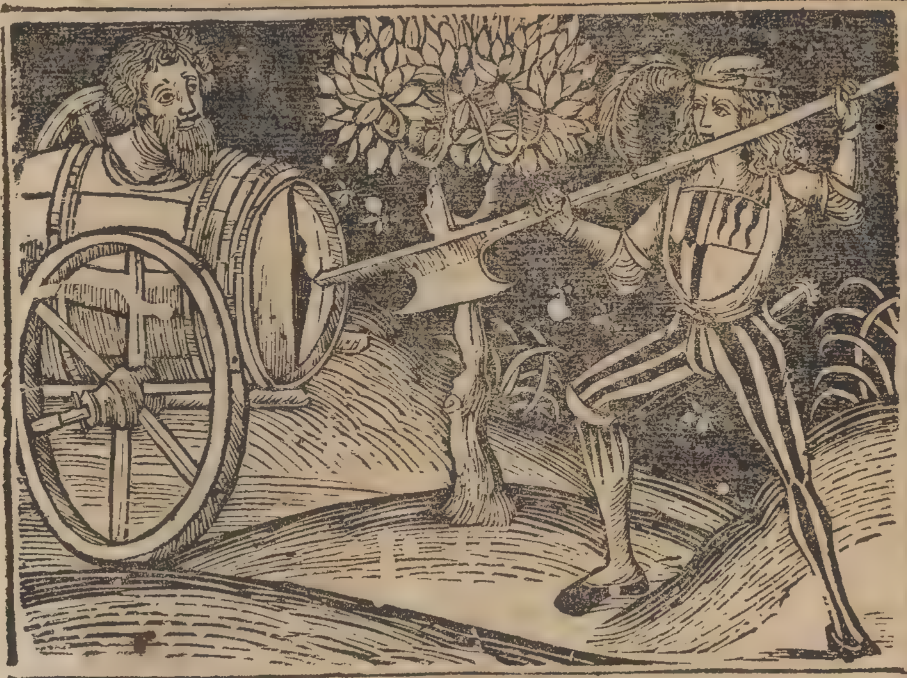

De Leeraer.

DIe wil met vreden ſijn ſalich ende Rijcke,
Die ſal hem voeghen met ſijns ghelijcke.

IN dat 19. Capittel vanden Prover. seyt Salomon aldus: Domus & diuitiæ dantur a purentibus: a Domino autem proprie vxor prudens, Huysen ende rijckdom moghen ons van onsen ouderen / als van vader ende moeder ghegheven zijn/die ons pijnen rijckelick te houwen: Maer een wijs Wijf werdt alleen van Godt ghegheven. Ende daerom zijn sy onwijs die om goets wille alleen houwen / ghelijck een Jonck-man die een oude vrouwe trouwet / oft een jonghe vrouwe eenen ouden Man alleen om sijns goets wille / want sulcke een den persoon niet en trouwen/ maer sijn goet / d'welck beclaecht een seggende/alsoo Aulus Gellius verhaelt: Me miserum qui treobulam dureob talenta decem. Nanam mulierculã cuius superbia adeo intolerabilis est. Dat is: wee my die ghetrouwet hebbe / Treobele een cleyn oudt verrompelt Wijf ken om 10. talenten gelts wille/ die so overmoedich ende soo hoovaerdich is dattet onverdraechlijck zy. In autem vtramque quamdoquidem dotata est cubet, sy sal op beyde hare ooren slapen/dat is/alsa wel metten rugghe te nyp waert als met den aengesichte/om datse rijck is / vanden welcken dat seyt Iuvenalis Intolerabilius nihil est quam femina dives, dat geen dinck onlijdelijcker noch swaerder om te verdraghen is/ dan een Wijf die haren Man veel goets toe gebrocht heeft. Ende daerom die arm zijn ende in payse wil leven/ sullen haer gelijcke soecken / ende sullen geen gulden clouwen noch vijghen soecken onder des Ezels steert / want haer gierichept al bedroghen uyt comen sal. Ende door veel goets / veel overmoets ende strijdens vinden / hoe wel dat gheen dinck meer te schouwen en is om in vreden ende liefden te leven/dan een wijf ghenegen tot kijven. Ende daerom sal elck wijse eer een goede vrouwe trouwen dan een rijcke/hoe wel in Rijcke Vrouwen vint die beter zijn ende vriendelijcker dan die arme/maer selden als sy eenen armen Man ghenomen hebben.

Die haet oft nijt op yemant draecht,
Hem ſelven meer dan anderen plaecht.

De Leeraer.

AL iſt dat die bien, van armen lien,
Niemant miſrien, men canſe gheſien,
Al woondy int Vat, dieſe toe behooren,
Die nijdighen menſche ſalſe al verſtooren.

DIe wijse sept Ecclesi. 14: Qui sibi invidet nihil est illo nequius & hec teddio est maliciæ illius, nequam est oculus lividi & avertens faciem suam & despiciens animan suam. Soo wie hen selven benijt is sulcx datmen niet en vindt arger/ende dit is den loon van sijnder quaethept/te weten: dat die hem selven oft anderen benijden. Als quade scharen hem selven snijden/die oogen des benijders is arch ende schalck nerghens toe dienende/af keerende sijn aenschijn van eens anders welvaert die hy niet sien en mach/ende hatende zijn siele om dat hyse niet af getrecken en can/ hy en bemercke eens anders voorspoet oft om dat hyse met eens anders welvaert cruyst ende pijnet / want also Horatius in zijn Epistel schrijft. Inuidus alteribus rebus marcesit opinus invidia Siculi non invenire tyranni Maius tormentum. Dat is/ Een nijdich mensche verdwijnt ende verdoret van eens anders welvaren ofte voorspoet/de Tyrannen van Cicilien hebben gheen swaerder torment noch pijne ghevonden dan nijdichept / want sy haer selven quelt. Ende daerom also S. Gregorius betuycht: Iustus invidia nihil est, gheen dinck en is rechtveerdiger dan nijdicheydt/ want sy terstont quelt en pijnt daer sy in is. En daerom wenscht hy dat die nijdighe hadde zijn ooghen in alle de welvaert vander werelt om noch meer gequelt te zijn. Mitsgaders datmen niemant en benijdet dan om zijn voorspoet/seydt. Martialis aldus Omnibus invideas livide, nemo tibi. Dat is/ O ghy wreede ende nijdighe mensche ick wilde dat ghy alle die werelt benijdet ende niemant u/ want ghy dan alleen sout tegenspoet hebben/wy sullen dan nijt boven alle dinck vlieden/ want gheen dinck ter werelt meer teghens caritate / dat is/behoorlijcke liefde en is vander welcker orcondt de heylighe Schriftuer / dat invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum, dat is/ de doot is eerst ghecomen in de Werelt onder die Menschen uyt den benijde des vyandts vander Hellen van daer alles quaets comt.

Hooghen ſtaet, ghewelt ende Eere,
Verblinden Heeren, ende Vorſten ſeere.

De Leeraer.

ELck wijſe ſiet toe, al is hy een groot Heere,
Dat 'twiel van Fortuyne hem niet en keere.

DEse Figuere is voor ghestelt gheweest teghen die Sotten die hem op haer geluck ende goede fortuyne oft voorspoet verlaten / nu steltmense weder teghen die ghene die hem verlaten op Heerschappye ende ghewelt / hoe wel nochtans niet alle die hooch ghesetten zijn ende groote macht hebben/daerom wis goet/oft salich zijn want alsoo Salomon spreeckt Eccles. 11. Multi tiranni sederunt in throno & insuspicabilis portauit diādema. Multæ potentes oppressi sunt valide, & gloriosi traditi sunt in manus alterorum. Veel Tyrannen oft Tyranten dat zijn onrechtvaerdighe Coninghen hebben ghesetten inden Throon ende op den Coninckl ycken stoel/ diement niet opgheteghen soude hebben/heeft dickwijls Croonen gedreghen. Veel mogende ende machtighe zijn vroomelijck ende by gheweldige vertreden/ ende die gloriose ende hoochste in eeren zijn / ghelevert gheweest in de ander lieden handen. Oft hy segghen wilde : niemant en verlate hem op zijn groote macht ofte Heerschappye/want dese is by de sommige dickwijls quaet te besitten / ten anderen oock die't al wel ofte qualijck besitten/staen noch in vreese om af ghesett te werden. Gelijck was Xerxes Coninck van Syrien, Perssen, Meden, ende Babilonien, al dese wesende soo rijck ende machtich dat sy sijns goets gheen eynde en wiste / nochtans spijsde hy een Heyr volck die een Rivier uyt dranck / ende datmense met thien duysent niet tellen maer metē moesten/en nochtans moeste hy in een cleen bootgē ofte schuytgen alleen vluchten. Gelijck Cresus Coninck van Lydien dese was de alder rijckste van schatten/de welcke van Cyrus gevangen ende in eenen hoop houts gestelt/om te verbranden/ hy hadde verbrant gheweest hadde hy niet gheroepen Solon Solon , waer af Cyrus hem vraechde waerom hy hem riep / seyde dat Solon een vanden wijsen van Athenen hem geseyt hadde/als hy hem om zijns goets wille verhief salich rekende/ ende dat niemant salich te rekenen en was voor zijn doot/ dat ick seyde hy nu bevinde / het welck Cyrus hoorende ende denckende dat hem der ghelijcken oock gheschieden mochte/en onderhielt hem in eeren/ dus laet ons alle goede leeringhen een exempelen ende voorschriften wesen.

Het 73 exempel

Die niet en weet maer hem verlaet,
Alleen op Godt als Crabben gaet.

De Leeraer.

HElpt dan u ſelven ſoo helpt u Godt,
VVant doet ghy anders ghy ſijt ſeer Sot.

Overmits

OVermidts dat S. Paulus betuycht dat Godt wel weet wie de sijne zijn/ende dat van dien gheen verlyet en werden. Ende dat Godt eenighe vercozen heeft behouden te zijn ende eenighe voor weet die verloozen sullen zijn/ soo vintmen quade sotten die hem selven ende ander diese met haerder valscher leeringhen bedrieghen seer Schalckelijck zijn/segghende: wat helpet veel gebeden oft ghewrocht/ Godt weet wie behouden ende wie verlozen sullen zijn / ende wy en connens niet voorby/ wantmen Gods voorwetentheyt niet bedriegen en can / die welcke willen wijser zijn dan God die ons ghebiet dat wy hem bidden sullen om zijn gratie ende om zijn rijcke ende zijn geboden houden/ doende wercken van cariraten ende ontfermherticheden. Ende S. Augustijn seyt dat die niet gepredestineert/dat is/voor geeyschêt ter salicheyt en is van God ēn sal hem bidden/ dat hy gepredestineert werde. Hoe wel slechte lieden en sullen daer in niet twijffelē want sy daer gheenen gront in vinden en mogen. Maer sullen gelooven dat Godt ons gegeven heeft eenen vryen wille om goet oft quaet te doen/ende dat Gods voorwetentheyt van onser quaetheyt geen oorsake en is/want hy niemant en bedwinght quaet te doen / ende daerom veroordeelt hy rechtveerdichlijck/de geē die by haren wille quaet doen ende hem niet en bidden om zijn gratie ofte ghenade/ wy en sullen dan die hant aent werck stekē want alsoo S. Augustijn seyt/die u ghemaeckt heeft sonder u/en sal u niet salich maken sonder u / dat is/sonder u toe doen ende hulpe / die hem dan alleen op Gods voorsienicheyt verlaet sit op een crabbe/want hem alle dinc achterwaert gaet / ende lenet hem aen een riet/ende gaept/hopende dat hem een gebraden duyve inden mont vliegen sal. Maer hy sal lange inde gracht liggē so hy hē selfs niet upt en helpt/wāt also Virgilius schrijft Geor. 3. Alitur vitium viuitque tegendo. Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor abnegat, & meliora deos sedet omnia poscens, der schapen smette ghedeckt wert meerder ende levender als die herder sit ende niet raet toe en doet / dan hy God bidt dat hyse ghenese.

Eens anders Huys blusſche ick ende laet d'mijne,
Men vint oock vele ſulcke medecijne,
Die anderen helpen ende ſelve kranck blijven,
VVie ſalt vertellen wat Sotten bedrijven.

De Leeraer.

VEle onghelucks ſy op hem welven,
Die anderen helpen, ende niet hem-ſelven,

Alsoo die Rechten ghetuyghen. Agris tuis sitientibus alieni irrigandi non sunt. Als uwen Acker van drooghten bederft en suldy gheens anders beghieten/want. Ordinata charitas incipit a se ipsa, wel gheoordineerde ende ghereghelde Liefde ende Charitate beghint aen haer selven eerst. Ende alsoo men leest. Qui sapiens sibi ipsi prodesse nequit: nequicquam sapit, die meyndt dat hy wijs zy / ende hem selven niet voorderen noch baten en can en is niet wijs / oft is te vergheefs wijs. Ende daerom seyt die Wijse Ecclesi. 30. Miserere animæ tuæ placens Deo. Ontfermt uwes selfs Zielen wildy Godt behaghen. Ende alsoo Iuvenalis seydt : Ut den Hemel quam dese spreucke / Nesce teipsum, dat is/bekent u selvē ende daerom verstoort hem Horatius vragende aldus. Cum tua peruideas oculis mala lippus inunctis Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum quam aut aquila aut serpens epidaurius' Dat is/aenghemerckt dat ghy u sonden ende schanden siet met gesalfden ende bestreken oogen. Al waren sy leep/dat is/ als die qualijck siet / waerom siet ghy eens anders misdaet ende ghebrecklijcheden alsoo scharpelijck al haddy Arenden ende Draken ooghen/oft hy seggen wilde/dattet niet en betaemt/ want die Arende sien so scharpelijck dat sy staeren teghen der sonnen schijn sonder pinckoogen/wy sullen dan ons ghesichte eerst wieden/ende onsen Acker eerst begieten / ende ons huys eerst blusschen/dat is/ onse conscientien eerst suyveren/ende op onse salicheyt meest dencken/ende daer toe meest arbeyden/ende daer na eenen anderen onderwijsen ende helpen/ want alsoo Salomon seyt/die voor hem selven niet en dooch/en dooch ooc voor eenē anderen niet/ende daerom alsmen yemant verwijt dat hy om hem selven meer arbeyt dā voor een anderen mach hy antwoorde ghelijck Terentius schrijft: Proximus sum ego met mihi. Ick ben my selven d'alder naeste. Oft mijn saecke gaet my voor al aen.

Ondanckbaere Sotten hem ſelven hoonen,
Als ſy die deucht met quaden loonen.

ONdanckbaer lieden ſijn argher dan beeſten,
VVant Honden maken haren Heere Feeſten,
En Leeuwen doen haren voeders eere,
Die quaet voor goet doen dolen ſeere.

ONder ander sonden ende schanden is ondanckbaerheydt meest ghestraft / ende misprezen vanden wijsen die ons deuchden leeren/want / ingraritudo exficcat fontem bonitatis. Ondanckbaricheyt doet die fonteyn van deuchden ende goetheyt upt drooghen/dat is. Als menich man yemant ondancbaer vint / so doet hy noch hem noch ander niet meer deucht/ want dickwijls een herockt eñ verdient dat seven ander te wers hebhen oft te min hebben/wy sullen dan danckbaer wesen. Eerst ende boven al onsen Heere van wien wy hebben/wesen/leven/siele lijf/have ende al dat ons goet is. Daer na vader ende moeder die ons voort ghebrocht ende op ghevoet hebben/ daer na onse hooge Overicheyt die ons beschutten ende beschermen/ daer nae die ons onderwijsen inde Gheestelijcken saecken/diemen heet Vaders der Kercken / oft dieneren Gods / elcken nae zijnen beroepe / voorts oock onsen vrienden ende weldoenders/ ende volghen den ackeren die alsoo Tullius schrijft meer weder ghegeven dan sy ontfaen hebben/ Ende sonderlinghe ist dat yemant voor ons ghearbeyt heeft sullen wy hem daer af loonen want alfo ons de Heere seyt. Dignus est mercenarius mercede sua. Elck arbeyder is sijns loons weert. Eñ daerom gebiet ons de Heere seggende Levi.19. Non morabitur opus mercenarij tui apud te vsque mane, Dat werc is een loon vanden wercke van uwen arbeyder en sal by u niet blijvẽ tot des ander daechs morghenstont oft nuchten. Het is dan een schadelijcke sonde ondanckbaer te sijn/die van God ende vandẽ menschen gehaet is. Eñ daerom die Romeynen als een knecht ofte slave vry man gemaeckt was ende tegen sijnen patroon dat is dien vry gemaeckt hadde ondanckbaer was / wilden datmen wederom slave maeckte ende als yemandt ondanckbaer was van datmen hem mildelijck ghegheven hadde/ mochtment hem by recht weder eysschen/sy sijn dan sot die quaet voor goet weder gheven.

Veel

Veel Sotten ende noch meer Sottinnen,
Met Danssen luttel eeren ghewinnen.

OM dies wille datmen dickwils in danssen ende springhen veel sonden ende ongheoorlofder dinghen doet/sept S. Augustijn die na die Apostelen een vanden meesten lichte vander Kercken is / dattet dickwijls beter/dat is/ minder quaedt waer / op den Sondach dat Landt metter Ploech te oeffenen ende te bouwen dan te danssen / want danssen is onderhouden vanden Heydenen / ende ghevonden vanden Kinderen van Israel die in afgoderp dansten om een Gulden Calf dat sy voor haren Godt aenbaden. Ghelijck veel danssers meer dencken om danssen ende om haer vleesschelijcke begheerte met danssen te volbringhen / dan om haren Godt. Ten is van gheenen noode datmen verhaelt hoe vele sonden dickwils in eenen dans ghe-schien want elck wel weet dat menich oncuysch peysen/ aentasten/ en spreken daer door gheschiet/menige nijdicheyt ende gramschap volbrocht is/ menich overmoet ende hovaerdije/menighe ghiericheyt / van hem lieden die met smeecken ende wel Dansen meynen veel goets te gecrijgē by eenige dochters oft vrouwē diese andersins niet en beminnen. Menige gulsicheyt begonst is / om daer na te dansen ghelijck in hoveringen ende banchetten. Menige traecheyt geschiet na dansen/als die t'sanderdaechts totten noenen slapen ende den dienst Gods oft van haren meesters verletten. Menich man bedorvē wert die hem boven sijnē staet cleet om behaeclijck te dansen/menige dochter ende dienst vrouwe ontsteelt dat sy den Speelman ende die t' sanderdaechs haer werck doen ghevē/ ende int corte alle sonden gheschien dickwils in Dansen. Midts welcken men hem daer af wachten sal ten zy ter eeren Gods. Gelijck om den sacramente van houwelijcke eere te doen/oft om kennisse te gecrijgen ten goeden/ waeromme dat is ten houwelijcken staet te betrecken/ende daerom Priesters/Monicken ende Clercken dier niet toe comen en mogen sullender hen af wachten / maer al de werelt mopens hem dies nu/dat seer mispryselijck is.

De Leeraer.

DIe wiste wat quaets veel dansen maken,
Die souse seer schouwen ende versaken,

Onscha-

Onſchamelijck bidden ende leckerlijck leven;
Dat zijn Sotten die om gheen eere en gheven.

DEn Sotten Broot-bidders duncket al gewonnen
Dat ſy onſchamelijck ghecrijghen connen,
Sy lieghen, ſy bedrieghen, ſy maken den armen,
Om dat den goeden hares ſouden ontfermen,
Sy ſinghen ſy ſpringhen ſy maken goede chiere,
Maer ghebeden ſpijſe ſtaet menighen diere.

ALsomen in de geestelijcke rechten beschreven vint: Vt ius esurienti panis tollitur si de cibo securius iustitiam negligat; quam esurienti panis frangatur vt in iusticiæ acquiescat. Oorboorlijcker ontneemt men dat broodt den hongherighen / ist dat hy verlatende op die spijse diemen hem gheeft die rechtvaerdicheydt vergeet ende versuymt dan men den honger ende broodt deylt / om dat hy daer met verleyt sijnde der onrechtvaerdicheyt aenhanghe ende daer in gherust sy. Al is dan aelmoessen gheven een werck van Charitaten daer die ghever niet verliesen en can/ gheeft hijt om Godts wille ende wijselijck / nochtans behoortmen wel toe te sien/ wien ende waeromme men geeft want te gevē Hoeren/ oft Boevē coppelerssen/ oft yemant die daer met sijn sondē achtervolcht/ eñ onderhout die gevent niet om Gods wille maer eer om des vyants wille/ ten sy inden uytersten noot daerment niemant ontseggē en mach/ om Gods wille alsmen die macht heeft. Item die gheven om ghepresen te sijn vander werelt / die en sullen genen loon van onsen Heere hebben ende die geven om eenige sonden te doen by hem lieden oft by ander verdiender die Helle mede. Ende dit is aengaende den gever. Ende aengaende den bidder soo wanner hy eerlijck ende tamelijck al ist met grooter pijnen ende arbeydt sijn Broodt vint te winnen ende nochtans bidt die stelet Godt door wien hy bidt/ ende den armen lieden die hy't uyt den Monde neemt ende den goeden lieden die't hem gheven/ wachten dan die op Aelmoessen leven dat syse niet mildelijck noch tamelijck en verdoen/ want sy daer scherpe rekeninge af sullen geven ten jonghsten gherichte.

Hier

Hier siedy Sotheyt in eeren verheven,
VVien vele lieden 'tsijns noch gheven.

O Vermits dat alsoo't vooren verhaelt is: Stultorum infinitus est numerus. Der Sotten ghetal is sonder eynde/machmen wel segghen dat der Sotten rijcke groot sy ende altijt meerdert / maer het en betert niet/want hoe meerder/hoe arger/elck salder hem dan af wachten.

De Leeraer.

DEr sotten gheslachte is seer vermaert/
Want t'allen canten vintmense vergaert:
Die Smit van Sottegem smeet seer veel Sonen
Die hem van joncx ter Sothept ghewonen/
Die altijdts teghen hem selven kijven/
Ende niet en konnen op een gheblijven
Maer in die werelt willen zijn begheven/
Ende in den Klooster nae die werelt leven:
Zijn sy ghehouwet sy hebbens rouwe/
Ende zijn zijs niet/sy soecken een vrouwe:
Die Kooplieden willen vander Godthept spreken/
Die Klercken vercoopen/oft steken en breken/
Meest al die werelt is nu verkeert:
T'gheslachte van Sottegem is nu vermeert:
Ende Hanneken van Sottegem heeft seer veel maghen.
Waert dat sy al moesten caproenen draghen
Die sot zijn/oft den sottaert maecken/
Men vont gheen dierder dinck dan laecken/
Midts welcken veel Broeders haer wijde mauwen
Souden kp ghebreke van lakenen nauwen:
Ende souden sy al witte mantels slepen
Die vander sothept zijn om begrepen/
Soo en waer gheen ambacht beter dan weven.
Maer menigherlep Sotten vintmen ghescheven:
D'een is hoovaerdich/d'ander nijdich:
De derde verbolghen/de vierde ontijdich/
Den welcken gierichepdt hout onder de voet/
Den vijfste met elcken onrepnichepdt doet:
De seste is gulsich/die sevenste traghe/
Tot alder deucht/maer na mijn ghewaghe
Zijn d'aldersotste die't niet en weten/
Hoe wel dat sy in hooghen staet zijn gheseten.

Het 79 exempel

Die wil ſpeeken ende gheen ſpel lijden,
Moeten op der Sotten waghen rijden.

HY is wel Sot die met Sotten ſpeelt,
VVant hem dat ſpel ſeer haeſt verveelt,
Soo wie dan den Sot al ſpelende ſlaet,
Al lachende menighen ſlach ontfaet,
Ende wert hy Thoornich is hy wel ghepaert,
Om datter twee Sotten ſijn vergaert,
VVant die wilt wijs ſijn, ende den Sot maecken,
Vint hem altijdts bedroghen in alle ſaecken.

Men

MEn vindt seer veel onwijse lieden die hen selven voor seer onwijs houden / want alsoo Salomon spreeckt. Proverb. 36. Sapientior ſibi ſtultus videtur ſeptem viris loquentibus ſententias. Een sot rekent hem selven ende dunckt hem wijser zijnde dan seven wijsen die Vonnissen van woorden van macht ende authoriteyten gheven: Ende die sulcke willen met elcken spotten / gecken ende spelen / ende en willen niet dat men met hem speelt/ want sy hen beter reeckenen ende achten dan andere / die veel wijser eñ beter zijn dan zy/want het is eẽ groote wijsheyt ende een openbaer teecken van Sotheyt niet en willen spel verstaen / ende nochtans daer mede altijdts omme gaen / ghelijck die met kinderen ende sotten willen spelen / ende zijn sy met eenen riete oft sweepen ghesleghen/ daer sy haer houten paert met te slaen meynden / sy stoorens hem / ende die sommighe trecken haer messen / ende dander spreecken rijp ende sware woorden/ende dreygen die kinderen ghelijck of sy met oude lieden spraken. Ende daerom seydt Salomon aldus. Sagitta in fixa femori canis: ſic verbum in corde ſtulti, dat woort van den sotten is in haerlieden herte / ghelijck die pijl ende schicht die gheschoten is in die dyen oft billen van eenen hondt/want gelijck die hont doorschoten/ niet soo seer en geert dan den pijl uyt te trecken / alsoo en begeeren die sotten niet soo seer als oorsake te vinden/om haren sotten toorne op yemant te schieten/ ende daerom en kan mense niet soo lichtelijck aengeroeren men heeft haer lieder gheschut / dat zijn haerlieder quader woorden oft slaghen op den hals.

Die moghende Sot mach niemant gheluchten,
Maer wie misdoet die mach wel vluchten.

De Leeraer.

ELck wijse wachte hem van overdaet,
Al heeft hy in machte den hoochsten staet,
VVant die veel lieden t'onrecht plaecht,
Hem selven meest int verdriet jaecht.

MEn vint veel Sotten die hem verlaten op haer macht oft geslachte eñ sterckte / oock niemant ontsien willen/ veel lieden slaen ende verderven die nochtans in grooten sorghen zijn / want die vele lieden mis doen/hebben veel t'ontsien / ende veel menschen maecken een roede tot hares selfs aerse / ghelijckmen by exempelen kan bewijsen. Eerst by Perillus die een konstich man was van Athenen , ende verstaende das in Cicilien was een tyrant die sonder genade die liedē verderf/ meynende wel gheloont te zijn / ginck tot hem ende maeckte hem eenen Stier/oft een Verr' van metael / segghende/ dat die daer in ghesoden oft verbrant worde / soude loepen ende ghelupt maecken als een stier ofte verr'/ende niet als een mensche / midts welcken die tyrant altemael geen genade noch medelijden en soude hebben van dier inne lijden moeste / d'welck verstaende die tyrant/ seyde dat hy proeven wilde / ende versoecken met hem selven die dat afgrijselijcke torment ghemaeckt hadde / ende verbrande hem selfs daer inne/aldus seyt David : Incidit in foveam quam fecit: Hy viel in die gracht die hy gemaeckt hadde. Een anderen/ mach ment selve proeven by Aman die ten tijde van Assuerus leefde / hadde doē maken een galghe om Mardocheum aen te hanghen/ daer hy door die begheerte ende bede van Hester die Coninghinne selve aengehangen was / diergelijcke leestmen van veel ander / ende heden geschiet nemmermeer anders/ soo wie upt is ende bestaet yemant te bedriegen oft schade te doen/hy vint hem bedrogen eñ in schanden/in dese ofte in d'ander wereldt/wy sullen dan ons wachten al hebben wy eenighe macht veel lieden te mis doen/ want van alder mis daet gheschiet ten eynde wrake/ende geen gewelt mach lange duyren. Ick meyne dat gheen staet so cleyn en zy daer men gheen exempel en vint om hem te spiegelen.

Die traghe menſchen ſijn Sotte dieren,
VVant ſy min dooghen dan byen oft mieren.

TRaecheyt ende ledicheyt is de moeder van ſonden,
Hebben veel Sotten metter armoede ghebonden.

OM die traechept van veel lieden te berispen seydt Salomon Proverb.6. Vade ad formicam o piger, cōnsidera vias eius & disce sapientiam. Quæ cum non habeat ducem nec preceptorem nec principe, parat in æstate cibum sibi & congregat in messe, quod comedat. Dat is: O ghy traghe onnut mensche/ gaet tot der mieren ende aenmerckt haer weghen / ende leert van haer wijsheyt. Die welcke al en heeftse genen leytsman/ noch meester/noch Prince/nochtans bereytse ende vergadert haer in den ooghst/ende inden somer datse te winter sal eten. Ende om dat die gierighe seggen dat sy doen gelijck die mieren/ ende willen daerom wijs gerekent zijn/alsoymense nae die werelt rekent/ daerom Horatius die seydt / dat die mieren even naerstelijck vergaderende/ons geven exempel van grooten arbeyde/ antwoort aldus. Quæ simul inversum contristat aquarius annum. Non vsque prorepit, & illis vtitur ante quesitis patiens? cum te neque fervidus æstus dimoveat lucro: neque hyems, ignis, mare, ferrum: Nil obstet tibi, dum nesit ditior alter. Dat is: het is wel waer dat de miere vergadert ende spaert / maer sy doetet betamelijck / by maten ende t'eenen goeden/eynde/want also haest als de winter comt blijft sy in haer holleken / ende en cruypter niet uyt noch en vergadert niet meer/ maer gebruyckt ende leeft gesparichlijck ende tamelijck van datse vergadert heeft. Maer ghy gierighe mensche en hout niet op noch in die brandende hitte/noch in de strange coude/ ende noch water/ noch vyer/noch wapen en kan u wederstaen/ noch weder houden/ op en dien dat niemant rijcker en zy dan ghy. Eñ gelijck die mieren vergaderen als een gemeyn volck/ also vergaderen dien Byen als onder eenen Koninck/die oock den traghe vermanen te arbeyden/ende sijn broot te winnen/want alsoo Salomon seydt. Omnis piger in egastate est. Alle die trage menschen sijn in gebreke/want zijn zy in gheenen ghebreke van tijdelijcken goede / overmidts datment hem te voren gewonnen heeft / sy zijn nochtans in ghebreke van deuchden/dus sal men traechept ontsien ende schouwen.

Die gheerne voor recht gaen ende altijts dinghen,
VVillende t'recht verblinden, haer opstel volbringen.

De Leeraer.

GGenoechte ende vreucht, tijdt, goet, ende deucht,
Veel dinghens vliet, schouwet als ghy meucht.

OM dat veel lieden gheneghen zijn om te dinghen ende ter wet te gaen/ ende weder sy recht oft onrecht hebben/ alleen om haren Thoozen te wzeecken / oft haer overmoet te betooghen / ende haer quaedt opstel te volbzinghen / verlatende hem op haer macht / op haer rijckdom / oft vzienden of Schalckheydt / oft constich spzeecken / oft op ander saecken waer met sy meynen de Justitie ende rechtveerdicheydt te verblinden/d'welck doende/sy haer lieder sielen verdoemen / want wat sy met boosheyt / subtijlheydt / listen/ vonden/pzactijcken/oft bedzoghe t'onrechte ghecrijcht/al werdet hem by den rechters oft schepenen bedzogen oft verleydt sijnde / oft niet wel verstaende toe ghewesen / dat steelen sy vooz Godt/ ende sijn't schuldich weder te gheven/ met al den achterstelle/schade/ende verlette / dat haer weder partije ghehadt heeft/ vander eerster stondt dat sy wisten ende verstonden dat sy onrecht hadden. Daerom seydt Salomon Pzover.3. Non contendas adversus hominem frustra : cum ipse tibi nihil mali fecerit. En wilt niet te vergheefs en sonder oozsaecke met yemant dinghen oft te rechte gaen / als hy u niet misdaen en heeft. Ende om datmen hem dickwils ontgaet alsmen te wette staet/het sy uyt thoozne / oft uyt gierichepyt/oft uyt nijde ende spijte/datmen sijn ghedinghe verliesen soude teghen yemandt armer oft onwijser ende min gheacht / daerom verspzeeckt S. Paulus seer die van Corinthen om dat sy gheerne vooz Heydenen dinghen/ende ons Heere seyde tot sijnen Jongeren/ so wie u den opperste Mantel neemt/ liever dan ghy daerom sout moeten dingen/geeft hem uwer onder Rock oock daer toe. Niet dat hy raet dat wy yemanden souden voetsel gheven om quaet te doen / maer om dat wy ons wachten souden van dinghen ende strijden / soo wanneer wy der meerder deucht met beletten/oft onrechtvaerdichept doen moeten / wy sullen ons dan wachten van veel dinghens connen wy.

Die spreken onreynicheyt ende om bedwongen,
Hebben als die soghen dreck op haer tonghen.

De Leeraer.

OMsuyvere tonghe onsuyveren sin heeft,
VVant elck Vat uyt geeft na dattet in heeft,
VVildy dan reynich sijn ende cuysch bevonden,
Hebt herte, tonghe, ende u ledt ghebonden.

IEsus de Sone van Syrach onder die bedē die hy tot onsen Heere doet / dat hy verlost zy van eender onreynder tonghen/want alsoo S. Paulus verhaelt. 1. Cor. 15. Corrumpunt mores bonos, colloquia, mala. Quade ende oneerbare reden bederven goede zeden. Het en is ghenen noode datmen schrijve/ hoe vele sonden dagelijcx geschien uyt onreynichlijck spreken/ hoe menich herte ter oncuysheden daer mede verweckt zy / hoe vele onreynige ghepeysen oft ghedachten daer af ghekomen zijn : want een yeghelijck aen hem selven wel bevroet. Ende daerom seyt Iuvenalis, Satyro. Quotiens lasciuum interuenit illud ΖΩΗ ΚΑΙ ΨΥΧΗ. quod enim non excitet inguen Vox blanda: Soo wanneer datmen oncuysschelijck spreken met smekende woorden seggende/mijn leven/mijn ziele / mijn herteken/mijn liefken/ wat leet mach hem ter oncuysheyt vinden / als die smeeckende onreynige tonge haer kansten bedrijft. Oft hy seggen wilde : ghene. Het is nochtans een groote onbekentheyt ende beestelijckheyt in den mensche / dat hy dat ledt dat hem Godt t'sijnder eeren ende verchiersel boven allen dieren ghegheven heeft / dat is die tonghe die hy hem ghegheven heeft / om hier tijdelijck ende ons begrijp den anderen te kennen te geven/so onbetamelijck misbruyckt tot alder onreynicheydt ende oneeren / ende nemet in den mondt dat hy in de hant niet en soude willen nemen. Ende nochtans ist dickwils meerder sonde / ende ghemeynlick meerder sorghe / onsuyverlick spreken dan onsuyverlick leven/ want die onsuyverlijck spreeckt verweckt vele lieden tot sonden / ende die onsuyverlijck leeft / doet hy't heymelijcken alsoo ment meest doet/soo misdoet hy alleen met sijnen geselschappe. Elck sals hem dan wachten/eñ sonderlinge vrouwen/willen sy eerbaer gherekent zijn.

Beroe-

Beroemen van bloede, van conſte, van machte,
Behoort der grooter Sotten gheſlachte.

De Leeraer.

EDelheyt van bloede behoort uwen maghen,
Fortuyne mach alle haven ontdraghen,
Schoonheyt, geſontheyt, cracht, deucht welſprekentheyt,
Behooren natueren met goedt beſcheydt,
Conſt ende wijſheydt hebben u ghegheven,
Natuere, ende die Meeſter: merckelick leven,
Deuchdelijcke Liefde verleent ons Heere,
Bidt hem daeromme, ſoo werdt u eere,
Want hy alleen ſijn haven croont
Ende voor ſijn goet den ſijnen loont.

DAt aldermeeste teken van volmaecktheyt is/ datmen alder eeren weerdich is/ende gheen eer vander werelt en begeert. Ende daerom sijn sy Sot die hem alleen op haer gheslachte en edelheyt verheffen/ want alsoo Iuvenalis seyt. Stem mata quid faciunt, quid prodest, Ponthice, longo Sanguine censeri? Quis fructus generus tabula jactare capaçi Famosos equitem cum dictatore magistros, Si coram Lepidis male vivitur effigies quod Tot bellatorum: Dat is / wat helpen de Ouderen ende vrienden daermen af ghecomen is/ achter een ghemaelt of ghesneden / ofte gheschildert ghelijck men die roede Iesse af maelt ofte Schildert wat baet het verhaelt datmen van Edelen bloede ende van Edeler afcomsten zy / alsmen voor sulcke Beelden verkeerende ondeuchdelijck ende oneerbaerlijck leeft/ of hy segghen wilde / niet met allen. Want alsoo hy voortgaende seyde. Tota licet veteres exornent undique ceræ. Atria, nobilitas sola est atque vnica virtus. Alwaert dat u sale stonde vol beelden van wasse gemaeckt/ also die Romeynen plaghen alle d'edele ende vermaerde van haren geslachte te stellen/ nochtans en soudy daerom met rechte niet edel gerekent zijn/ want alleen deucht is warachtige edelheydt. Ende insghelijcx sijn sy onwijs/ die hem op haer goet / op haer schoonheyt/ konste fortuyne/ behaechlijckheydt/ ofte ander giften ende gaven verheffen / want alsoo men gheschreven vint: Qui genus suum laudat, aliena laudat. Die sijn gheslachte ende sijn Vrienden looft die looft dat zijn niet en is want haer deucht en is de onse niet ten zy dat wijse na volghen.

Die

Het 85 exempel

Die Ackerman voortijdts ſimpel ende goet,
Hantiert nu dobbelheyt met ootmoet.

De Leeraer.

HElp Godt hoe is de Werelt verkeert,
Die Lant-man was hier voortijts ghe-eert,
Om dat hy ghetrouwe was ende ootmoedich,
Simpel, rechtvaerdich, ter deucht voorſpoedich,
Nu is hy gierich, hovaerdich, bedeghen,
Tot alder looſheyt ende bedroch gheneghen,
Eerſt is hy Coop-man, ende wert hy rijcke,
Soo en is op t'Landt gheen ſijns ghelijcke,
Dus coopt hy Heerlickheyt ende wert mijn Heere,
Al en weet hy ter Werelt noch deucht noch eere.

Vnd er

ONder alle die Ambachten ende Neringen zijn die loffelicxste/eerlicxste/ende orbaerlicxste sijn/ is dalder overste ende meest ghepresen ackeren ende eeren ende die hem daer met generen/midts welcken die meeste heerẽ gelijck Abraham, Loth, David, ende der Romeynen vele Senateurs ende Dictateurs. hebben schaep herders ende Ackermans geweest. Ende als die Romeynen yemant loonen wilden / docht hem genoech sijn/dat hy voor een goet ackerman gerekent was. Ende ons Heere en seyde niet dat sijn Vader een Coopman / oft een bewoonder vander Stadt/dat is een Borgher / oft een Poorter was/maer een Ackerman. Ende omdat Ackeren ende eeren een eerbaer en salich becommeren is / daerom segghen die Poëten dat rechtvaerdicheydt vanden steden verjaecht sijnde/met twee haren Susteren/ te weten suyverheydt oft cuysheydt van lijve ende trouwe/haer langhe tijdt int velt onder die Lanslieden ende arbeyders vanden Lande hielt / tot datse van hem lieden oock verdreven was. Also sy noch is/Godt betert/want die Lantman ofte Boere nu oncuysscher / valscher/onghetrouwer/ende hoovaerdiger is/dan dickwils de lieden vander stadt/ hoe wel men noch goede vint ende ghetrouwe / maer spreke van den quaden ende Sotten.

Soo wie tot Ploeghen achterwaert siet,
En behoort ten eeuwighen leven niet.

De Leeraer.

Die van wel doen wilt zijn gheloont,
Van vromelijck strijden sijn ghecroont,
Die moet ten eynde ghestadich blijven,
VVant alsoo Godt leert ende ons doet schrijven,
Die niet en voldoet dat hy bestaet
Van niemant hy den rechten loon ontfaet.

ALsoo ons lieve Heere ende Salichmaker Jesus Christus ons leert. Mat.x. Qui perseveraverit usque ad finem salvus erit. Soo wie dat persevererende dat is volstandich oft gestadich ende geduerich in goeden wercken bleve tot den eynde die sal behouden wesen. Oft hy by contrarien segghen wilde dat geen ander/ want alleen volstandicheyt die Croone geeft. Ende daerom seyt sinte Pauwels 2. Timo. 2. Qui certat in agone non coronabitur nisi qui legitime certaverit, die in een parck oft camp eenigen stryt vecht en sal niet gecroont zijn dan die wettelijck ende getroulijck vecht dat is tot den eynde. Also midts dat ghelijck Job seydt. Militia est vita hominus super terram, dat leven des menschen op d'Aertrijck is een Ridderschap ende geduerich strijden sal elck hier vromelijck strijden ende hem niet opgeven noch verwonnen geven vanden vyant vander Hellen/ van sijnen vleysche oft vander werelt/ die ons altijts bestrijden tot der doot tot den eynde van onsen leven ende dan sullen wy daer af wel geloont zijn ende anders niet. Overmits dat ons Heere seyt. Luce. ix. Nemo mittens manum suam ad aratrum, & aspiciens retro aptus est regno Dei. Niemant stellende sijn hant aen dien ploech ende achterwaert siende en is niet bequame ten eewigen leven te geraken/ dat is Niemant beginnende eenige goede wercken / ende die latende achterwaert siet op sijn quade ghewoonten/ en sal ten eewigen leven niet geraken/ ten sy dat hy ten eynde is ghevonden die hant aen den Ploech hebbende / ende goedt opstel voor te nemen al en heefter hy noch niet vele toe gedaen/ want Godt een volmaeckt opstel voor den wille ontfanght/ alsmen t'werck niet volbrenghen en can ende gaerne volbrenghen wilde.

Die uyt der verwaentheyt vergheet die doot,
Die vint hem ten laetſten in grooter noot.

De Leeraer.

HOovaerdighe Sot laet ſincken uwen moet,
Ende denckt op ſterven ſoo ſydy vroet,
VVant als een Dief by nachte betraept,
Diedoot die in ſijn ſonden ſlaept.

SEneca aensiende die Sotheydt vander Werelt seggende aldus. In hoc omnes fallimur quod mortem non providemus cum certius morte: nihil incertius hora mortis. Wy werden alle in dat bedroghen / ende zijn alle in een dinck ghebreckelijck. Dat is / dat wy de Doodt niet en achten / aenghemerckt dat gheen dinck seeckerder en is dan de Doodt / ende gheen dinck onseeckerder dan de ure des doodts / wy sullender dan op dencken ende dese gheboden wel in onse ghedachten hebben / want alsoo de Heylighe Schrifture leert / de doodt comt dickwils als een dief inder nacht/dat is/als wyer minst op dencken. Insonderheyt die ghene diet minst achten ende op dencken/ als Job seyt. int 12 Capittel. Ducunt in bonis dies suos: & in puncto ad in ferma descendunt. Dat is/sy leyden haer leven in ghenoechten / ende in een ooghenblick dalen sy ter Hellen / wy sullen ons dan bereyt houden ende altijts die comste onses Heeren verwachten/want S. Ieronimus seydt daer en is gheen sorchlijcker dinck dan te leven/alsomen niet en soude willen ofte dorven sterven / sullen ons verootmoedighen / aendenckende die verworpentheydt van den dooden / want alsoo Iob int voorgaende Capittel verhaelt. Iste moritur robustus & sanus dives & felix: viscera eius plena sunt adipe: & medullis ossa illius irrigantur. Alius veromoritur in amaritudine animæ suæ absque ullis opibus: & tamen simul in pulvere dormient, & vermis operient eos. Dat is / dese sterft/ zijnde noch sterck ende ghesont van Lichame/rijck ende salich/ende diet binnenste des Lichaems heeft vol smeers ofte vets/ ende het ghebeente vol Merchs dat sy daer inne begoten werden. Een ander sterft in bitterheyt van zijnder sielen in grooter armoede ende katijvicheydt/ sonder eenighe goedingen ofte hulpe ende machten / ende nochtans sullen sy t'samen inde swarte Aerde rusten / ende die Wormen sullense alle beyde ontdecken ende vernietighen.

Die Sot verwondert als hem Godt plaecht,
Maer nae verbeteren hy niet en vraecht.

De Leeraer.

NIemant en ſal hem van Godt beclaghen,
Want waren geen ſonden daer waren geen plagen,
Slaet Godt die quade ſy ſijns wel waerdich,
Ende wiltſe daer by noch maken rechtvaerdich,
Slaet hy die goede, al en is niemant ſoo goet,
Die niet en verſuymt noch niet miſdoet,
Het is haer voordeel, want voor haer lijden,
D'welck ſal vergaen in corten tijden,
Bereyt hy hem vreucht int eewich leven,
Ende ſalder voor de Croone gheven.

AEnghemerckt die groote ende afgrijselijcke sonden die ter werelt geschien/ gelijck vanden ghenen daermen int naeste voorgaende Capittele ghesproken heeft / die Godt al verwijten dat hy inder menschelijcker natueren voor ons gheleden heeft / dien loochenen oft versaken oft segghen dat sy tot sijnen spijte ofte 'tondancke doen willen die welcker argher sijn dan Judas dien vercochte ende leverde den Joden / ende daerom is te duchten dat Landen ende Steden dickwils geplaecht sijn om datse sulcke lieden gedoogen ende niet en straffen/ want gheen Heydenen noch Turcken soo quaet en sijn dat sy haren Godt verloochenen oft verbloecken oft yet t'sijnen spijte verwijten oft t'oneeren soude willen doen oft spreecken. Ende daer om al sijn die plagen groot wy verdienense wel / ende dorrender ons niet in verwonderen/ Want in die Heylighe Schriftuere staet. Deu. xx. 5. Pro mensura peccati erit & plagarum modus. Na die mate vander sonden sal die mate ende maniere vanden plagen sijn. Wy sullen ons dan by anderen spiegelen gelijck die van Egypten die Godt met sprinck hanen met vorschen ende Padden ende menichsins anders plaechde / om die versteentheydt van Pharao haren Coninck ende van hem lieden. Item by Antiochius Cenacherib ende Nicanor die Godt strangelijck plaechde alsoot in de Bybele verclaert wert.

Die sijnen Kinderen te veel goets gheeft
Dickwils te loone veel slaghen heeft.

De Leeraer.

DIe Ionghe Kinderen te vele gheven
En ouderen dickwils te langhe leven
Maer wee den kinderen die dreygen oft slaen
Sullen hier, of hier nae haren loon ontfaen.

In

IN deser manieren is het oock hier voorens verhaelt/ hoe dat veel Ouders in Sotheydt leven. Om dat sy haere kinderen te veel toe gheven/ ende nu vermaent ons de Leeraer sonderlingh den Kinderen / dat sy hare Ouders/ ende Meesters eeren ende onderdanich zijn sullen want dat is het gebodt Gods dat hy selfs gesproken/ ende met zijner eygener hant gheschreven heeft seggende aldus. Exo 20. Honora Patrem tuum & Matrem tuam ut sis longæuus super terram qum Dominus Deus tuvs dabidt tibi. Dat is/ Eert u Vader ende Moeder / op dat ghy langh meucht leven op aerden die u God geven sal dat is / Op dat ghy langhe in Salicheyt ende voorspoet moecht leven / Ende hier en teghens so wie zijn Vader ofte Moeder slaet ofte vergramt of eenich onrecht doet / dese volghen de woorden des Heere niet wee den geenen die sulcks doet want wy zijn schuldich den Vaderlijcken naem te eeren / der halven wilt Godt van ons Vader geheeten sijn ende sijn/ bruydt dat is die Heylighe Kercke ons Moeder / om dat wy oock ons natuerlijcke Moeder in eerwaerdicheden souden houden doende hen beyde bijstant ende eere want het is dat eerste ghebodt vander t'weeder Tafelen waer inne geschreven staet die gebodē den mensche aengaende. Ende om datment wel onderhouden soude: heefter God den loon toe gheleydt die de Joden / doen ende noch veel menschen alder meest begeeren/ dat is een lancksalich leven op aertrijcke. Ende ter contrarien dreycht ons Salomon seggende. Die Vader oft Moeder verbloeckt oft vermalendijt diens licht sal verdonckert werden / dat is eene oneerbaer leven ende onsalich sterven sal hem ghe-schien wachten hem dan beyde Ouderen ende Kinderen van misdoene.

Hy beslaet den Ezel daer die doot op rijt,
Die hem van eens anders doot verblijt.

De Leeraer.

DIe wil bedijen met Godt ende eere,
Stelle al sijn hopen op onsen Heere,
Ende helpe hem selven met arbeydt groot,
Niet hopen op eens anders doot,
Die doot doet achterwaert den Ezel draven,
Als vader ende moeder haer kinderen graven.

HEt zijn noch ander sotten metter giericheydt besmet / ghelijck die nacht en dach op eens anders doodt hopen om sijn offitie / proben oft goedt te hebben / en dencken niet dat ons leven maer een wint en is / ende dat sy licht na der de doodt zijn dan daer sy die doodt af wenschen. Ende daerom seydt Cato. Cum dubia & fragilis sit nobis vita tributa: In mortem alterius spem tu tibi ponere noli Om dat u broosch leven staet in sorgen groot en suldy niet hopen op een anders doodt. Item om dat veel lieden die doodt van eenen anderen om sijn goedts wille begeeren seyt Salomon, ons daer af treckende Proverb. 20. Hereditas ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictionu carebit. Erfachticheyt daer men int beginsel hastelijck toe loopt/ sal int eynde sonder benedictie zijn dat is en sal geen voorspoet hebben. Daerom seydt men dat van langher handt rijck werden salicheyt is / wy en sullen dan ons hope niet stellen op eens anders doodt om daer met rijck te werdẽ/ want alsoo die selve Salomon spreeckt Proverb. 10. Expectatio iustorum lætitia, spes aurum impiorum peribit. Het verbeyden van den rechtvaerdigen komt ter blyschap/ maer die hope van den ongoddienstigen ende quaden sal vergaen. Niemant en sal dan des doodts ezel beslaen om dat sy tot yemant te geringer rijden souden want hy licht de roede tot sijnen aers plucken soude. Ende nochtans vintmen sulcke sotten die den Heere bidden ofte aelmoessen geven/ eñ dat om eens anders doodt gelijck oft de Heere sulcx dede om beden of om geldts wille / ghelijck of hy een moordenaer waer/ o ghy verblinde sotten hoe verkeert doet ghy u gebedt.

Die pluymstrijckers vinden haer onder voet,
Als het Paert haer valsch opstel bevroet.

DIe oorsake ende cause daerom dat de Heeren ende Princen beyde Gheestelijck ende Wereltlijck nu meest dolen/ is om datse niemandt en dorren berispen noch straffen/ maer een yegelijck looftuytse ende strijckt haer pluymen/ soo is dat Iuvenalis Schrijft. Nihil est quod credere de se non possit quoniam laudatur dijs æqua potestas. Dat gheen dinck en is dat de hoochste Prelaten als Domiciaen doe was / van hem selven niet en gheslooven alsmense prijst. Ende looftuyt / want die voorseyde. Domiciaen liet hem houden voor eenen Godt / ende dede hem Schrijven Heere ende Godt. Ende om dies wille dat quade overdraghers ende loeftuyters seer veel quaedts doen inde Heeren Hoven / soo sullen syse daer uyt bannen alsoo die wijse Princen ende Prelaten doen / alsoo Horatius vanden Keyser Octaviaen schrijft/ segghende/Dat hy altijdts op sijn hoede was/ende alsmen pluymstrijckende tonpasse streeck / soo sloech hy als een Paert. Ende der ghelijcken om dat van loeftuyten gheen goedt en comt anders dan Teliooren te licken / ende den Buyck oneerbaerlijck te voeden/ daerom wachten hem alle de wijse van loeftuyten / ende vanden Hove daer die loeftuyters wel ghelooft sijn. Alsoo ons Esopus by eenen by-spele leert / segghende / dat die Vos / Wolf / ende Beer/ vanden Leeu ghenoot zynde / verstaende dat die Wolf vanden Leeu by nae verbeten was / om dat hy seyde dat in't Hof stanck/ ende die Beer insghelijcks / om dat hy seyde datter wel roeck/ vraghende een ander of het wel Roeck / seyde dat hy al visschende/ sijnen roeck verlooren hadde / ende quamer met vrij af / Wie inder Heeren Hove sijn huyt wilt gheheel uyt brenghen / die moet sien hooren ende swijghen/ende oock waermen is.

De Leeraer.

DIe om vet te smeren haer tonghe vercoopen
Ende om Loftuyten ten Hove-waert loopen
VVerden dickwils geslagen om haer pluymstrijcken
Een eerbaer herte leert eerbaer practijcken.

Soo wie hem laet inde ooren blaſen,
Mach hem wel ſchicken metten dwaſen.

Alſoowien

MEn vint beschreven in die Decreten. Non Solum ille reus est qui falsum de alio profert : sed etiam is qui citis autem criminibus prebet. Dat is/ niet alleen is hy be-schuldicht ende misdadich / die van eenen anderen valschelijck pets quaets voort brenghet/ maer oock die ghene die den wroeghers ende overdraghers zijn ooren leent. Ende daer hy en sullen wy niet te lichtelijck ghelooven / alsoo Salomon ons leert/ segghende Eccles. 19. Non omni verbo credas. Ghy en sult niet alle woorden ghelooven. Van ghelijcken seydt oock de H. Evangelist S. Jan in sijn Epistel 1. Johan. 4. Charissimi nolite omnĩ Spiritui credere : sed probate Spiritus : ex Deo sint : quoniam multi pseudo Prophetæ exierunt in Mundum. Mijn alderliefste ghy en sult niet allen Gheesten gheloven / maer proeft en ondersoeckt die gheesten/ dat zijn d'inghevers of sy van Godt zijn/want veel valsche Propheten gecomen zijn in de werelt. Al ist dan dat de quade overdragers ons in die ooren blasen wy en sullense niet gelooven/ om de onnoosselen te verdrucke noch veroordeelen/ maer die waerheyt eerst wel te ondersoecken/men vint beschreven. Nullum ante veram iustamque probationem iudicare aut damnare debemus. Wy en behooren niemandt te veroordeelen oft te verwijsen / voor dat wy warachtighe ende wettelijcke proevinghe ende ondersoeck gedaen hebben. Men vinter nochtans vele die om lichtelijck te ghelooven mis daen hebben / ghelijck Assueros die om d'overdraghen van Haaman, Mardocheum ende alle ander Joden verweeş ende hadse doen sterve/hadde Hester niet belet. Item Pharao die Ioseph verwees ende deden kerckeren om dat hy Puthifers wijf gelooff de/ Diergelijcken mach men segghen van hem die Susanna verwees/ eñ van Pilatus die onse Heere verwees eñ duysentich andere meer.

De Leeraer.

LIchtelijck te ghelooven en is niet goet,
Elck sals hem wachten is hy vroet,
Ende noode hooren achter rugghe spreken,
Oft van den dooden die't niet en wreken :
Gheen quade tonghen sal men op voeden,
Maer hem daer van als van Draken hoeden.

Die

Die Alckemisten boven alle andere rasen.
Die al haer goedt in d'Asschen blasen.

GHeen Sotter Cooplieden ter werelt leven,
Dan die haer siele om Rijckdom gheven,
Ghelijck die valsch goet, voor goet vercoopen,
Die men nu vint met groote hoopen.

ALsoot voozen verhaelt is / die gierichepdt bedzierht dickwils de wijsheydt / ghelijck als den gheenen die upt gierichheden / meynende van eender ghedaenten van metallen te maecken dooz de Alchemijsten ghelijck van Speauter Silver / ende van Silver Gout / al haer goedt verblasen ende vinden hem int eynde Arm ende bedzoghen / want Aristoteles seyt. Valeant, est / gaudiant Alchimiste : quoniam species rerum transmutari non possint. Verre moeten sy van ons sijn / oft hem verblijden upt ydelheydt die Alchemisten/ want sy ter warachtigher blijschappen niet comen en sullen / overmidts dat die ghedaenten ende naturen van dinghen d'een in d'ander niet en moghen verandert zijn. Ende daerom segghen die Leeraers van den rechten. Quisquis ergo credit posse fieri aliquam creaturam, aut in melius, aut in deterius mutari : aut transformari in aliam speciem vel in aliam similitudinem nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit & per quem omnia facta sunt : procul dubio infidelis est : & pagano deterior. Soo wie dat ghelooft eenighe Creature oft yet dat gheschapen is/ moghen ghemaeckt sijn oft in beter oft argher verandert sijn / oft in een ander ghedaente ende manieren veranderen / sonder alleen vanden Schepper ende maker die alle dinck gemaeckt sijn/sonder twijffel die is ongheloovich ende argher dan een Heyden ende Sarrasijn / Ende niet alleen sijn sy sot ende te mispzijsen die by Alhemien haer goet verliesen/maer noch argher ende sotter is hy / die by Alchemien oft ander valschedē rijck wert/ vercoopēde sulck silver oft gout dooz constē gemaect vooz natuerlic goet/ oft die wijn/ oft anderen dzanck / oft spijse valschen waer inne die Crupeniers/ Vette-wariers/Wijn vercoopers/ ēn ander Bzouwers/dickwils besmet zijn/Wee den geenen ten jonghsten gherichte.

Oncer-

Oneerbaer ſprekenende Gulſich eten,
Vintmen daer Sotten zijn gheſeten

VAnden gulsigen menschen die beestelijck lebē/is voor genoech ghesproken geweest / vanden welcken sept David. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum & in retributionem & in schandalum, dat is/haer tafel sal hem liedē voor oogen een strick zijn/ eñ t'endē loonen en ter schanden comen / dat is die gulsige verworgen ende verhangē hem aen haer spijse eñ en hebbē geen ander Hemelrijck/ dan de weelde van haren Buyck / d'welck haerlieder schande is. Maer om dat also onse meyninge is/meer om deucht te leerē/ dan alleeyn sonde eñ schande te berispē of te straffen/ daerom wil ick eenige corte leeringen geven hoemen hem ter tafelen hebben sal.

De Leeraer.

DIe wil met eeren vrolijck leven
Houde die regelen vanden wijsen ghegheven
Coopen alle dinck wanneer het tijdt//is
Verdoe nae dat zijn Lantschap wijt//is
Soecke goet gheselschap ende dat selden
Wachte hem van spelen ende van schelden:
Doen zijn spijse ende dranck ghebenedijen/
Wilt u van schimpen ende spotten vermijen:
Ete hy becomsten/drincken hy maten
Wat hem te diere is sal hy laten
Ende kennen staet in alle zijne saecken
Niet willende den Sot ofte Heerschap maken
Eerbaerlijck leven mach elcken voeghen
Hoe wel dat niemant can elcken een ghenoeghen
Maer om te doene dat hem betaemt
Ende metten rechte leven onbeschaemt
En sal hy noch stom sijn/noch veel spreken
Gheen dinck omsteken gheen vaten breken
Gheen beenderen met tanden knaghen
Gheen ghebeten spijse ter Schotelen draghen
Noch rupsenen/noch geeuwen/noch wrijven/noch crauwen
Noch drinckende spijse inden mont behouwen
Noch staerlijck sien/noch ligghen/noch leenen
Noch teghen ander sijn beenen steenen
Spreke van Godt oft dat hem behaghe
Ende dancksegghen ten eynde vanden ghelaghe.

GHelijck dat Tullius ende meer ander verhalen ende leeren Hercules, wesende in sijnder Jonckheydt die alsoo Salomon seyt alder sorchlijcxt ende onbekenst is / te weten waer toe sy haer betrecken sal / sach in eenen droome in manieren van openbaringhen ende visioene voor hem staen twee vrouwen d'een ter luchter of ter slinckerhant seer schoon ende behaechlijck ende ghevraecht zijnde wie dat sy was antwoorde datse was die genoechte der Werelt, en de weelde des vleeschs ende beloofde hem te leyden in een Prieel ofte Hoofken van alderleye vreuchden, daer desen

sen wech toe leyden die behanghen was met schoonen ende wel-rieckende Bloemen / ende met alderbehaechlijckheyt verchiert/ende ghemackelijck ende licht om te gaen. Ende daer nae brachde hy de ander die ter rechterhandt staende wiese was ende watse begheerde / overmidts dat sy scharpelijck ende strangheliick ghecleedt was ende dorre ende magher als die vol arbeydts was / die hem antwoorde dat sy was ghenaemt die deucht daermen met arbeyde ende verdriete int beginsel toe gheraecken moste/ maer wilde Hercules wel doen / soo riet sy hem dat hy int t'beginsel maer dat eynde vanden weghen aenmerckende moeste die welcke dat doende sach dat den wech van weelden seer lieflijck ende behaechlijck was: maer int eynde sach hy datter die doodt stondt ende worp ten eewighen valle alle die ghene die weelde ende ghenoechte altijdts achtervolcht hadden. Sach oock dat die wech ter rechterhant scharp was ende qualijck om te wandelen/ende van luttel lieden ghegaen/om dat hy sonderlinghe inden beginsel seer swaer om te gaen scheen/ maer siende voorwaerts merckte dat hy lancx soo beter was/ende soo voorder gegaen so minlicker ende lieflijcker. Sach voorts meer dat na datmen door dijstelen ende doornen een weynich gheclommen was / vantmen eenen ghestadigen wech leydende tot eender onverganckelijcke weelde, ende volchde die deucht met arbeyde ende sorgen. Also wy oock doen moeten, willen wy comen tot den eeuwighen leven.

VVacht u ghy jonghe jeucht, vander werelt vreucht,
Dat langhe berout ende weynich verheucht.

OM dan te spreecken vande voorsepden twee weghen / den eenen om te schouwen / ende den anderen om t'achter volghen / sullen wy in rÿme stellen t'gene dat den Sotten ter weelden treckt/ende 'tgene dat den wÿsen vanden weelden ende vleesschelÿcker oft Wereltlÿcker genoechten ter wÿsheyt ende deucht treckt / in deser manieren naevolghende ghelÿck oft ons de weelde toe sprack ende sepde aldus.

O Jonghe

O Jonghe herten o bloeyende jeuchden
Volghet my nae ick leyde ter vreuchden
Daermen toecomt met allen//voorspoede
Wat helpt overvloet van allen//goede
Wat helpt u schoonheyt? wat helpt u eere
Leefdy in arbeyde in druck in seere
Gheen goet is goet sonder ghebruycken
Ick wille u die borstgens van weelden doen pluycken
Hanteert ghenoechte wanneer ghy meucht
Denckt dat ghy nu zijt in uwe jeucht
Die meer te achten is/dan Silver oft Gout
Wanneer ghy oudt wert stijf ende cout
Werdet al verlozen watmen u speelt
Want alle ghenoechte den ouden verveelt.
Al hebben sy Vrouwen sy en hebben geen lust
Ten baet ghestreden ten baet ghecust
Men can den ouden niet vermaken
Want spijse en dranck hem niet en smaken
Die leden sweeren hem die sinnen dolen
Comt dan ghy Jongheren ter Scholen
Ick wil u spel van minnen leeren
Met Venus Dochterkens suldy verkeeren
In Venus Hoveken daer vreucht is groeyende
Gheen dinck mishaghende gheen dinck vermoeyende
Ghy vinter een Beddeken bespreyt met roosen
Men speelter/men rustet ende elck by poosen
Gheen dinck en verdriet noch hem mishaecht/
Men vinter niet daermen af beclaecht
Die wech is lieflijck die daer toe leyt.
Wijt ende breedt ende elcken bereydt
Comt dan tot wy ghy bloeyende herten
Vliet seer/vliet arbeyt: vliet druckelijck smerten
Want als ghy u selven wel besiet
Hebdy gheen weelde soo en hebdy niet.

Gheen beter goedt vindtmen tallen tijden
Dan hem met Gode in deucht verblijden.

DE doorgaende aenlockende ende aentreckende wellustichheydt/ daer op de deucht antwoorden t'ghene dat Cato schrijft / tot den volcke van wapenen dat hy onder hem hadde / segghende aldus. Cogitate in animus vestris: si quid vos per laborem recte feceritis, labor ille a vobis cito recedet: benefactum a vobis dum vixeritis non abscedet. Sed si qua per voluptatem nequiter feceritis, voluptas cito abibit, nequiter factum illud apud vos semper manebit. Dat is.

Over-

O Verdenckt ende peynst in uwen moet/
Ist dat hy yet wel weet te arbeyde doet/
Den arbeydt van dien sal haest vergaen
Die weldaet sal al u leven bystaen
Maer ist dat ghy niet dooghende eenighe saken
Om weelden wilt ondeuchdelijck maken
Die weelde sal u corts ontgaen.
Die misdaet al u leven bystaen
Dus edele siele nae die Goddelijcke beelde
Van Godt ghemaeckt vliet beestelijcke weelde
Hebt Godt voor ooghen met sijnen loone
Die voor die deucht bereydt een croone
Ende voor ghenoechte ghemenghelt met rouwe
Onblusschelijcke hitte/onblusschelijcke couwe
Dien gheenen troost en mach ghestelpen
Begint goede wercken Godt sal u helpen
Al ist beginsel een weynich stranghe
Bitterheydt in deuchden en duert niet langhe
Den wech is hardt ende swaer om gaen
Zoo wie daer van jonck niet nae en staen
Maer wie hem van jonck ter deucht gheeft
Altijdts in deucht sonder arbeydt leeft
Ende als hy voortgaende werdt volmaeckt
Gheen sondighe weelde hem meer en smaeckt
Ende wildement al te rechte prijsen
Men soude hem den oppersten prijs toe wijsen
Van al dat weelde mach maken oft lust
Eender conscientien in Godt ghegerust
Wien alder werelt schat moet wijcken
Wantmen en vant niet haers ghelijcken
Dus suldy met arbeyde ende armoede
In gaen den wech ten eeuwighen goede.

Hier sietmen den oorspronck van allen ghecken
Die willen Gods waghen achterwaerts trecken.

De Leeraer.

ELck sal dan kennen sijnen Heere ende Godt
Houdende sijnen reghel ende sijn ghebodt.

NA datmen voor ghesproken heeft van diverschen Sotten eñ Narren stelt Meester Sebastiaen Brandt, die oorsake ende cause van allerley sotheyt die nu regneert ende geregeert heeft/ofte regeeren sal / die welcke is datmen die ordinantie / ende den loop van Godt en de natueren niet houden en wilt / maer wilt den waghen die Godt geordineert heeft voorwaerder te mennen achterwaerts mennen midts welcken alle sotheyt ende sonde gheboren is also men bewijsen mach/ van allen rijcken ende heerschappyen die vervallen zijn/om dat sy die weth ende reghel oft ordinantie die Godt ghegheven heeft niet en hebben willen onderhouden. Ghelijck in den Hemel Lucifer was gheschapen d'alderschoonste Enghel ende creatuere / om dat hy sijnen Schepper lof ende glorie gheven soude van sijnen gaven / ende verkeerende die ordinantie wilde ghelijck Godt gherekent ende ghesceten zijn/ ende wiert in den afgront der hellen ghewozpen. Adam int Paradijs hadde sonder sterven ten Hemel opghenomen gheweest/ hadde hy sijnen Godt bekennende alleene van eenes Booms Vruchten hem ghewacht/ende Godts ghebodt gehouden maer meynende Godt gelijck te sijne/ brack Gods ordinantie ende wert uyt den prieele eñ Lusthof van vreuchden / int dal van arbeydt ende tranen ghejaecht. Die Joden die dat uytvercoren volck Godts waren om dat sy niet en hebben willen bekennen den sone Gods maer hebben hem ghecruyst / zijn versteken van Godt ende en hebben gheen landt / daer sy sonder chijns oft tribuyt moghen leven. Die Heydensche Koningen van Syrien, Meden, Persen, Griecken eñ Roomen sijn alle vergaen/ om dat sy teghen die ordinantie Godts hebben ghedaen/ ende ghedacht dat sy haer rijcke van hem selven hielden.

De Sot ſpreeckt.

Stapt by mijn in ghy Sotten metter vaert
Soo raeckt ghy mee te Sottegem waert.

SIt in ghy Narren, ſit in ghy Gecken
Wy ſteecken goedtwillich en vrolijck vant Landt,
Men ſal de Kaeyen uyt u Hooft trecken
Eer datſe vaſt groeyen aen allen kant:
Wie dat goetwillich wil mee varen
Die ſtapt hier in want ick legh ree,
'tZy Narr' of Geck ſpreeckt ſonder beſwaren
Want Neus-wijſe Gecken moeten al mee,
Ick ſonder niemant uyt ghelijck ick heb doen blijcken
'tZy Wijs of mal, ja armen of Rijcken.

AL ist voor ghesepdt gheweest dat hem elck wachten soude vander Sotten ghefelschap / nochtans wachtens hem niet vele / want het verlooren ghepredickt oft gheleert is den versteenden Sotten / ten sy dat haer lieder herte vermorwet ende versacht werdt / metter Fonteynen der gracien des Heylighen Gheestes. Ende om dat weynich daer om bidden oft hem bereydt maecken die 'tontfaen / daerom vindtmen veel versteende ende verblinden Sotten/ die alle te Sottegem waert roepen ende varen / ghelijck meest alle Ambachts-lieden ende volck van neeringhen / van den welcken den meesten deel wilt Meester van sijnen Ambachte oft Handt-wercken ende consten sijn / eer hy't gheleerdt heeft / ende diet connen en willent niet meer doen / maer stellen hem eenen anderen / ende sijnder diet connen ende doen willen die verteerent al / oft verspeelent al op den Sondach / dat sy al die weecke ghewonnen hebben. Ende vindtmen eenighe die haer Ambacht connen ende hanteeren / ende dat sy ghewonnen hebben voorwaert houden/ die vallen ghemeynlijck in giericheden ende en sijn niet te vreden metten haren / ghelijck die hem selven betalen mogen/ende die haer Coopmanschap valschen oft met loser maten oft ghewichte vercoopen/oft met loghenen ende valschelijck sweeren ommegaen/die sonder twijfel alle boose Narren eñ quade Sotten sijn/ ende varen te schepe waert / daer die verloren sotten inne ter Hellen henen varen. Hoe wel dat by haren schulden comt/ wantmen alle gheoorlofde ambachten wel doen mach wijsselijck ende met Godt ende eeren.

De Leeraer.

MY en wondert niet datmen veel Sotten vint
VVant nu hem elck dies onderwint
Geen Ambacht soo wijs daer Sotten ghebreken
VVant d'alderminste waer geerne deken.

Die

Die Sotten metten Sotten ghepaert
Varen al ſinghende te Sotteghem waert.

Alſoo

ALso S. Augustijn ons leert eñ wert verhaelt inde decreten 2. q. 1. Multis Gaudium est miseris socios habere penatum : sed non minus ardebunt qui cum multis ardebunt. Die catijvighe ellendighe ende onsalighe menschen hebben blijschap dat sy veel ghesellen hebben in haer lieder pijnen. Maer sy en sullen in die Helle niet te min barnen oft blaecken/om dat sy met veel lieden barnen ende blaecken sullen. Ende sonder twijfel hoe meer lieden eenighe sonde doen / hoe Godt meer verbolghen is/ende daer by ist een quaet teecken/daer die sonden niet mishaecht en sijn/oft d'welck noch booser is daer sy gepresen sijn/ ghelijckmen in veel landen ende steden den oncuysschen ende lichte vrouwen eer den Capproen licht ende eere biet/dan den goeden vromen Vrouwen / ende laetse beter ghecleet gaen / ende onder die eerbare woonen/ende ter offerhande ende feesten gaen/eñ dansen ende bancketteren metten besten/ midts welcke veel siende dat die sulck leven leyden gheeert sijn/ende ghemackelijck leven / hem oock daer toe gheven/dies hem wachten souden waert datmen die sonden ende diese openbaerlijck hantieren upt charitaten verstake. Maer putiers oft Hoere-jagers/ dobbelaers/dronckaerts/woeckenaers ende dierghelijcke/ sijn nu best ghesien ende meest gheeert midts welcken der Sotten getal is seer vermeert/ eñ vermenicht/ als datmẽ seer luttel oft weynich wijsen vint die niet Sot en zijn/ oft metten Sotten toe legghen/ hoe wel nochtans dat gheen quade Sotten daer wy hier van spreken/ten Hemel geraken en sullen/ maer wie hem inder Sotten Schip set / vaert al lachende ende singhende ter Hellen.

De Leeraer.

AList t'gheselschap vanden onwijsen
Vermenicht, nochtans salment misprijsen
VVant waermen meest Sotten vint versaemt
Daer wert het Landt aldermeest gheblaemt
Van Godt, ende van die Godt ghenoeghen
Elck wijse sal hem metten wijsen voeghen.

Men

Men vint veel Sotten die niet en connen
Maer anderen conſt ende wijſheyt verjonnen.

GHelijckmen int eerste van desen wercke ghesprokten heeft tegen die sotten die veel boecken coopē/oft maken willen/ die noch conste noch wijsheyt en hebben/t'welck een groote onwijsheyt is/also salmen hier int eynde van den selvē wercken spreken/op die gene die niet en weten noch en connen/ende nochtans haren spot ende schimp-houden met den ghenen die eenich goet ende orboor werck maken ende voort brenghen / ende vinden altijts yet toe te seggen / d'welck geen wonder en is/want het veel lichter is eenige gebrekē te bekennē in eenich groot werc/ dan dat sonder gebreken te maken/ ende daer hy sal elck redelijck mensche dencken dat niemandt volmaeckt en is/ ende niemandt af treckē van wel te doen/also vele doen/want also Salomon spreeckt Prover. 14. Ambulans recto itinere & timens Deum, despicitur ab eo qui infami graditur via, Die dē rechtē wech gaet ende Godt vrucht ende vreest oft ontsiet/wert versmaet van hem die den oneerbaren ende schandelijckē wech gaet. Maer also hy int selve seyt. Quærit derisor sapientiam & non invenit: doctrina prudendium facilis. Die bespotter ende begecker soeckt wijsheyt ende en vintse niet/ maer die leeringhe vanden wijsen voorsienigen is hem licht om vinden. Maer die wijse en sal niet laten deucht te doen om der Sotten bespotten wille/want alsoo die selve seydt. Prover. xix. Doctrina viri per patientiam noscitur, Die leeringe ende wijsheyt van eenen man wert by synder verduldicheyt/ende lijdtsaemheyt bekent ende condich. Want een sot en mach niet ghelijden/ datmen met hem spot/ ende spot met elcken. Ende een wijs man en spot met niemandt/ ende hy spot met elcken/eñ spotmen met hem hy lijdet ende ghedoghet / tis veel beter verdreghen dan ghewrooken. Aldus oock eerst dat yemandt met onsen wercke spot / wy sullender in ghedoochsaem zijn / biddende nochtans den goeden dat sy't int beste nemen/ende verbeteren oft van beyden/tot dat wy dit selve werck meerder ende beter maecken.

De Leeraer.

NEmet voor goedt dat wy hier spreken
Gheen soo volmaeckt, hy en heeft gebreken.

Den goeden ackerman eten nu twee ſtaten
Het volck van wapenen ende Advocaten.

Om

OM dat Godt gebiert ende reden begheert dat alle overdaet ende onrechtvaerdicheyt ghestraft ende gepuniceert werde/eñ alle schult betaelt sy/daerom,zijn zijn rechten eñ wetten gevonden om by reden eñ bescheede elcken t'zijne toe te wijsen ende te doen gheven/ende die quaet doenders na haer verdiensten te rechten. Ende om dat eenighe quaet doenders te machtich zijn/ende hem niet en laten te recht te betrecken / ende al zijn sy daer toe gheroepen/niet voor oogen comen en willen/daerom zijn Heeren eñ Princen/ dat is alle vanden Wereltlijcken state/ghelijck die Keyser/ die Coninghen/Hertoghen/Graven / ende ander Vorsten/eerst ghestelt/ ende ghekosen ghewceest/om t'rechte met machte te beschudden / teghen den ghenen die met ghewelt ende overdaet breecken willen. Ghelijck nu teghen die ongheloovighe / ende die eenich landt oft rijcke t'onrechte besitten willen. Ende daerom zijn in die Werelt seer orboorlick die Advocaten eñ Procureurs/dat zijn die mē tot zijnder causen neemt/om te verātwoorden voorsprake eñ beschuddenisse te gevē. Item den ridderlijcken staet ende het volck van wapenen/ om den Heeren bystant te doen / ende daerom zijn beyde dese staten eerbare ende loflijck alsmense wel houdt / maer die veel dinghet weet wel wat hulpe ende trooste hy aen die Advocaten vindt/ende die Lant-man weet wel wat beschermenissen hy vanden volcke van Wapenen heeft. Die welcke Sinte Jan Baptiste gaf eenen reghel om ten eeuwighen leven te gheraecken segghende. Neminem concutiatis neque calumniam faciatis & contenti estote stipendijs vestris. En slaet niemandt tonrechte / en quelt niemandt ende zijt te vreden met uwer soudien ende loon vanden Prince oft vanden landen toe ghelepdt. Vanden onrechtveerdigen roovers ende nemers van eens anders goedt/seyt Salomon. Prover.21. Rapinæ impiorum detrahent eas: quia noluerunt facere iudicium. Den roof ende die propen vanden ongenadighen ende ongoddienstighen sullense aftrecken te weten van God ende zijnen Rijcke / om dat sy gheen recht en hebben willen doen. Math. 23. Ve vobis schribe & Pharisei qui comeditis domos viduarum. Dat is: wee sy u ghy Scrijben ende Pharizeen die der weduwen huysen etet. Dat is: ghy die dat recht ende processen schrijft/ ende den armen lieden gheen recht noch bystant en doet/alsoo lange als sy yet by te setten hebben/ende doet hen huys

ende Hof verteeren. Vanden welcken ende den onrechtveerdigen volcke van Wapenen/die Landt-man oft Acker-man aldus hem beclaghen mach.

Die Huys-man seyt aldus.

TEr quader ſtont was ick gheboren,
VVant wat ick winne tis al verlooren,
De Krijſman vreet mijn Oſſen ende Schapen
Ende ander Vee can hijſe betrapen,
Sijn Paerden eten mijn voeder ende Cooren,
Ende ſlaet my daer toe wil ick my ſtooren,
VViſt hy dat ick had verborghen ſchat,
Al ſoude hy daerom moeten ſterven opt Rat,
Ick ſoude hem gheven met mijnen handen,
Oft anders ſoude hy mijn huys verbranden,
Ende wat die lieden van VVapenen laten,
Dat eten allegader die Advocaten,
Die my ſoo langhe goede hope gheven,
Als ſy op mijnen Buydel leven,
Gave Godt, dat ick dinghens derven mochte,
Maer waert dat ick gheen rechten verſochte,
Ick verloore terſtont have ende gront,
Al hadde ick dan duyſentich pont,
En cans voorby ick moet verlieſen,
Maer wille voor mijn deel den Hemel kieſen.

Willen

Willen Pausen en de Keysers niet anders doen
Soo staen sy oock na der Sotten Capproen.

ALs Geestelijcke eñ wereltlijcke Heeren dolen/
Wien Christus syn Kercke heeft bevolen/
Ten is gheen wonder al dolen de Schapen/
Want daer de Herders en de Honden slapen/
Maer om dat Godt wilt/dat wyse eeren/
Sal ick myn berispen op anderen keeren.

Regiſter.

Dis

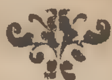
Het Register.

Register.

Hier

Het besluyt deses Boecx.

DAnck, lof ende glorie sy Godt den Heere
Van wien dat daelt al dat volmaeckt, is
Met wiens hulpe ten eynde geraeckt, is
Mijn slecht beghinsel, tot wien ick keere
Heb ick verdient eenich lof oft eere
Hem biddende van wien die doot ghesmaeckt, is
Wt puerder minne die aen ons ghestaeckt, is
Dat hy t'zijnder glorien ende love vermeere
Mijn slecht onderwijs ende simpele leere
Dit ruydelijck ghedicht van consten naeckt, is
Dat elck onwijse die aen sotheyt ghehaeckt, is
Daer met verlost van sijnen seere
Danck lof ende eere gheve Gode den Heere.

25.00

